

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDEELINGEN VAN DEN BOND DER OOSTVLAAMSCHE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van den Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent
Penningmeester :
CL. TREFOIS, Steenhouwerstr., 36,
Ledeberg-Gent Postcheckr. 111.318

Redactie van Oostvl. Zanten :
Prof. Dr. P. DE KEYSER,
Egmontstraat, 14, Gent
Clemens TREFOIS, J. BOES.

UIT DE HERINNERINGEN VAN NONKEL SELMUS

In tal van Vlaamsche families wordt de herinnering bewaard aan een praatgragen oom of kozijn, die als het ware de «levende kronijk» is van de familie. Het mag jammer heeten dat de overleveringen, die aldus langs mondelingen weg werden bewaard, niet méér worden opgeteekend. Op den keper beschouwd zijn deze — deels legendarische — herinneringen de «ongeschreven» geschiedenis van ons volk. Als ongekunstelde bijdrage tot de folklore verdienen zij bewaard te blijven voor het nageslacht. Wat ik hier uit de papieren van mijn eigen familie langs grootmoederszijde mededeel moge ouderen, die over aanzienlijker familiearchieven beschikken, aanmoedigen dergelijke herinneringen uit te geven. Zij werpen een kijk op het leven en bedrijf van onze voorouders en leeren ons beter hun reacties kennen op de historische en zedelijke gebeurtenissen van hun tijd. Ze verklaren wellicht door atavisme de deugden en de ondeugden van het geslacht.

De volgende herinneringen zijn getrokken uit een document, opgesteld door den bekenden Gentschen pianofabrikant Vitus Gevaert, geboren te Huysse den 12^{en} Februari 1822 en overleden te Gent den 25^{en} April 1895. Vitus Gevaert is de broeder van den beroemden Vlaamschen toondichter Francies-August Gevaert. Hij was de stichter van de piano-firma Gevaert te Gent, thans Huis Beyer, Brabantdam, 36. Hij schreef zijne «mémoires» op twee verschillende tijdstippen van zijn leven, in September 1871, «terwijl» schrijft hij «ik aan eenen vinger met eene zevenoog zat», en in Mei 1884, wanneer hij opnieuw geteisterd wordt door

«een kwade zevenoog». De bedrijvige en hoogst verdienstelijke, op muziektechnisch gebied «geniale» man, voegt er laconisch en geestig aan toe : «Anderzins zou ik misschien nooit den tijd gevonden hebben».

Het document, dat nooit gedrukt werd, maar wel door familieleden en belangstellenden werd afgeschreven, berust in de familiepapieren van den Heer Gaston Gevaert, te Beveren-Oudenaarde. De vorm, waarin de herinneringen van Nonkel Selmus, hier werd afgedrukt, is van mijn hand, al heb ik zooveel mogelijk de volgorde der gebeurtenissen en sommige typische uitdrukkingen en gezegden van Vitus Gevaert bewaard.

NONKEL SELMUS

Wie, die tot onze familie en tot mijne generatie behoort (Vitus is van 1822 en schrijft op 52-jarigen leeftijd, in 1871) herinnert zich niet Nonkel Selmus, dien tachtigjarigen grijsaard, dien goeden, eenvoudigen, bijgeloovigen man ?

Niettegenstaande zijn goedheid heeft hij het soms hard te verduren gehad. Hij had een weduwe getrouwd van Wannegem-Lede, vrouw Van Damme genaamd, die reeds drie kinderen had. Zijn schoondochter Lieke (Angélique met permissie) had hem eens, de geschiedenis zegt niet waarom, een oog uitgeslagen.

Uit zijn huwelijk met de weduwe Van Damme had hij een dochter, die later getrouwd is met P. Beyens te Cruyshauthem. Uit dit huwelijk sproten een zoon en een dochter. Toen Beyens stierf, hertrouwde zijn weduwe met den heer Callier. Nonkel Selmus, een jongere broeder van Jacobus-Francies Gevaert, geboren in 1743, de grootvader van Vitus en August, was dus een grootoom van deze beiden. Hij overleed in 1836 en met hem verdween de laatste vertegenwoordiger van zijne generatie.

Tijdens de kinderjaren van Vitus, kwam Nonkel Selmus van Beveren, waar hij toenmaals woonde, telken jare naar de kermis van Huysse. Nooit miste hij een kermis, niet zoozeer om de kermis, als wel om de uitvaart der overleden familieleden en parochianen bij te wonen, die hij gekend had en van wie hij de geschiedenis van naaldje tot draadje wist te verhalen.

Na den kerkdienst kwam hij bij onzen vader zijn intrek nemen om met ons te middagmalen. Van zes weken vóór de kermis waren wij, kinderen van zeven tot acht jaar, reeds verlekkerd op zijn komst, vooral om hem te hooren vertellen van onze familie, van gebeurtenissen en tooverijen, die betrekking hadden op onze familie.

Ik herinner mij nog al zijn histories, des te beter daar ik ze hem ten minste vijf of zes maal heb hooren vertellen. Wij gingen hem soms met vier of vijf knapen van de familie tegemoet, wanneer we wisten dat hij op komst was. We wachtten hem af aan het «handeiksken», d.i. een boom, die tot grenspaal diende der gemeenten Eyne, Mullem, Lede en Huysse. Aldaar verhaalde hij ons dat er op die plaats in 1708, een grooten veldslag had plaats gehad, alwaar Prins Eugenius de overwinning had behaald.

Van Prins Eugenius wist hij een rijmpje aan te halen, dat hij steeds onthouden had :

«Prins Eugenius nooit geboren
Zeven slagen geslegen en nooit verloren.»

De beteekenis van het eerste vers schijnt te zijn dat prins Eugenius werd ter wereld gebracht door de keizersnede.

Hij vertelde ons dat dit eiksken zijn naam had verworven door een terechtstelling van soldaten. De lichamen van verschillende soldaten waren er aan genageld geweest. De kraaien en roofvogels hadden de lijken verscheurd, zoodat er niets was overgebleven dan de handen.

[Voorbeeld van sagemvorming door dialectische uitspraak van het toponiem : aan 't eiksken (hand-eiksken, met aanblazing vóór de a) P.D.K.]

Wat nader gekomen aan de herberg «de Kapelle», toonde hij ons het Kapelhof, alwaar de stamvader van het geslacht Gevaert in de 16e eeuw, een kapel had moeten bouwen tot boete van zijn zonden. De kapel bestond toen niet meer, ze werd afgebroken in den Franschen tijd, in 1793.

Ziehier wat Nonkel Selmus over den stamvader van het geslacht, Geeraert Gevaert, wist te vertellen.

Geeraert Gevaert werd tijdens de regeering van Filips II wegens ketterij voor de rechtbank der Inkwisitie gedaagd. Hij was afkomstig van Antwerpen en vluchtte naar Vlaanderen, waar hij lang rondzwierf om eindelijk te Oudenaarde aan te landen. Doch Oudenaarde scheen hem ook geen veilig verblijf, alhoewel hij aldaar een onderkomen gevonden had bij een familie Raverechts in de Neerstraete. Daar kwam alle marktdagen een boer van Huysse, Nachtergaele of Achtergaele genaamd, die aan Geeraert een schuilplaats aanbood. Hij vertrok op een donkeren nacht naar Huysse en op aanwijzing van Nachtergaele vond hij in het Kapellenbosch een geschikte schuilplaats op een verlaten speelgoedje «de Motte». Daar hij van alle betrekking met zijn familie te Antwerpen was afgesneden, was hij verplicht een zeer karig

leven te leiden. De boeren van Huyse, die langzamerhand den zonderling leerden kennen, hadden hem den bijnaam gegeven van «gierigen Geeraert». Zijn eenzame levenswijze bezorgde hem bovendien den naam een «tooveraar» te zijn — hij las waarschijnlijk in een dik boek, den Bijbel, — en dat hij uit zijn land gevlucht was om niet verbrand te worden.

Tijdens zijn verblijf op de Motte maakte hij kennis met de eenige dochter van Boer Nachtergaele, en trad er mee in het huwelijk. Na het overlijden van Nachtergaele is Geeraert Gevaert op de hofstede gebleven, die toebehoorde aan de familie van Graaf Borluut de Noortdonck, en die gelegen is halfweg van de plaats van Huyse tot het gehucht Royghem. Het is het Kapelhof, omdat het kapittel van Eyne, waar er tien kanunniken waren, er achter kwam dat Geeraert een gevluchte ketter was en hij veroordeeld werd : ofwel een pelgrimagie te doen naar het Heilig Land ofwel een kapel te stichten ? Hij verkoos het laatste en bekostigde het bouwen van een kapel bij zijn hofstede. In deze kapel, die aan Onze Lieve Vrouw-van-Bijstand werd toegewijd, werden de relikwieën aanbeden van den Heiligen Urbanus, Paus en martelaar, die een eremijt uit het Heilig Land had medegebracht.

Mettertijd ontstond aldaar een groote bedevaart, genoemd «Kapellenomgang». De Heilige Urbanus werd aanroepen tegen de «koeiplaag» en tegen de betoovering, die deze nuttige dieren soms ondervinden. Wanneer de boeren n.l. geen boter in de karn vonden, gingen ze algauw bedevaren naar den Heiligen Urbanus. Ze offerden groote klompen boter, ook kiekens, kalkoenen en viggen, om de andere hofdieren van de plaag te bevrijden. Na afbraak van de kapel, heeft men het beeld en de relikwieën van den Heilige naar het dorp overgebracht. De offeranden werden voortaan in de kerk gebracht, maar verminderden evenwel. Nonkel Selmus herinnerde zich dat in de jaren '20 en '30 de kerkbaljuw regelmatig aan de kerkdeur na de mis, de voorwerpen, die geofferd waren geworden, verkocht aan de meestbiedenden. [Nog bestaand gebruik op sommige plaatsen P.D.K.]

Aan het Kapellenbosch toonde Nonkel Selmus ons de Motte, waar stukken muur, tot puin vervallen, nog de voormalige schuilplaats van Geeraert Gevaert aanwezen. Vooraleer heelemaal te vervallen had het paviljoen nog tot woning gediend van den kapelaan van Royghem, die ten laste was van het hof. Maar het hof moest zeer weinig tusschenkomen zóó overvloedig waren de offeranden aan de kapel. De nakomelingen van Geeraert Gevaert

hebben de hofstede bewoond tot in 1818. De laatste, die er woonde was Petrus Gevaert, die zich naderhand vestigde te Eyne.

De herinnering aan den stamvader van de familie is sterk blijven voortleven binnen de familie en daarbuiten. Nonkel Selmus vertelde dat zijn geest nog telken jare 's nachts op Kerst-avond op de hofstede terugkwam. Te twaalf uur verscheen hij gezeten op een wit paard. Sedert 1818, wanneer de laatste Gevaert het Kapelhof verlaten had, hield hij op te verschijnen. Zoolang de kapel bestond was er nooit plaag onder de beesten van het Kapelhof, maar toch was de kapel niet bij machte de geesten verwijderd te houden. Regelmatig werd het hof bezocht door «Meetje-met-haar-leere-tanden». Het was een geest die veel «lawijt» maakte [een zoogenaamde «Poltergeest» P.D.K.]

Geheel het gezin zat soms nog in de keuken als Meetje reeds gedruisch begon te maken boven hun hoofd. Het was, verzekerde Nonkel Selmus, «gelijk of er eene wagen met vier paarden bespannen zou op den zolder gereden hebben». Soms vloog zij op het getouw en begon te weven. Men hoorde de schietspoel vliegen en het getouw toeslaan. Niemand dorst gaan kijken, maar 's anderdaags kon men bemerken dat er niets was bijgeweven.

Volgens de grootmoeder van Selmus, die wel 90 jaar oud was en die zich onledig hield met in den hoek van den haard vuur te maken onder de ketels met voeder voor het vee, was Meetje-met-haar-leere-tanden de geest van haar grootmoeder, die veroordeeld was weder te komen, omdat zij een gelofte van bedevaart naar Hal niet had volbracht. Gedurende het gedruisch zei grootmoeder: «Dat ze maar weêre komt, 'k en zal ik toch voor haar niet gaan!» (om de gelofte in te lossen?)

's Avonds en 's nachts maakten weerwolven de omgeving onveilig. Meermaals was het gebeurd dat een of ander huisgenoot door een weerwolf was achtervolgd geworden. Nonkel Selmus wist ook te vertellen van een wangedrocht zoo groot als een olifant, dat hij eens op een avond vóór een groot onweder, aan de gaaiers gezien had. Dit kon onmogelijk een hersenschim zijn, want de hond, die hem vergezelde, een kwade schapershond, was zó bang, dat hij, bij de schrikwekkende verschijning, al huilende naar het hof was gevlucht.

Nonkel Selmus kon voorspellen: zoo bijvoorbeeld beweerde hij met zekerheid te kunnen zeggen wie van man of vrouw, door het huwelijk verbonden, het eerst zou sterven, alleen aan het aantal letters begrepen in hun namen. Nonkel Selmus stamde immers af van den toovenaar Gevaert !

De roep dat de Gevaert's een tovenaarsfamilie waren was zeer verspreid onder de boeren van den omtrek. Zoo werd onder de boerenzoons in de tweede helft van de 18e eeuw nog verteld dat geen Gevaert priester mocht worden.

Omtrent 1778 werd hen dit verwijt toegestuurd door een zoon van de familie De Curte, de bewoners van een naburige hofstede. De zoons Gevaert, hierover gebelgd, hielden een familieraad en zwoeren dat deze aantijgingen moesten eindigen: één der elf zoons zou studeeren voor priester ! Het lot viel op Albert. Albert, die aan het weefgetouw zat, kwam van zijn getouw, en verklaarde dat hij de opdracht om de eer van de familie op te houden, aanvaardde. Hij is inderdaad geestelijke geworden, en is als pastoor gestorven te Vijve-St Elooï omtrent 1820.

Vitus Gevaert herinnerde zich uit zijn kinderjaren, dat hij nog met zijn schoolmakers omtrent de jaren 1829 gevochten had, omdat ze achter hem en zijn broers hadden geroepen: Gevaert, Glebbaert, gierige Gevaert !

Nonkel Selmus wist nog te vertellen van een Joos Gevaert, geboren in 1680, die in 1708, na den slag van Mullem, werd gerequisitionneerd om met wagen en paard oorlogstuig naar Oostenrijk te vervoeren. Hij werd vervangen door een jongeren broer Pieter-Francies, die de reis ondernam in gezelschap van vijf of zes andere boerenzoons uit de families van De Curte, Vijvens, Vanden Bogaerde, Van Damme, Van Reckem. Pieter-Francies was omtrent twee jaar weggebleven en kwam heelhuids met paarden en wagen terug, zeggende dat hij tot Weenen toe geweest was.

Jacobus-Francies, geboren in 1743, was een broeder van Nonkel Selmus. Het was de grootvader van Vitus Gevaert. Hij overleed in het geboortjaar van Vitus, den 28en Februari 1822. Over hem vertelde Selmus het volgende:

In zijn jeugd was Jacobus-Francies landbouwer en voerman. In Het jaar 1770 of 1771 werd een zekere Lodewijk Christiaens tot koster te Huisse benoemd. Deze Christiaens zou een groote invloed krijgen op de muzikale ontwikkeling van de familie Gevaert. Lodewijk Christiaens had zijn aanstelling te Huisse te danken aan een zekeren heer Vanden Broecke, intendent van den Prins de Ligne.

Bij de verhuizing van Lodewijk Christiaens, die van Aelbeek was bij Kortrijk, werd Cies Gevaert belast om met zijn paarden en wagen, de meubels van den nieuwen koster over te halen. Bij deze gelegenheid kwam de zuster van Christiaens, Adrienne-Marie-Isabelle, mede naar Huisse, om het huis van haar broer

in orde te brengen. Zij was een zeer schoon meisje. Cies Gevaert, die, naar het schijnt, van geen marber was gemaakt, speelde den «galant», dekte haar knieën en voeten onderweg met zijn schranslooper, kortom hij geraakte smoorlijk verliefd op haar. Zij van haar kant was niet ongevoelig voor zijn goede zorgen en na korten tijd waren zij man en vrouw. Daar zij een goed gekalandeerden winkel bezat te Aelbeke, besloot het jonge echtpaar zich te Aelbeke te vestigen en schoonbroeder koster Christiaens bleef alleen te Huysse. Aldus wordt verklaard dat de vader van Vitus en Francies-August niet te Huysse, maar te Aelbeke werd geboren.

Het huwelijk van Cies en Adrienne was zeer vruchtbaar. Cies Gevaert is begonnen de geboorten zijner kinderen op te schrijven, maar zij kwamen zoo dapper aan dat hij die goede gewoonte achterwege liet. [Mijn grootmoeder langs vaderszijde, Melanie Gevaert, is een van zijn dochters. P.D.K.]

Cies Gevaert was een groot bewonderaar van Jozef II en wellicht zal hij menige discussie hebben gevoerd over de toenmalige ingrijpende hervormingen. Het bloed van Geeraert Gevaert verloochende zich niet ! Vitus Gevaert achtte het gelukkig voor hem dat hij toen van Huysse verwijderd was, omdat op die gemeente tal van gewelddaden plaats hadden tusschen de aanhangers van Patriotten, Vijgen, Keizerlijken, enz. De vrouw van Cies nochtans was bijzonder bijgeloovig en vol vooroordeelen. Vitus vertelt over haar dat hij zijn vader dikwijls had hooren zeggen, dat toen zij de onthalzing vernam van Lodewijk XVI, zij overtuigd was dat de wereld binnen het jaar zou vergaan hebben, omdat men aan het hoofd van een gezalfden koning had durven komen. Telkens dat er een eklips was, zeide zij dat de werelddraad aan een zijden draad hing.

Gedurende de twintig eerste jaren van hun huwelijksleven te Aelbeke was er alles kalm, stil en voorspoedig, maar dat veranderde met de Fransche Omwenteling. In 1793-94 viel Generaal Dumouriez ons land binnen en Aelbeke als grensgemeente werd beurtelings door de Franschen en de Oostenrijkers ingenomen. Op 29 April 1794, eenige dagen vóór den slag van Moeskroen, was Cies Gevaert verplicht met vrouw en kinderen, met pak en zak, te vluchten naar zijn geboorteplaats. Alles wat kon verhuisd worden werd medegenomen en op een wagen geladen. Den eersten avond vernachtten zij te Deerlijk aan het Grootje bij een boer hunner kennissen. 's Anderdaags vertrokken zij naar Beveren bij Oudenaarde en vonden een onderkomen bij den broer van Cies, Emmanuel Gevaert.

Cies Gevaert ging op zoek naar een huis en vond er één in het dorp van zijn geboorteplaats te Huysse.

Aldus vestigde hij zich voor de rest van zijn leven te Huysse, alwaar zijn vrouw vóór hem overleed in 1818.

Het is dan dat Nonkel Koster Christiaens een grooten invloed had op de intellectueele aspiraties van de kinderen en vooral de kleinkinderen van Cies Gevaert, die te Huysse den bakkersstiel uitoefende en, zooals het de gewoonte was op den buiten, ook winkel hield. Kozijn Christiaens, zooals hij genoemd werd, is zes-en-negentig jaar oud geworden. Tot het einde zijns levens bespeelde hij nog het orgel en zong hij zooals een lijster. Hij behield zijn plaats van koster tot aan zijn dood, alhoewel hij zeer gegoed was en ongehuwd was gebleven. Het was kozijn Christiaens, die Vitus en Francies-August Gevaert in de muziekkunst inwijdde.

Constantin Gevaert, zoon van Cies en vader van Vitus en Francies-August, was geen boer meer. Hij had zijn vader weliswaar als bakker en winkelier opgevolgd, maar was een zeer ontwikkeld, gestudeerd man. Hij was achtereenvolgens schepen van de gemeente, lid van het Armbestuur en van de spinnerij. Hij was van een zeer onafhankelijken aard. Hier ook verloochende zich het bloed van den 16e eeuwschen ketter niet !

Daar hij niet wou buigen voor Baron, baljuw noch pastoor, trok hij zich uit alle openbare ambten terug. Dank zij zijn toedoen bezat Huysse reeds in 1826 twee gemeentescholen, die verre deze van de andere naburige dorpen overtroffen, een op de plaats, de andere op de wijk Lozer. De Hoofdonderwijzer, Jozef De Stoop, was de zoon van een geringen landbouwer op den Dries te Huysse. Hij was ter schole geweest van Pieter Jonglas te Gent en, volgens Vitus, een wonder van geleerdheid. «Het is dank aan hem «schrijft Vitus» dat gansch onze familie en alle burgerkinderen mijner jaren onze positie verschuldigd zijn.»

Daar het hier niet mijn bedoeling is over Vitus Gevaert zelf en de stichting en opgang van het huis Gevaert te Gent te schrijven, maar alleen een en ander uit de herinneringen van Nonkel Selmus, door Vitus Gevaert geboekt, mede te deelen, kan het hierboven afgedrukte voor ons folkloristisch doel volstaan. Ik hoop en vertrouw dat, naar dit voorbeeld, nog menig familiedocument van folkloristisch belang aan de vergetelheid, en wellicht aan de uiteindelijke vernietiging, die alle oude, vergeelde papieren bedreigt, moge onttrokken worden ! De redactie van «Oostvlaamsche Zanten» zal er prijs op stellen ze uit te geven.

Paul DE KEYSER.

FOLKLORE UIT OUDENBURG & OMLIGGENDE (*)

door Maurits Gysseling.

EEN WOORD VOORAF.

Gelijk in sommige streken het frissche bronwater overal uit den grond opborrelt, zóó moeten eertijds de verhalen en liederen uit de Vlaamsche volksfantazie, menigvuldig en levenskrachtig, opgeweld zijn. Thans echter, o. m. ten gevolge van den oorlog en heel zijn nasleep, die zooveel omwoelde, dreigen ze kwijt te loopen onder de massa puin van het verleden, dat gedurig opgeruimd wordt, tevens onder zooveel nieuws, dat de moderne techniek «elken dag» bijbouwt.

Dit werkje is een bescheiden poging om een stuk folklore uit Oudenburg en omliggende aan de vergetelheid te ontrukken.

Een reis naar mijn geboortestreek kon ik eerst in de Kerstvacantie 1937-38 ondernemen. Die tijd met de lange gezellige winteravonden is echter buitengewoon gunstig voor den zanter; een knetterend vuur, in een halfduistere kamer, met buiten den wind die in de boomen giert en aan de luiken snokt, roept vanzelf bij de oudjes de herinnering wakker aan die lang vervlogen dagen, toen ook zij, bij het haardvuur gezeten, luisterden naar de klagstem van den wind en naar de angstige spookgeschiedenissen van hun ouders of grootouders.

Hoofdzakelijk uit één familie komen de sagen, een familie die zich echter vastankerde in het verleden, met zijn schimmen, bij wie de landelijke traditie steeds levendig bleef : mijn grootmoeder Julie Campe (geb. Oudenburg 1859) tooide mijn kinderlijke verbeelding met die oude legenden, vertelsels, raadsels, die ook na haar — eilaas, te vroegtijdigen — dood (1931), mij immer bijbleven; haar broeder Casimir (geb. Oudenburg 1857) en haar zuster Nathalie (geb. Oudenburg 1865) die, hoewel niet met een even rijk en sterk geheugen begaafd — de Lezer zal opmerken dat veel verhaaltjes, die ik, zóó getrouw mogelijk, uit het geheugen optekende, alleen door grootmoeder verteld werden —

(*) De Heer Maurits Gysseling, leerling van het Koninklijk Atheneum te Gent, is een veelbelovende jonge folklorist. Het is op aanraden van Dr. J. Goossenaerts, wiens leerling hij is, dat hij de studie, die hier verschijnt en wonderwel aansluit bij den wensch geuit in het voorgaande artikel, aanvaardde. We wenschen hem geluk met deze proeve en hopen dat hij ons verdere medewerking niet zal onthouden. P.D.K.

toch met een soms even grooten zin voor humor en een soms groo-
tere beklemtoning van het bijgeloovig element, den bijna woor-
delijken tekst voor veel sagen leverden.

Hun ouders, kleine boerkes, hadden de jonge armen thuis hard
noodig; ter school liepen de kinderen dus maar, zooals nagenoeg
alle jongens en meisjes in dien tijd, tot ze wat lezen en schrijven
konden; hetgeen ook nog meer borg staat voor den volkschen
oorsprong van het opgeteekende.

Veel verder dan tot de grenzen van Oudenburg deint echter het
gebied van de behandelde folklore uit : veel stamt uit het «Noor-
den» (Houtave-Dudzele) waar vader Pieter Campe, te Dudzele,
in 1810 geboren werd. Ook Moere, waar moeder Coleta Soete in
1828 het eerste levenslicht aanschouwde, droeg er toe bij.

Onder de liedjes werd echter een niet onaanzienlijk gedeelte
bij de familie Janssens, te Gistel geogst; de raadselschat is voor
een groot deel te danken aan M. L. Lambrecht, te Oudenburg.
Tevens druk ik hier mijn bijzonderen dank uit aan M. Karel
Smis, burgemeester, en aan zooveel anderen, die mij welwillend
de waardevolste inlichtingen verschaften.

I. FOLKLORE REIKT OOK HIER DE HAND AAN DE GESCHIEDENIS...

Als U even in Uw atlas de Westvlaamsche kustvlakte gade-
slaat, Beste Lezer, dan bemerkt U welhaast Oudenburg, een ge-
meente tusschen Oostende en Brugge, op de grens van de Polders
en de Zandstreek. Eigenlijk behoort bijna geheel haar grondgebied
tot de vette Polders, waar ge bij regenweer gemakkelijk uw
schoenen tot prooi zoudt kunnen achterlaten van de zuigende
klei, maar de kom zelf van het dorp — «het Steedje» (1) — ligt
vlak op de scheiding, of beter, 't is het Niemandland, dat uit
vruchtbare zwarte aarde bestaat, terwijl de uiterste zuidoosthoek
van de gemeente zandgrond is.

In tegenstelling met de dorpen uit het omliggende, waarvan de
kern blijkbaar eerst uit een paar huizenrijen langsheen een groote
baan bestond, en die zich later van daaruit naar alle richtingen
uitbreidden, is het Steedje regelmatig in vierkantsvorm aangelegd.
In dat vierkant doorsnijden de straten mekaar ongeveer als de

---

(1) De naam «het Steedje», zooals de kom van Oudenburg en ook van Gistel
heet — elders zegt men «de Plaatse» (Ettelgem-plaatse, Westkerke-plaatse,
enz.) — nml. **stat (d)**, **stede**, beteekent eveneens «de plaats». De bet. «stad»
ontwikkelt zich in den loop der middeleeuwen : 't oudere woord voor «stad»
was «**burg**», zegt Franck's Etym. Woordenboek.

armen van een Grieksch kruis; op hun snijpunt schiet de ranke kerktoeren spits den hemel in. Die bepaling boogt nochtans niet op groote nauwkeurigheid, want de Kapellestraat, het hoofd van dat kruis, zwenkt oost en vervolgens zuidwaarts om het kerkhof, eer ze de Mariastraat, den kruisarm, ontmoet. Oude kaarten leveren ons echter de verklaring : de straat splitste zich eertijds in twee armen, die het kerkhof omzoomden. Behalve die wijziging behield het Steedje sedert de Middeleeuwen zijn oorspronkelijken vorm.

De markt, in het zuid-oosten van het Steedje, heeft den vorm van een gelijkbeenigen driehoek, die met zijn top naar het noorden tuurt. Op dien noordhoek staat de groote arduinen marktpomp, waarop aan weerszijden «anno 1861» gebeiteld is. In het midden werd het gedenkteeken voor de gesneuvelden uit den Grooten Oorlog opgericht. Dikstammige reuzenlinden — met den eik en den beuk, de geliefkoosde boomen van onze Germaansche voorvaderen — omzoomen de markt.

Oudenburg is zeer oud. Aldus getuigen reeds de kronieken van Vlaanderen, die een buitengewone bloei en macht aan de oude stad toekennen. «Antiquissima in Flandris, & florentissima olim fuit civitas Aldenburgus...», zoo begint ook Sanderus zijn verhaal over Oudenburg, waarin hij de stad lof toezwaait en bewierookt. Zoo ook wordt stellig bewezen door de overvloedige oorkonden van Oudenburg, ijverig verzameld en met een lijvige geschiedenis toegelicht door **Feys** en **van de Castele** : *Histoire d'Oudenburg*, a. 1873 (1).

Niet het minst echter blijkt zulks uit den volksmond. De Oudenburgenaar is bezielde met de heilige overtuiging dat zijn ge-

---

(1) In het vervolg verkort tot **F.** en **v.d.C.**

Oudenburg, waarvan de naam voor het eerst voorkomt als (zie **de Flou**) : **Alenbruc** [i. **Aldenburc**] 1027 / actum apud **Aldenburg**. 1087 / Super altare Sancti Petri apostoli in **Aldenburg**. 1087 / in loco **Aldenburgensi**. 1087 / Privilegium Sancti Petri de **Aldenburg**. 1090 / apud **Aldenburg**. 1090 / ..... / Henricus de **Oudenburg**. 1170 / ... (bij **de Flou** nog $\pm$ 550 zulke excerpta), is volgens **F.** en **v.d.C.** het **Municipium Flandrense**, waar de H. Eligius predikte. Cfr. zijn levensbeschrijving door zijn tijdgenoot den H. Audoënus (**Ghesquière, Acta Sanctorum**).

Na uiteenlopende etymologieën, waaronder «oude burg» langen tijd gezaghebbend was (ook aangekleefd door **F.** en **v.d.C.**, blz. 10-11), blijkt thans «burg van Aldo» — zie ook **Förstemann** — het pleit gewonnen te hebben. **Aldus** (Lat. vorm!) zou een Frankische heer zijn, bekeerd door S. Ursmarus. Zie daarover **F.** en **v.d.C.**, die voornoemde etymologie ook reeds vermeld vonden in het Leven van S. Ursmarus, uit de 9e-10e eeuw. **Mansion**, in **Voorn. Bestanddeelen**, blz. 124, brengt het in verband met den persoonsnaam **Ouda** in den gen., en verwijst er tevens naar **Alding**, persoonsnaam. Over de vroegere benaming Flansburg, zie ook : **Leo Delfos, De Oorsprong der Namen «Vlaamingen» en «Vlaanderen» in Wetenschap in Vlaanderen**, November 1938.

meente weleer een sterke en prachtige stad was, met breede en diepe wallen, een bijna oninneembare burcht, een stadhuis (vernield door de Franschen, zegt men (2)) en een beroemde abdij. Daarbij steunt hij niet alleen op de laatste treurende overblijfselen van vergane grootheid, maar laaft zich vooral aan de overlevering. Geslachten volgden op geslachten en vermondten elkaar den luister van de eeuwen van voorheen. Tot dien overgeërfdén schat behoort in de eerste plaats de volgende sage:

Het Steedje is ondermijnd, verzekert men, door een **onderaardsche gang**, waarvan één toegang in de oude abdij verborgen is, de andere, de voornaamste tevens, in den kelder van mijn geboortehuis — voortaan genoemd toegang X. Volgens enkelen loopt die gang naar (St-Michiels bij) Brugge, volgens anderen naar Lophem, volgens de meesten naar Gistel, meer bepaald naar het Ste-Godelieve-klooster, terwijl ik ook eens hoorde vertellen dat die gang weleer de beste verkeersweg was tusschen Vlaanderen en diep in Frankrijk ! Anderen beweren dat er eveneens een onderaardsche gang naar Oostende loopt. Die gang zou door zeer groote ratten bewoond worden.

Lang, zeer lang geleden, verhaalt de sage, woedde eens een bloedige oorlog. De vijand belegerde Oudenburg, maar tegen zijn overmacht baatte geen weerstand. In der haast vluchtten de Oudenburgenaars («ook de paters», voegen sommigen er bij), met al hun schatten in de onderaardsche gang. Onder de markt [die blijkens oude kaarten nimmer van plaats veranderde] strekte zich een doolhof met allerlei kronkelgangetjes uit; daar, voor oningewijden onvindbaar, werden die fabelachtige rijkdommen verborgen. Toen de roofzuchtige vijand de stad bezet had, doorzocht hij alles, op zoek naar de schatten, maar te vergeefs, en uit verbittering en woede sloot hij de zware ijzeren toegangspoort (toegang X) dicht, zoodat de bevolking, bij al haar rijkdommen, van honger omkwam.

Fantastische onderstellingen worden soms verzonnen over den sleutel, waarmede men de poort van de onderaardsche gang zou kunnen openen. O.a. leidt men zijn vorm af uit den loop van de beek die om het Steedje vloeit.

Geen sage zonder eenigen historischen grondslag ? Zoo ja,

---

(2) Hier vergist zich de overlevering: het stadhuis werd niet vernield tijdens de Fransche Revolutie, maar tijdens de Spaansche beroerten in de 2e helft v.d. 16e eeuw. Dat de Franschen destijds in geen geur van heiligheid stonden, bewijst ook het vlg. Westvlaamsche gezegde, waarmee de ouders thans nog hun kinderen berispen als die traag zijn om te eten: «Eet maar zeere je bak uit; als de Franschen komen, pakken z'het!»

waar moeten we hier het aangrijpingspunt tusschen folklore en geschiedenis zoeken ?

Hier zal ons misschien een kroniek van nutte zijn (1), die geschreven werd omstreeks het einde van de 11e eeuw door een monnik uit de pas te O. gestichte St-Pietersabdij. Daarin lezen we hoe in zeer oude tijden Oudenburg, hoofdstad van Vlaanderen, een buitengewoon sterke vesting was, in 't N., O., Z., W. door stevige dikke muren en torens verdedigd; hoe ze belegerd, ingenomen en te gronde gericht werd door koning Athalus, en hoe de kroniekschrijver met eigen oogen de laatste ijzersterke muren heeft zien sloopen. Met geestdrift en rijke fantasie werd dat verhaal overgenomen door de latere kroniekschrijvers, die de verwoesting van Oudenburg toeschreven aan Attila, koning van de Hunnen, hoewel ze tevens de vernieling vermeldden ten jare 881 door de Noormannen.

Is mogelijk de kern van sage en kroniek niet dezelfde ? Berusten beide soms niet op de verwoesting van Oudenburg door de Noormannen — Athal, een algemeen Germaansche naam (zie **Förstemann**), is misschien een onbekende Noormannenhoofdman — en leeft de oude sage, voor het eerst opgeteekend door den monnik, reeds bijna elf eeuwen ? Is ze door haar bondigheid in sommige opzichten soms niet gaver gebleven dan de kroniek ? Beide evolueerden op hun eigen karakteristieke wijze en, waar de kroniek met haar weelderige verbeelding prat ging op een schitterend verleden, daar had de volkssage vooral het oog op het wonderbare, het geheimzinnige: de onderaardsche gangen waarin schatten begraven liggen. Verborgene schatten zijn — dat is genoeg bekend — een wijd verspreid thema.

De sage kunnen we daarenboven moeilijk in de 16e eeuw situeeren, daar Oudenburg toen reeds in verval was, en daar de roofzuchtige legerbenden van zoowel vriend als vijand toen als om prijs de — open ! — stad plunderden. Zulks ware stellig in strijd met de Oudenburgsche oorkonden uit dien tijd. (Zie **F.** en **v.d.C.** I, blzz. 290-320).

Ook op hedendaagsche bewijzen steunt de sage.

In den loop van het jaar 1933 vernam ik eens dat, kort te voren, door een instorting in de aardappelkelders in de oude abdijhoeve, een geheimzinnige, pikdonkere onderaardsche gang ontdekt was, waarin zich echter niemand durfde wagen. Te dier gelegenheid, snoefde men verder, hield een schitterende rattenstoet, die uit

---

(1) Zie in: **Chronicon Monasterii Aldenburgensis**, publié par l'abbé Malou.

specimens van allen stand en leeftijd bestond, zijn feestelijke in-trede in de bewonderende wereld.

Dat verhaaltje behoort echter, naar alle waarschijnlijkheid, tot het rijk der vlinderkleurige fantazieën.

De St-Pietersabdij, in het N.O. van het Steedje, werd gesticht door den H. Arnoldus in 1084. Grootendeels verwoest tijdens de troebelen op het einde van de 16e eeuw, werd zij heropgebouwd omstreeks 1620-30, maar haar macht bleef geknakt. De Fransche Revolutie verjoeg de laatste monniken.

Het neerhof van de abdij wordt langs de straat afgesloten door een langen, witgekalkten, gekanteelden muur, die steil opklimt bij de groote boogvormige inrijpoort; boven de poortopening prijkt een nis met een O. L. Vrouwebeeld; aan weerskanten er van staan de twee begin- en de twee eindcijfers van het jaartal 1671 geschilderd. Twee ijzeren hekken sluiten de inrijpoort, waarnaast nog een kleiner poortje, eveneens met een hek, uittuurt. Hieraan grenzen de hoevegebouwen, die in een rij staan benoorden het neerhof. Dichtst bij de straat ziet men de lage koe- en paardenstallen; op hun rood pannendak kijken vier koekoekvensters uit. Eenvoudig en stemmig zien ze er uit, als de huisjes in een begijnhof. Daarop volgt het hogere, later bijgebouwde woonhuis. Dan komen de aardappel- en andere kelders, met boogvormige gewelven, aan de beurt; ten oosten van het neerhof staan de wagenschuur en de duiventoren; tusschen beide hangt een hek. (Zie plaat).

De vierkante duiventoren met zijn stomp schaliedak, is wellicht het oudste van wat van de voormalige abdij overblijft. Op zijn top draait een weerhaan. Twee kleine venstertjes zijn van boven aangebracht. Daaronder is een grooter venster, en op den grond de deur, waardoor men in een klein overwelfd plaatsje komt.

Sommigen beweren, dat de toegang tot de onderaardsche gang verborgen zit in den muur, die ten zuiden het neerhof afbakent; anderen, dat hij in de aardappelkelders te vinden is.

Het woonhuis van de abten, hersteld in 1756, en de uitgestrekte abdijs tuin, bevinden zich ten zuiden van het neerhof, en behoorden aan den thans overleden Heer Gennevoise.

Bejaarde menschen, o.m. oom Casimir, zijn vrouw Mathilde Janssens en M. Lambrecht, drongen in hun jonge jaren nog een eindje de onderaardsche gang binnen.

«Midden in den tuin van M. Gennevoise stond in hun jeugd een houten hokje, dat met stroo gedekt was. In den houten vloer lag een valdeur. Trok men ze op, en daalde men de arduinen trap

— twaalf of veertien treden — af, dan kwam men in de ruime, meer dan twee meter hoge, boogvormige onderaardsche gang. Met kar en paard hadde men er kunnen doorrijden. Aan beide wanden rezen arduinen beelden op, en allerhande half-verheven beeldhouwwerk versierde de muren. Hier en daar glinsterden plasjes water; ook versperden veel steenbrokken den weg. Doch ver ging men niet; in het volslagen duister waagde zich niemand, en het werd er weldra ook onhoudbaar om te ademen.

Later werd het kotje afgebroken, en de toegang met een — anderhalve tot twee spadesteken diepe — laag aarde overdekt.»

Tijdens den Grooten Oorlog drongen enkele schoolknapen (mondeling getuigenis van hem, die — naar zijn zeggen — in den onderzoekingstocht de moedigste was), onder geleide van hun onderwijzer — M. Van de Kerckhove ? — en bewaakt door twee gendarmen, (!) die aan den toegang bleven staan (opdat men niets zou stelen), eveneens de onderaardsche gang binnen, maar ook niet ver. Sommigen beweren zelfs, dat de Duitschers graag daarlangs het niet-bezette gebied waren binnengevallen !

Uit dat hokje, zei oom Casimir, liep de gang in de richting van toegang X.

Volgens den daareven genoemden onderzoeker uit den oorlog zwenkte ze eerst naar het kerkhof, waar in een zeer ouden grafkelder aan de noordzijde van de kerk eveneens een toegang zou zijn; daar begon die doolhof, waarin men moest verloren loopen.

Ook Feys en Van de Castele hebben dien toegang bezocht. Wat zij getuigen, is echter bijna volledig in tegenspraak met de bovenstaande verklaringen : «L'église de l'abbaye... fut reconstruite en pierre par les habitants d'Oudenbourg en 1056... Elle ne fut pas renversée au temps des troubles [16e e.] ... On la démolit pendant la révolution. De cet édifice, il reste seulement, à l'endroit du chœur, une espèce de crypte, dont les parois ont été revêtues de maçonnerie, et qui sert de glacière. Le couloir qui y conduit, a été formé récemment de débris de toute espèce, se rapportant à divers genres d'architecture». (I, blz. 442). Op blz. 445 halen ze die krocht weer aan: «Le monument funéraire d'Absalon Vierman, fermier du monastère, existe encore, muré dans la glacière actuelle. Nous l'avons fait découvrir. C'est une pierre d'une hauteur de 63 centimètres, sur 47 de largeur... Ce monument date de la fin du XVe siècle».

Thans is de krocht — de onderaardsche gang uit de folklore — niet meer toegankelijk. Een tijdlang deed ze nog dienst als ijs-

kelder, (1) waarvoor ook de (bovenaardsche) gang gebouwd werd (zie citaat hierboven), met arduinblokken, over het algemeen kunstig bewerkt, van de oude abdij. Thans staat er ook nog een watertoren.

Veel andere arduinblokken — die van de pracht van de vroegere gebouwen getuigen — werden door de zorg van den huidige eigenaar bijeengegaard.

Van het hek naast den klokketoren leidde vroeger, zegt men, een dreef naar de Groene Wandeling (ook Cothemweg gencemd). Daar staan thans nog twee dikke vierkante baksteen pijlers. De noordelijke is onder en boven diep uitgebrokkeld, maar de zuidelijke is daaromtrent gaaf gebleven. In elk van beide zitten nog twee haken. Oude menschen hebben nog gezien, dat er een ijzeren hek aan hing. Toen was de beek, die ten westen, ten noorden en ten oosten de abdijbezittingen insloot, nog heel breed en diep. Nu is ze westwaarts nog tamelijk breed — hoewel niet zoo diep meer, en met riet volgegroeid — doch in het noorden en het oosten schijnt ze maar een gracht meer, en ten zuiden van de pijlers is ze nagenoeg uitgedroogd. De oude dreef is thans een graspad.

Ten zuiden van die dreef, naast M. Gennevoise's tuin, lag vroeger, vertelt men, een kerkhof. 't Was echter reeds in vruchtbaar bouwland veranderd, toen mijn grootmoeder een klein meisje was. De aarde, zei ze, was er alsdan nog zeer vettig en kleverig, en bij het bewerken kwamen gedurig menschenbeenderen mee uit den grond. Ook verhaalde ze wel eens het volgende :

«Liete — ze ligt nu ook al zoo lange onder de groene eerde — hâ twee zeuns. En dà waren d'r van d'eerste soorte : altyd kattekwaad uithalen. Liete zei dikwyls : «Mê julder en 'n zak steenen zou 'ne mensch toch z'n vrecht hên !» En op 'nen keer hân ze de kortewagen uitgehaald, en met diene kortewagen waren ze d'r op uit getrokken, naar dat oud kerkhof ! Nateurlik buiten de wete van Liete; 'k gelooven dan nog da ze nie thuis en was. Zoo zyder naar dat kerkhof, met diene kortewagen ! En al de beenen die ze kosten vinden, ze laadden dat er allemaal op. En 't was daar van alles by: armen, beenen, doodskoppen... Nu, ten langen laatsten de kortewagen was vol en al schuifelen zyder weg. Rechte naar hulder huis, waar da z'al die beenen schoone op 'n hooptje uitgoten. Ze peisden zijder dat da dochte voor te verkoopen, en da z'alzoo nog een schoone stuiver zoûn verdiend hên. Een mensch

---

(1) Naar uit F. en v.d.C. blijkt, deed de krocht in hun tijd als ijskelder dienst, maar in de vroegere abdij niet.

en vindt da maar op strate nie, en al die nieuwerwetsche moden van aan de jongens drinkgeld te geven, z'en hân dat dan nog nie uitgevonden, de menschen en waren dan nog zoo geleerd nie. Maar al met een keer, Liete wierd da spel geware, ze kreeg dat in de gaten, en zeg dat z'uit heur kot sprong ! «Wadde, zy je gyder nie beschaamd, al die vuile menschenbeenen hier bringen. Als je nie seffens maakt dat da wegkomt, smyt ik m'n kloefen naar jen kop ! Verblomme !» En zyder weere, met hulder beenen !»

Ouderen van dagen hebben ook «altijd hooren zeggen, 'k weet nie of da waar is of nie, da de **twalf apostels** op dat oud kerkhof liggen.» M. Lambrecht heette er echter niet veel geloof aan. «De twalf apostels hên allemaal geleefd al de kanten van Beth-lehem,» geksheerde hij, «wat zoûn ze naar hier gekomen zijn om begraven te worden !» Hij (zeker ook anderen) vatte die woorden dus in hun letterlijke beteekenis op. In dat verband mogen we er wel aan herinneren, dat de groote geloofspredikers ook apostels genoemd worden; zoo zegt men: de H. Bonifatius, apostel der Friezen; de H. Willibrordus, apostel der Nederlanden. Maar de onderstelling, dat allen te Oudenburg begraven werden, is ongerijmd.

Onder de jongeren meenen velen dat die twalf apostels twalf paters of twalf abten zijn.

Mijn grootmoeder zei, dat ze nog gehoord had dat de koeien, die op dien «beik» grazen, waar de twalf apostels begraven liggen, daarom geen boter geven. Wat zij echter dacht over de twalf apostels, weet ik niet.

Oom Casimir zei dat er twalf gouden of zilveren apostels begraven zijn op het oud kerkhof. Hij hield met klem staande dat het twalf gouden of zilveren beelden zijn.

Tante Nathalie bevestigde, dat twalf gouden apostels begraven zijn op den Leegebeik, ook Biezenbeik genoemd, m.a.w. den beemd benoorden de stallingen van de abdijhoeve, en dat daarom de koeien, die op dien beik loopen, geen boter geven.

Nog anderen gewagen van twalf gouden apostels, begraven in de onderaardsche gang. Ook liet ik me eens gezeggen, dat die twalf gouden beelden begraven liggen onder den klokketoren (zooals men te Oudb. den duiventoren noemt), en dat men er reeds drie weergevonden heeft (maar men weet niet waar ze heengevlogen zijn !)

Toen ik nog naar de lagere school te Oudenburg ging, deelde een makker mij eens in alle geheimzinnigheid mede dat hij vernomen had dat, vóór toegang X in oude tijden dichtgemetseld werd, de paters ook zeven gouden beelden in de onderaardsche

gang verborgen hadden. Reeds had hij met andere jongens plannen gesmeed om den toegang open te breken; «de zeven beelden zouden ze teruggeven aan de kerk, en met de overige schatten zouden ze als miljonairs hun dagen slijten...» En is dat geen verminking van het verhaal over de twaalf apostels?

Haast eenparig zeggen de oudjes echter, dat «ze reeds veel naar de twaalf apostels gezocht, maar ze nooit gevonden hebben.»

Feys en **Van de Castele** geven de namen op van de abten, die in de St.-Pieterskerk begraven werden. Volledigheidshalve schrijf ik het volgende uit hun merkwaardig werk over: «Les sépultures des onze premiers abbés [hierbij wordt de H. Arnoldus niet gerekend] ne sont pas signalées dans la petite chronique; les tombeaux n'existaient sans doute plus, lorsqu'Amien de Coussere [abt 1451-1462] en commença la rédaction.» (blz. 444).

De gissing, die misschien het meest de waarheid nabijstreeft, is niettemin dat twaalf gouden, zilveren, vergulde of verzilverde beelden, die de twaalf apostels voorstellen, ergens op het erf van de abdij — in de krocht, verder in de onderaardsche gang, op den beemd, op het kerkhof? — begraven liggen. Wellicht werden ze er door de monniken — tot dan toe was de abdij rijk — verborgen, toen in 1566 vrees bestond dat de beeldenstorm zich tot Oudenburg zou uitbreiden, toen in de volgende jaren de tuchtelooze Spaansche legerbenden het platteland afstroopten, of toen omstreeks 1579, vóór de verwoesting, de monniken naar veiliger plaatsen vluchtten (zie **F.** en **v.d.C.** blzz. 290-320), in elk geval tijdens de beroerten in de 2e helft van de 16e eeuw, die Oudenburg den doodsteek gaven. Wanneer begint men eens met de opzoekingen?

De St-Pieterskerk en de brouwerij, die volgens **F.** en **v.d.C.**, tot de voornaamste gebouwen behoorden in de abdij sedert ± 1620, zijn eveneens in de herinnering van de menschen blijven voortleven. Men zegt echter soms dat de kerk later in een schuur veranderd werd, wat niet strookt met **F.** en **v.d.C.**: «On la démolit pendant la révolution.» (blz. 442).

De schuur, waarvan het schaliedak (met zeer sterk eiken dakgebint) na 1900 afschoof, brandde een 10 tal jaren geleden, af.

Een oud vrouwtje zei me eens dat de abdijboerderij vroeger een tempeliershof was. Zulks is waarschijnlijk verbasterde boekewijsheid. Immers, een «Duitsch huis», dat toebehoorde aan de Teutonische orde, en volgens **F.** en **v.d.C.** uit 1219 dagteekende (blz. 51), stond eertijds op de St-Pietersstraat, tegenover de Kapellestraat. In de 16e eeuw werd het waarschijnlijk gesloopt.

Mathilde Janssens, vrouw van oom Casimir, heeft nog vernomen dat, «in 't eerste dat er een boer op 't hof woonde, de koeien in 't stal allen nuchtende los waren». Dat bijgeloof kan wel zijn oorsprong vinden in de Fransche overheersching: de verwereldlijking van een bekende kerkelijke bezitting moest een diepen weerslag krijgen in de gemoederen van de menschen, die een straf voor de heiligschenners verwachtten. Door hun neiging tot bijgeloof was de abdij misschien reeds op weg om een spookhuis te worden. Zie ook II, nr 18.

Mijn geboortehuis staat op den zuidoosthoek van de marktplaats. Vroeger, zegt men, rees daar een machtige burcht op, of het stadhuis, of... men weet het zelf niet meer (1). Toen grootmoeder nog klein was, hurkten daar drie kleine, vernepen huisjes neer. In 1870 of 1872 liet Therese Maelfeyt ze sloopen en het huidige opbouwen om er te rentenieren. «Terwijl de werklieden met volle geweld aan 't delven waren, om de fondementen te leggen, stiet één onder hen plots op de dikke, ijzeren poort, met groote ijzeren ringen, waarlangs je in die onderaardsche gang kon geraken. Was me dat daar een herrie ! De eene wilde al beginnen de deur kapot te kappen, een andere keek of hij al geen goud zag blinken, maar Gusten Makers, de aannemer, wilde voor 't zekerste eerst de toelating gaan vragen aan den burgemeester. Jamaar, om te trouwen moet je met tweeën zijn ! De burgemeester was, lijk veel andere menschen, benauwd voor zijn eigen schaduw; hij liet liever de katten in den zak, en hij haalde al de vooroordeelen uit de gracht die hij maar oprakelen kon. Maar Gusten Makers was ook niet voor stommenambacht in de wieg gelegd, en hij bewees lijk een echt advokaat dat alles er van afhing, en dat Oudenburg zoo rijk zou worden als de zee diep, en dat hij, de burgemeester, al de eer er van zou genieten. Maar wat kon het den burgemeester schelen ? En rood van koleire stoof hij op : «Maar mensch, waar zitten je zinnen ? Of wil je gheel Oudenburg begraven onder den stank en de peste ?» Zoo, wat kon Gusten Makers daartegen doen ? Hij was zoo verbauwereerd dat hij geen drie meer kon tellen, en met den leegsten dienst mocht hij 't aftrappen, lijk een hond die de zweep onder z'n horloge gekregen heeft».

Dan hebben ze onverrichter zake van hun hoopvolle voornemen

---

(1) In werkelijkheid stond op den hoek het belfort, waartegen in het N. het **stede huus** en in het O. de hallen aanleunden. Omstreeks 1530 werd in het stadhuis een gevangenis aangebracht. Belfort, hallen en stadhuis werden vernield tijdens de beroerten in de 16e eeuw. De gevangenis werd gesloopt tijdens de Fransche overheersching. Zie F. en v.d.C. blzz. 535 - 558 en 562.

afgezien en den keldermuur vóór de poort gebouwd. Thans nog is onze kelder het voorwerp van de grootste afgunst, en wij zelf werden altijd bij de rijksten op de gemeente gerekend, alleen maar omdat we in bezit waren van den geheimzinnigen toegang tot de onderaardsche gang. Zelfs vóór een verkiezing staken werkmenschen het niet onder stoelen of banken, dat, indien revolutie uitbrak, zij eerst naar ons huis zouden toevliegen en er de «poort van begeerte» inbeuken.

Geregeld worden de vier keldermuren gewit, en blijven wit als er niets buitengewoons voorvalt. Alleen die het dichtst bij de markt staat, volgt het deugdzame voorbeeld van zijn vierlingbroeders niet en koppig, slaat zijn zuidelijke helft, van den bodem tot op ongeveer anderhaven meter hoogte, bij vochtig weer bruinrood uit. En toch staat hij droog midden in het huis. Ook is hij op diezelfde plaats zeer hobbelig, en bult verscheidene centimeter uit.

Als in de onmiddellijke nabijheid geen holten in den bodem bestaan, hoe kan dan uitgelegd worden dat onze woning rilt en zindert wanneer een zware vrachtauto voorbijrijdt en, geloof me, 't is niet uit klei gemaakt, als de Babylonische tempels ! Met keiharde, grijze baksteen en uit de Westvlaamsche polders werd het opgetrokken, en die kunnen tegen een stoot !

En toch dreunt het huis, zelfs als er groote kermiswagens op de markt rijden, en dat is al een afstand !

Zelfs zou, bij een vroegere kermis, aan de zuidzijde van de markt, een wagen tamelijk diep in den grond gezonken zijn.

Nog iets anders geeft aanleiding tot nadenken :

Vóór 1914, verzekert men, wist niemand waar de put van de marktpomp lag. Tijdens den oorlog stelden de Duitschers een machtige brandspuit op het dorp. Om rap water bij de hand te hebben, zochten ze naar den pompput, maar heeremijntijd, hij lag aan de overzijde van de straat, onder 't voetpad, meer dan vijftien meter van de pomp verwijderd ! Indien de markt niet ondermijnd was, waarom, vraagt men, zou men den put vroeger op zulk een afstand gegraven hebben ?

Een opwerping daartegen rijst aanstonds op, en ik bracht ze dan ook bij oude menschen te berde. Hoe, zei ik, de marktpomp staat er nog maar sedert 1861, en vóór den Oorlog zou men al niet meer geweten hebben waar de put lag ? Hun antwoord was eenvoudig. Zij hebben altijd geweten dat die pomp er stond en, indien ze maar in 1861 opgericht werd, dan stond er vóórdien, op dezelfde plaats, een andere. De huidige heeft men wellicht op

de oude waterleiding geplaatst, zonder dat iemand zich afvroeg waar eigenlijk de put lag.

Niets belet evenwel in de beruchte onderaardsche gang (toegang X), de kelders van de gevangenis te zien. Eén plaats bij **F.** en **v.d.C.** laat zulks vermoeden : «En 1628 la loi fit nettoyer le cachot (*doncker pit*) placé en dessous.» (blz. 563). De schrijvers, die blijkbaar met groote zorgvuldigheid de oude stadsrekeningen napluisden, vermelden echter nergens elders een kelder daar of in de omgeving. Vgl. blz. 15 (ond. gang in abdij). De «sage» van de onderaardsche gang blijft duister, zoolang geen opgravingen geschieden.

Ook over de galg vertellen sommige oudjes vele merkwaardige dingen.

Het **Galgestik**, waar eertijds de galg grauwdreigend oprees, ligt een kwartier gaans van het Steedje af, ten noorden van den Ouden Bruggeweg. Het vormde eertijds een terreinglooijing, (1) maar vóór een tiental jaren werd het uitgezand. Benoorden den driesprong, waar de Oude Bruggeweg van den Ettelgemweg afscheidt, is het **Vrieboomtje** (= Vrij Boompje). Tusschen het Galgestik en het Vrieboomtje lagen (tot vóór kort ?) twee akkers.

De menschen die het land thans in gebruik hebben, weten er zelfs niets bepaalds meer over.

Grootmoeder (2) had altijd hooren vertellen dat aan de misdadigers, die bij de galg konden ontluchten en tot aan het Vrieboomtje geraken, de vrijheid geschonken werd. Van den boom echter kon ze niet meer meespreken, en zeer zeldzaam zijn zij, die nog weten waarom het Vrieboomtje aldus heet.

Oom Casimir heeft van zijn vader, Pietje Campe, nog gehoord, dat de opgehangenen met hun beenen in de lucht hingen te slingeren, tot ze opgegeten werden door de raven, of opdroogden.

De mondelinge overlevering stemt trouwens overeen met wat **F.** en **v.d.C.** uit de oude oorkonden lazen: [La potence se dressait sur un terrain] «situé dans la paroisse d'Ettelghem, à mi-chemin de ce village à Oudenbourg, au nord de la route actuelle. C'est là qu'était la potence et que l'on fit justice jusqu'à la révolution française.» (blz. 507). Uit **De Flou** : «... ende es een hooghe crom stick, tusschen *tgalghe stick* van der stede van oudenburch ande westzyde, den spycker boor wech ande oostzyde... 1567... / Een stick, ande westzyde neder, daer de galghe op staet, ... cum

(1) Een galg werd — tot afschrikking — geregeld goed zichtbaar opgericht, opdat zooveel mogelijk voorbijgangers ze zouden zien.

(2) Het huis van haar ouders stond — en staat nog — bij het Vrieboomtje.

zuidthende anden ouden brugghe wegh : *galghe stick*. 1620.»

F. en **v.d.C.** schijnen echter de folklore niet te kennen. Van Vrieboomtje is er bij hen geen spraak

± 1934 heeft men in de nabijheid, op Ettelgensch grondgebied, terwijl men zand opdolf, geraamten van opgehangenen gevonden; zoo althans schreef men in de kranten en zoo beweren nog de menschen.

Een 80 jaar geleden stonden drie palen, afkomstig van de galg, op de drie hoeken van de markt, waar ze als lantaarnpalen dienden. Later begroef men ze — toen waren ze echter reeds zwaar gehavend — op het kerkhof, nabij het westerhek. In 1934 werden ze er opgegraven en ze liggen thans nog op dezelfde plaats (1).

Het zijn zware, dikke, vierkante arduinen pijlers, waarvan de vier ribben afgeknot zijn. Hier en daar ziet men rechthoekige gaten, waarin vroeger waarschijnlijk de stangen staken. De grootste paal, die 3,5 - 4 meter lang kan zijn, vertoont van boven op zijn voorzijde in relief het wapen van Oudenburg. Van de andere twee, die dunner zijn en meer dan twee meter lang, werd van boven een stuk afgehouden. Een kleine blok, even dik als de laatste twee, ligt er naast.

Het arduinen wapen van Oudenburg, dat boven de deur van de gemeenteschool ingemetseld is, komt ook voort van de galg.

Aan den noord-, west- en zuidkant is het Steedje nauw omringd door een beek (2), die het laatste overblijfsel is van de oude wallen. Ontstaat ze te Aartrijke? Rechtover de abdijhoeve zwenkt ze naar het Noorden; van daar af heet ze thans, «het Varretje» (= vaartje), dat nog zoo breed is als een klein kanaal, en in de Nieuwpoortsche Vaart uitmondt. Vóór die vaart gegraven werd, vloeide de beek in de Yperleet, die in de Middeleeuwen een arm van den Yzer was en langs Oudenburg naar Brugge vloei- de (zie **F.** en **v.d.C.**, blz. 6 en 68). De benedenloop van de Yperleet, thans een eenvoudige beek, is verdwenen door het graven v. d. Oudenburg-Nieuwpoort- en de Brugge-Oostende-vaart. In de Middeleeuwen werd ze druk bevaren. De stadsrekeningen vermelden ook een **caeye** aan de Milbeek, bezuiden de markt, o.a. in 1531.

Afzonderlijke feiten wijzen er op, dat Oudenburg weleer een Romeinsche haven kan geweest zijn :

De vierkante vorm van het Steedje — kleine hoogte (Hoog-

(1) Zie ook: *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, 1906. blz. 333.

(2) In de boekentaa! Milbeek genoemd.

str., 't Hooge) op grens Polders-Zandstreek ! — met de wallen er omheen (wellicht omsloot de wal het dorp eenmaal ook aan de oostzijde ?), vertoont een treffende gelijkenis met dien van een Romeinsch kamp(a). Het valt eveneens in het oog dat de wegen naar de naburige steden en gemeenten uit de hoeken van dat vierkant vertrekken, en geenszins in elkaars verlengde vallen, wat bij geen ander dorp uit het omliggende aangetroffen wordt.

Toen men ± 1888-1890 een steenput groef op den eigendom van den Heer Joseph Constandt, gelegen bij den zuiderwal, tegenover het huis van den heer notaris en naast het Klooster van de H. Familie, en die thans tot dit laatste behoort, ontdekte men «balken die voortkomen van den boeg van een Romeinsch schip, alsmede geraamten van dieren, die thans uit onze streken verdwenen zijn». Jammer genoeg heeft men deze kostbare getuigenissen niet opgedolven. (Vriendelijke mondelinge mededeeling van den Heer Burgemeester Karel Smis en van Heer Jozef Van Hecke, begin 1938).

Na de overstrooming, tusschen 200 en 500 na Chr., van de kustvlakte, zegt **Waterschoot** in zijn studie : **De Vlaamsche Kustvlakte**, liep een oostelijke arm van de Yzergolf tot aan Gistel en Oudenburg. «Het is zelfs waarschijnlijk dat hierdoor verbinding bestond met den wijden zeeboezem, die ten N.O. van Brugge diep het land indrong.» Ook zou er mogelijk een zeeboezem in de onmiddellijke omgeving van Oostende bestaan hebben. (blz. 34-35).

Anderzijds zette **Gauche** reeds in 1882 de stelling vooruit, dat Oudenburg het eindpunt was van een Romeinsche heirbaan Dornik-Oudenburg, en tevens een Romeinsche haven.

We hopen, — nog eens — dat weldra opgravingen te Oudenburg zullen begonnen worden. Folklore, geschiedenis, geologie, alles laat voorzien dat men hier voor niet onbelangrijke vondsten kan staan. Haast wordt gebiedend, want de tand van den tijd vreet.

II. — TOOVERSAGEN.

1. BABETJE MAENHOUT EN DE FRAMMASONG (1)

Babetje Maenhout was een oude boerinne en z'had een geheel

(a) Van die opvallende overeenkomst werd (voor het eerst?) mondeling gewag gemaakt door Prof. Van de Weerd.

(1) Naar men beweert, zou dit omstreeks 1810-1820 voorgevallen zijn bij het Vrieboomtje. **Frammesongs** : franc-maçon : vrijmetselaar. Over frammesongs wordt heel wat verteld. Ze gaan met den duivel om, en hebben altijd weelde. Maar elk jaar moet één onder hen sterven. Het huis waar ze 's nachts vergaderen, is den volgenden morgen verdwenen. Zie **Volkskunde** XXIV, blzz. 217 - 224: De vrijmetselarij in het volksgeloof (studie).

nest joengens (2). Heur vautekamertje had ze verpacht aan een Ostendsche beenhouwerinne, die op heur goed kwam leven. Maar dat vrouwmensch was van heur vent weg, en ze leefde met de frammasongs. Maar z'en wisten zyder da nie, da ze met dat volk leefde. En z'en had zy niet(s) te kort. Elken nacht ging ze uit, en elken nacht was er daar een leven van al de duivels, en Babetje zei heur dan 's morgens : «'t Heê weer een leven geweest, hé, van nacht ?» En altemets, op een nacht, hoorden ze een koetse aan de deure, en ze zeien dat ze daarmee naar de vergâringe van de frammasongs in Ostende reed.

Zoo nu, als heur tyd daar was, en dat de duivel heur moest komen halen, da vrouwmensch ging dood. Maar z'had zy entwatse numerotje (3), en als ze op sterven lag, z'had dat aan Babetje Maenhout gegeven, en gezeid dat ze da schoone moste bewaren, en dat er dan nooit te kort zou zyn in huis.

Zoo, ze lag zy daar in een koetsebedde op de vaute, en 's nachts bleven z'allemaal op om te lezen (4), ze zaten daar bij den heerd in de keuken. En als da rond den twaalven was, al met een keer die achterdeure ging vanzelf open, en ze wisten pertans goed dat ze de deure gegrendeld hadden, en 't kwam een groote zwarte katte al ronken binnen : «Koerr doerr, koerr doerr». Geen één die dorste een vinger verroeren. En als die katte 't huis rondgedrild had, zoo zeere of de blâren die waaien, sprong z'op de trap en in de vaute. En 't was dan daar een leven, lijk dat al de duivels uit d'helle losgebroken waren. Ze tierden, z'huilden, ze stampten, gheel 't huis daverde er van. Al met een keer, ze zagen die katte weere, en als ze nog een keer g'heel 't huis rondgedrild had, d'achterdeure ging weere vanzelf open en toe, en ze was weg.

Maar nu, als ze 's morgens met d'eerste klaarte gingen kijken wat dat da geweest was, lag dat vrouwmensch met pooten en haar uit heur bedde geslingerd. Heur oogen puilden uit hulder kassen, heur tonge hing uit heur mond, en ze was gheel zwart geslegen. En als ze buiten gingen, waren d'r overal, waar dat die katte geweest was, zwarte plekken op de grond.

Ze moest zy nu gekist worden, maar als de timmerman daar kwam mê z'n kiste, was da vrouwmensch met kop en steert weg, met kop en steert ! Zij goten dan eenige steenen in de kiste, en

---

(2) Joengens = in West.-Vl. voor kinderen.

(3) Hiermede wordt bedoeld datgene, dat de duivel haar geschonken had, en waardoor ze nooit gebrek leed.

(4) **Variante:** «Maenhout en z'n wijf lagen in hulder bedde, en de jongens bleven in de keuken zitten»; en als de kat binnenkomt : «De jongens vlogen naar 't bedde van hulder vader en hulder moeder».

als ze begraven moest worden, de dragers met die steenen weg !
De volgende nachten was 't weeral 't zelfde liedje. De beesten kwamen uit de stallen, ze rammelden met hulder ketens, ze wreven tegen d'achterdeure, d'eemers vielen omverre, duizend duivels hadden 't nie beter gekund. Dat begon Maenhout tegen te steken, en op een nacht zei ie tegen z'n wyf : «Babetje wuvetje, da j'een keer die zwyns in hulder kot kost gaan steken!» Maar als Babetje buiten kwam, z'en zag zij niet (s) meer, 't was al even stille; en de zwyns lagen te grollen lik vermoord. Zy weere in huis en van als z'in heur bedde lag, hoorde ze weera! 't zelfde geruchte.

Op de zolder was 't ook 't eene achter 't ander. Alles wierd er van 't eene ende naar 't ander gesmeten, en 't wierd er zóó geweldig gestampt, dat ze peisden dat 't huis nog zou invallen. En als ze 's morgens gingen kyken, kosten z'ook niet byzonders zien.

En elken nacht lag 't er ook een groote zwarte beeste op de messing, en de meisjoenges dorsten alleene naar bachten nie gaan. «Kyk», zeien ze dan tegen mekaar, «die beeste ligt er weere !»

Maar dat wierd onuitstaanbaar, en op een keer ging Babetje naar de pastor, en ze vertelde zy dat, en ze toogde dat numerotje. De pastor zei : «'t Is goed da je gekomen zyt, wuvetje, want dat had je nog veel scha gedaan.» En je kwam mee naar 't hof, en 't werd een groot houtvier aangestoken en tegare met een handsvol zout smeed de pastor da numerotje d'r in. En je las en je las dat de zweetdruppels alzóó van z'n aangezichte in 't vier leekten; zou je 't peizen, dat 't zoo 'n groot kwaad was ! En eer dat ie wegging, lei ie onder elk venster en onder elk deuregat een kruisplaket, (1) dat 't kwaad nie meer zou binnenkunnen. En z'hebben sedertdien nooit van iet (s) meer geweten !

(Grootendeels grootm. + N. C. + C.C.).

2. HET VERKEER OP DE LEEGEBEIK.

Da's al een jaar of zeventig- vijf en zeventig geleên, en van aan Viktor Gielemans (2) tot aan de Molenhoek (3) dierf er geen één mensch komen. Als 't 's nachts elve was, tegen de boerderij (4) in 't schaaapgras, zat er daar altyd iet (s), en dat en was geen mensch, dat was juiste lik een sterre, lik 't ooge van een peerd, en dat dreef boven de grond. Z'en zagen da nie van aan de Plaschendaalsche kalsyde, maar van aan de Cothemweg.

(1) Over het kruisplaket, zie volgende hoofdstuk, 1.

(2) Hij woont benoorden den gezegden beemd.

(3) Tusschen het Steedje en het Vrieboomtje.

(4) De boerderij van de abdiij.

De vader van Gusten Kooreman weunde dan nog op die hofstee. 't Was nog donker als 't ie 's nuchtens om z'n ezels ging op die beik. Je zag ie altyd entwat, en j'hoorde ie altyd entwat, en reize over de grond, over de boomen, ging dat doodkeersje. Als je wegging, 't ging ook weg, en als je voortging, 't ging vóór je. 't Was een processie van al de menschen die d'r.'s nuchtens gingen naar kyken.

Maar 't was een keer één in 't Steedje, die d'r nie vele van geloofde. En op 'n zekeren morgen ging ie mee mē Gusten Kooreman's vader. «Wacht,» zei t'ie tegen dat doodkeersje, «'k gaan een keer jen keteltje vertinnen !» En al de menschen gingen mee om te zien wat dat er zou gebeuren. En al met een keer dat doodkeersje was daar, en dat kwam naer hem. Maar nu, mē z'n mond was 't ie wel een leeuw, maar een keun als 't er op aankwam een leger te verslaan, en je zei, wat dat z'altyd zeggen als ze een verkeer zien : «Zy je van God gezonden, zegt waarvoren da je komt, en zy je van den duivel gezonden, ga vanwaar da je gekomen zyt !» Maar dat doodkeersje kwam gedurig nader en nader, en je wierd zoo benauwd dat 't koud zweet op z'n voorhoofd kwam. En dat doodkeersje kwam dichte, dichte bij 't puntje van z'n neuze, en da was een rood vlammetje, en in da vlammetje was 't er een leelik, leelik aangezichte. Ze zeien dat dat een zieltje uit 't vagevier was da most weerekomen. En die vent heeft zoodanig verschoten dat ie van gheel z'n leven geen gezonde ure meer gehad heeft.

(Grootm. + C. C.).

Zie ook **Volkskunde** X, blzz. 180-83, 206-210, 236-241 : De Stalkaars. (uitgebreide studie, doch bovenstaande staat er niet in)

3. PEETJE SOETE EN 'T VERKEER.

Peetje (1) Soete woonde op 'n verlaten uitkant te Moere. Je ging ie altyd 's avonds late gaan peuren. En op een keer had ie geweldig veel paling gevangen, en gezind gelijk een katte, trok ie naar huis. Jamaar — schoone liedjes en duren nie lange — aan een draai van 'n weg gekomen, zag ie daar een doodkeersje zitten, en 't ging over en weer over de boomen. 't Was er dan nog juist ééntje van de slechtste soorte ! Als ie tyd had van te loopen ! Je keek nie omme om te zien of het achter hem kwam, je liep altyd maar voort, dwars door de stikken. Je was lekende nat van 't zweet als 't ie thuiskwam. Ie zeere de deure achter hem toegesmeten

---

(1) In de uitspraak eigenlijk Petje.

en de grendel d'r op, en voor alle zekerheid nog de tafel er tegen gezet ook, dat 't nie binnen zou gekund hebben. Met een gerust herte keek 't ie een keer door 't venster — met dat er dan nog geen waterventers waren — maar zou je niet doodvallen van 't verschieten : 't verkeer zat van buiten op de vensterbank !

(Uit geheugen; Grootm.).

Variante.

Peetje Soete ging altyd 's nachts naar z'n palingkorven gaan kyken. Dat was in 't Moerenieuwland, en 't waren daar altyd doodkeersjes. En ze vroegen hem soms : «Maar Soete», zeien ze, «zy je gy nie benauwd, daar altyd 's nachts moederzielalleene achter palingen gaan ? En hê je gy nog geen doodkeersen gezien ?» «Wel,» zei Peetje Soete, «'k zien d'r altyd ééntje zitten, en 't eerste da 'k nog zien, 'k gaan zeggen dat 't een keer naar me moet komen.»

's Avonds ging ie weere naar z'n palingkorven, en je zag d'r één zitten. «Kom hier», zei 't ie, «in wat gedaante da je zyt en wat smoel da je zyt !» juiste 't zelfde ! Maar da kwam naer hem ! Je ging ie achteruit, j'en durfde nie vooruit gaan, je maakte een kruis, en lik dat ie dat kruis maakte, 't verdween. Zou je 't peizen, hee ?

(N. C.).

4. HET VERKEER OP DE NIEUWPOORTSCHE VAART

«'k Was nog jong, een jaar of achttiene, en 's avonds late ging 'k ik, met Miel Br., en nog een ander mensch, met een perse en een net naar de Nieuwpoortsche Vaart om te visschen. M'hadden ook nog een zak mee om die visch in te steken. En als me daar al een tydje gezeten hadden, al met een keer in de verte zagen we lik een schuite met lichten; en we keken, en we keken, maar w'en hoorden niet(s). En da naderde gedurig, en als da vóór ons kwam, da zweefde alzoó een halve meter boven water. En da pinkelede, juiste lik 't ooge van een mensch. Maar wijder de perse over onzen rik, jongens en te vierkluuwe naar de Zandvoordebrugge !»

5. EEN BODEMLOOZE PUT.

In 't Noorden, te Houtave, is er een hofstee, en 't was dus daar een knecht en een meisen, en ze zagen mekaar geern. En 't was daar ook een jongetje, en je was daarvoren jaloersch, dat ze mekaar zoo geern zagen; je wilde da lijk niet hên. Da meisen moest

altyd 't eten gereedmaken voor dien knecht, en da jongetje moest da naar hem dragen, op 't land. Maar op een keer, onderweg, je moest sch..., en je smeerde die str... op die boterhammen. Je gaf ie dat eten aan die knecht, en hy weere zeere voort, naar d'hofstee. Als die knecht thuiskwam, je zei tegen 't meisen :

— Wat hê je gereedgedaan, tê ?

— Hê, niet(s), gelijk gewoonte; waarvooren zy je nie welgezind ?

— Wien zou d'r wel welgezind zyn, alzo str... op m'n stuiten smeren.

— Maar 't eten was goed, zei ze, m'hên 't te zamen gereedgemaakt, ik en de boerinne.

— Da zal die jongen geweest zyn, zei de boerinne.

Ze gingen zyder achter die jongen, en je voerde juiste mê z'n kortewagen 't mest uit 't koeistal. En ze vroegen hem, als dat hij geweest was, die die str... op die stuiten gesmeerd had. «Bê, neen ik,» zei 't ie,» 'k mogen in de grond zinken als 'k het gedaan hên !» Maar je begon te zinken ! Z'haalden zyder de paster, en de pastor vroeg dat ie de waarheid zou zeggen, maar j'en wilde 't nie geweten hên, je loog altijd maar voort. De pastor las over hem, maar 't en was al geen avance, je zonk ie voort, en je zinkt nog, zeggen ze; je zinkt tot dat ie in d'helle valt. En d'r achter hên ze al gedaan dat mogelijk was om die pit te vullen, maar z'en kosten nie, 't was onmogelijk. En dan hên z'er een rooster opgeleid.

(N. C.).

Variante.

't Was een groote hofstee in 't Noorden, te Zuienkerke, en 't was daar een koeiwachter en drie knechten, en die koeiwachter moest altyd die knechten hulder eten gaan dragen op hulder werk. 's Nuchtens moest ie da weere dragen, in een mande, en achter weg moest ie sch..., en je sch... in die mande, op da brood, en je draaide dat al schoone rond. Je gaf ie die mande aan die menschen, en ze pakten zyder die mande, en die jongen liep voort naar huis. Maar één van die menschen rook dat, dat da str... was, en je ging achter hem, naar huis. Die jongen zat daar in 't koeistal op z'n kortewagen, en de boer zei : «Waarom hê je da gedaan ?» — «'k En hên 't nie gedaan,» was z'n antwoorde, «'k mogen verzinken waar da 'k staan, als 'k 't ik geweest zyn !» En je zonk ie mê z'n kortewagen. Ze gingen achter de paster, maar je loog 't nog nie af. En de boer zat dan daar met die pit, en ze klaaiden er wel

200 karren eerde in, maar z'en konden hem nie vullen, en ze leien er dan een schorre op. En die hofstee waar dat da gebeurd is, staat er nog altijd.

(C. C.).

Vgl. **A. de Cock** en **Is. Teirlinck**, *Brabantsch Sagenboek*. I. 157 : De Brandende Schaper.

6. DRIE VERHAALTJES OVER DUITSCHE SCHAPERS (1)

't Was kermesse in 't Noorden, en vlak in den oogst, en de menschen mosten binden. 't Was daar een Duitse Schaper en je zei : «Waarmee da je gijder inzit, geef me geld en 't ga voor julder gedaan worden, dat je kunt naar de kermesse gaan !» Z'aanveerden zijder dadde, maar 't was een jongetje die nie wilde, en 't bond voort. Ze moesten hulder al neereleggen op de grond, en 't was geen één die mocht kijken. Maar da jongetje, da voortboend, keek toch, en op ieder schoof zat er een ventje met een rood mutsje op. Da jongetje ging da gaan zeggen aan de boer, en de boer kwam mee. En als ze keken, al de schooven waren links gebonden, en ze mosten 't al herdoen. En da jongetje had dan eerder gedaan dan al d'anderen, omdat het rechts gebonden had.

(N. C.).

Vgl. **Rond den Heerd**. XIV. blz. 245 (te Oostkerke bij Brugge beknopster).

7. Op een boerderij was er een Duitse schaper, en je kon ook al doen wat da 't hij wilde. J'had ie altijd een stok bij hem, een tooverstok, en je dei d'r alle soorten van wonderen mee. Altemets liet ie er zelfs een gheele paternoster witte muizetjes uit komen, die rondom hem begonnen te dansen.

Op een keer was 't ie naar 't land gegaan, en j'had z'n stok vergeten. (2) De boer had dien stok gevonden, en zei die boer alzo tegen z'n zelve «k zou ne keer willen weten of 'k ik dat ook kunnen !» Je pakte dien stok, en je dei lijk dat die Duitse schaper dei; maar 't kwamen een gheele bende kleine zwarte duveltjes uit. Maar die duveltjes moesten nu werk hên, en j'en had ie

---

(1) Duitse schapers en frammesongs is, in de Westvlaamsche folklore, de naam van de toovenaars. Duitse schapers zijn arm, frammesongs daarentegen, die hun zieltje aan den duivel verkocht hebben, rijk. Nog meent men dat de schapers meer kunnen dan iemand anders. Vroeger kwamen veel schaapherders uit Duitschland; ligt daarin de oorsprong van die benaming ?

(2) **Variante.** Op een keer was 't ie naar 't land gegaan, mê z'n schapen, en binst dat ie weg was, was 't er een jongetje aan z'n boeken geraakt. En 't was daarin aan 't lezen gegaan, en 't had die duveltjes geroepen en ze kwamen. Ze moesten zijder nu werk hên, maar da jongetje wist da nie, dat ze werk moesten hên, en zijder begosten op hem te slaan, zooveel of dat ze maar kosten. Maar 't was lijk dat die Duitse schaper da geroken had...

geen werk om aan hulder te geven, en ze sprongen op z'n rik, en je kreeg d'r van zooveel of dat ie maar maar hên wilde. J'huilde lijk een bezetene, en de boerinne kwam toegelopen, en ze kreeg d'r ook meer dan heur bekomste van. Maar 't was lijk dat die Duitsche schaper da geroken had, en met grootē stappen kwam hij naar huis gelopen. En je schudde zeere een zak lijnzaad uit in een houtvumme, en die duiveltjes moesten da weere d'r uit halen. En eer dat z'het goed wisten, lag al da lijnzaad weere schoone in dien zak, en die duiveltjes weg, met hulder steert tusschen hulder pooten.

(Grootm. + N. C.).

Vgl. **Biekorf I** (1890), blzz. 329-331.

8. 't Kwam een keer een Duitsche schaper achter een weg ge- gaan, en j'had een hane bij hem, en dien hane sleepte een balke voort. En al de menschen stonden te kijken lijk vermoord. En 't kwam daar een wuvetje achter dienzelfden weg gegaan, en ze keek door heur trouwring. (1) «Wel, wel!» zei ze, «waar da je gij- der naar kijkt ! 't Is 'n strooi dat ie voortsleept !» Ze zag zy da na- tuurlik, omdat ze door heur trouwring keek. «Maar wuvetje», zei die Duitsche schaper, «wat hê je daar in je schorte?» «Eiers,» zeg ze. Had ze da nu nie gezeid, j'en had ie niet (s) kunnen doen ! «'t Zijn al padden !» zegt ie, en 't waren al padden, die langs heur buik omhoogekropen. Brrrr, zeg ze, en ze schudde die padden van heur, en al heur eiers waren gebroken.

(N.C.).

9. FRAMMASONGS EN 'T ZOUT.

Bij Zevekote was 't er een schaper mê z'n schaaptjes — en Zevekote, da was de prochie van de tooveraars — en lijk dat ie daar stond, al met een keer stonden er een gheele bende framma- songs rond hem geschaard. Z'hielden zijder een groot feestmaal, aan lange tafels, mê kostelijke tapijten, en al 't fijnste eten wierd er daar vóorgezet. Ze vroegen of 't ie hem nie wilde bijzetten. «Bê ja'k,» zei 't ie, «'k hên nie alle dagen dezelfde keure !» En je zette hem bij, op een kostelijke zetel van 't zuiverste goud. Maar 't en was geen zout in 't eten. Je vroeg ie of d'r nie een beetje zout te krijgen was, en j'had 't woord nog maar met moeite uit z'n mond laten gaan, of bij tooverslag was alles weg, frammasongs en tafels en gheel den hutsekluts, en je zat op een molhoop.

(N.C.).

---

(1) Over de kracht van den trouwring, zie beneden, III, 1.

Vgl. **A. de Cock** en **Is. Teirlinck**, *Brabantsch Sagenboek*. I, 10. De Heksen en 't Zout; 99. De Disch der Frammassons.

Vgl. ook **Biekorf** II, (1898), blz. 330.

10. FLERUS (1)

Op Leffinge was 't er een hofstee, 't Fleruskot, en Flerus was daar in dienst. Da was een mensch die veranderd was in een peerd, en j'had zoovele macht als tien ander peerden tegare, en als de peerden er niet deure konden, hij ging 't er deure, maar je kon ook eten voor tien ander peerden. En 't moest altijd een linksche knoop op z'n steert liggen. Da ging al goed in 't eerste, maar de boer geraakte dat ten laatste zoo moe als gestampte vijgen. En op een keer werd er pap mê look vóór Flerus z'n neuze gezet, omdat ze wisten dat ie da nie mochte. En alzo zei Flerus, als 't ie da zag :

Pap mê look,
Flerus ga weg
En 't geluk ook !

Flerus rolde z'n matten op en was weg. En als ze 's anderdaagsmorgens opstonden, hingen al de koeien met hulder steert aan de balken. En z'hên nooit meer van Flerus gehoord, maar 't heeft er nooit geen geluk meer geweest ook.

En dat is waar gebeurd, op 't Fleruskot, in 't Noorden van Lef-finge. Da was mê strooi gedekt, maar z'hên 't later afgebroken. (Grootm. + N.C.).

Variante.

Flerinks was een verwenschte mensch, zeien ze. Je was daar op dat hof, en je moest niet(s) hên, en je stond in 't eegdekot. En hulder peerden stonden in 't stal. En 's nuchtens, als z'hulder peerden uithaalden, kwam 't ie ook uit, en je ging nevens hulder peerden staan en ging ook mee naar 't land. En als dat al lange genoeg geduurd had, die knechten geraakten da moê, da ging hulder nie, dat da peerd d'r achter liep. En op een keer kwam 't er een ander knecht, en die knecht zegt : «'k Gaan ik hem hier wel wegmaken !» En je ging naar 't land achter de graskanten en je trok daar een bondje look uit en je gaf dat aan da peerd om op t'eten. En alzo zei Flerinks als 't ie die look gekregen had : «Flerinks ga weg en 't geluk ga mee.» En 't heê nooit geen geluk meer geweest op die hofstee.

---

(1) Spreek uit : flêras. Deze sage is over de heele streek bekend.

Dat is gebeurd op 't Fleruskot, in den uitersten hoek van Lef-
finge, tegen Wilskerke (1).

(M.J.)

Uitvoerig verhaald in: **Rond den Heerd**, XXIII (1888), blzz. 196-
98 : 't Fleriskot (Te Leffinge wschl.; met veel meer bijzonder-
heden; o.a. was Fleris een duivel en bezat als zoodanig zeer veel
macht; soms detail tegenstrijdig met Oudenb. lezing, o.a. recht-
sche knoop op staart).

11. «IS DAT SMAAUT ?»

TOOVERHEKS ALS KAT.

't Was een keer — da 's ook al lange geleên — een boer en een
boerinne, die tegare getrouwd waren. Die boer was er nog één
van den oude stempel; als 't ie ja zei, was 't ja, en zei 't ie neen,
't was neen. Maar de boerinne was al zoo gierig als een oude
Jode, en als heur mantel versleten was, keerde z'hem en droeg
hem met de voeringe van buiten.

Die boer had dan ook nog een meisen; en je weet hoe dat de
meisens zijn : 't is al koeke-van-één-deeg.

Zoo, op een dag was de boerinne naar de markt getrokken, met
eiers om te verkoopen. En vóór da ze wegging, had ze nog aan
't meisen gezeid da ze geen boter in de panne mocht smijten; ze
moest smout gebruiken. Maar daar vaagde da meisen wel heur
broek aan.

En binst dat de boerinne weg was, zette ze de panne in den
heerd, op 't vuur, met een schoon stik boter er in, maar op den
zelden oogenblik kwam 't er een groote roste katte binnen. En
ze ging bij die panne, en ze zette heur muile open, en ze zei, al
miauwen : «Is dat smaaut ?» «Nê,» zei da meisen, «dat is
smaut !» (2) en ze kletste de gloeiend heete panne op de kat heur
kake, dat ze gheel verbrandde. Zeg dat de kat heur uit de voeten
maakte !

Achter den noene de boerinne kwam weere van de markt, en
heur linksche kake was gheel verbrand. Maar da meisen had da
gezeid aan de boer, dat die katte daar geweest was. Zoo, als de
boer z'n wijf alzoov. verbrand zag, en z'en kost nie zeggen van-
waar da ze die plekke gehaald had, je schoot in een geweldige
koleire, je pakte heur op bij heur haar, en alzoov. sleepte hij heur

(1) Dit verhaaltje is bijna woordelijk wat de vertelster zei, omdat ze traag
sprak.

(2) In W.-VI. zegt men : smoet, maar de kat sprak het woord al miauwen
uit.

naar buiten. «Nê,» zei 't ie, «m'hên hier geen tooveressen noodig ! Pak je voort en en komt over de zulle nie meer !»

En z'hên heur nooit meer weeregezien.

(Grootendeels Grootm.; + N.C.).

Vgl. **Biekorf** III (1892), blzz. 105-106.

12. OVER EEN BOER, DIE ZIJN ZIELTJE VERKOCHT HAD AAN DEN DUIVEL.

't Was een keer een boer, en 't sloeg hem al tegen. En op een keer, dat ie weere aan 't praktezeeren liep, kwam 't er hem een schoone, zwarten heere tegen, met een voiture. Da was den duivel, maar je wist ie nie dat da den duvel was. «M'n vriend,» zei dien heere tegen hem, «'t dientk me da je zóó triestig zijt ?» «Wien zou d'r niet triestig zijn,» antwoordde die vent, «'k hên 't eene ongeluk achter 't andere !» «Wel,» zei dien schoonen heere, «verkoop jen zieltje aan me, en 't geld ga jen huis binnenstroomen.» Die boer was daarmee kontent, en je moest in een diepe, diepe kelder gaan, met al roode lichtjes, en mê z'n eigen bloed moest hij daar da kontrakt teekenen.

Maar 't ging nu nog slechter, en de boer vond geen ruste meer. En je liep al de kerken en kloosters af om verlossinge te vinden, maar niemand kon hem helpen. Ten laatste kwam 't ie in een ander klooster, en 't was daar een mager, mager pater. Zei die pater : «Ik gaan je verlossen, als je maar morgen voornoene hier bij me in de kerke zijt.»

's Anderdags in de voornoene de boer was daar in de kerke, en de pater begon te lezen over hem. Als 't slag van elve was, vloog de duvel in de kerke binnen en je vloog rechte naar den autaar, waar dat die pater stond met dien boer, en al d'ander paters stonden d'r rond. Maar de duvel zei : «'k Zijn van al julder nie benauwd, uitgenomen voor dien mager mageren daar !» En je begon te schelden en te vloeken tegen dien pater, en je zei : «'k Gaan z'n ziele meedoen !» — «Je ga gij z'n ziele nie meedoen !» zei die pater, «'k hên penitentie voor hem gedaan !» — «J'heê zelve z'n ziele aan me verkocht, en 't kontrakt mê z'n eigen bloed onderteekend !» — «Jezus Kristus heeft hem afgekocht mê Z'n dierbaar bloed !» Bij den eersten slag dat 't twaalve was, de duvel stekte dien boer bij z'n haar en je vloog d'r mee de kerke rond. En al de menschen in de kerke begonnen te schruwelen, dat ze peisden dat de duvel hem zou laten vallen hên. «Zij maar gerust,» zei die pater, «tegen dat de laatste slag van twaalve slaat, gaat ie hier vóór me staan!» En je moest zoovele geweld doen, dat 't zweet

van z'n aangezichte op de grond drupte. En eer dat de laatste slag van twaelve sloeg, zette de duvel hem weere vóór hem, en al schuimen vloog 't ie de kerke uit, en je liet een stank achter, lijk van solfers, een stank, lijk dat er se sedertdien maar één zóó 'n grooten meer geweest is : als de str...fabrieke te Oostende in de lucht vloog !

(N.C. + Grootm.).

13. OVER EEN TOOVERHEKS TE WESTKERKE.

't Was een wijf te Westkerke, en ze zeien dat ze kon tooveren. En ze lei altijd van alles achter de wegels, dat de jonges (1) 't zouden oprapen, maar 't was geen één die daaraan durfde raken. En ze zeien da ze bezeten was om kwaad te doen. En heur zoons jonges, van als ze een week of drie oud waren, ze gingen aan 't schreemen en ze schreemden, totdat ze stierven. En hulder laatste kind begon ook al te schreemen, en zegt die vent, «'k Gaan een keer naar de deken van Gistel gaan!» En je ging naar den deken en je vertelde dat. De deken vroeg: «Wien komt er zoo al in juld' huis?» — «Niemand,» zei die vent, «of 't is m'n eigen moeder.» — «Wel,» zei die deken, «dat 't is wie dat 't wilt, je moogt niemand meer over de zulle laten komen, al ware 't jen eigen moeder!» Je ging met da nieuws naar huis, en als 't ie thuis kwam, stond z'n moeder hem al af te wachten aan de deure, maar je zei : «Moeder, 't is leelijk om te zeggen, maar j'en komt over onze zulle nie meer!» En je liet heur nie binnen. Maar z'en wilde om den duvel nie weggaan; 't was lijk da ze gedwongen was om binnen te geraken en kwaad te doen. Zulke menschen zijn hulder zelven nie meer meester, hé ! En ze schartte met heur nagels in 't hout van de deure, dat 't bloed uit heur vingertoppen speerste, en ze schreeuwde om toch maar binnengelaten te worden. Maar de deure bleef voor heur gesloten, en sedert da ze nie meer over de zulle gekomen heeft, zijn al de jongens kloek en gezond opgegroeid, en z'hên van niet (s) meer geweten.

Ze zeggen dat ze da nu al zoo nie meer kunnen, omdat de jongens nu een schapulier dragen.

(Grootm. + N.C.).

Vgl. **De Cock** en **Teirlinck**, *Brabantsch Sagenboek*. I. 29. Kinderen betooverd.

---

(1) Jonges = kinderen.

14. OVER EEN HEKS TE TORHOUT.

In Toeroet was er ook zulk een hekse, en ze wist al wat da ze van heur klaptten. En als ze een hiksje had op iemand, deed z'al d'hennen hulder pooten breken; en als ze wist dat er ievers een schoone witte waschte buiten hing, deed ze die waschte gheel zwart worden, en ze maakte da ze vol luizen en vlooien kwam. Maar een keer da ze wegwas, zonder da z'het wist, de deken van Toeroet ging binnen in heur huis, en je pakte daar al heur tooverboeken, en je stak z'in de stove, met een beetje zout, dat 't vier knetterde. En sedertdien en heê ze zij niet meer gekund !

(N.C.)

15. OVER HEKSERIJEN TE GISTEL (1).

Te Gistel was er een keer een vrouwmensch, die naar kerke noch kluis ging; en ze woonde daar alleene in heur huis, en elken nacht kwam 't er een groote zwarte kobbe in heur kamer, en die kobbe was grooter dan zij zelve. En van als die kobbe binnenkwam, was da wijf gheel onmachtig, ze was lijk vastgebonden aan heur bedde, en 't schuim kwam op heur lippen. En van als die kobbe weere weg was, was ze weere normaal, en ze riep de geburen. Maar als die geburen kwamen, ze zochten gheel 't huis af, van onder tot boven, maar 't was geen één die die kobbe nog zag. Da vrouwmensch ging ten laatste naar den deken van Gistel, en de deken zei dat 't tooverije was. En je ging mee met heur, en je belas gheel heur huis, dat 't zweet van z'n voorhoofd droop. En sedertdien heê ze die kobbe nooit meer weeregezien.

't Was dan ook nog een ander vrouwmensch te Gistel, en ieder keer da ze 's avonds de waschte buiten hing, was die waschte 's anderdags morgens gheel en gansch doorzaaid mê gaatjes, 't eene tegen 't ander. En z'is zij ook naar den deken geweest, en de deken is dat ook komen belezen, en 't heê sedertdien nooit meer iets aan heur waschte gedaan geweest.

16. TOOVERHEKS ALS HAAS.

't Was een boertje, en binst d'hoogmesse kwam 't er een haze altijd z'n vruchten opeten; en j'had er al verschillende keeren op geschoten, maar j'en kon dien haze nooit treffen. Wel, zeien ze tegen hem, je moet wat zout op de loop van jen gewere leggen. En je lei wat zout op de loop van z'n gewere, en met 't eerste schot dat ie dan deed, had ie hem al. Ze zeien dat dat een boerinne

---

(1) Opgeteekend te Gistel, bij G. J.

was, die een hiksje op hem had, en die heur in een haze veranderde om hem te duvelen.

(N.C.)

Vgl. **De Cock** en **Teirlinck**, *Brabantsch Sagenboek*. 1. 2. Muziekmakende heksen.

Volkskunde, XXI, blz. 137 (uitvoerige studie over den haas in de folklore, o.a. heksen en booze geesten in de gedaande van een haas).

17. OVER EEN PASTOOR DIE WEERKEERDE.

't Was een paster die weerekeerde en elken nacht brandden de lichten in de kerke. De menschen hadden dat al eenige keeren gezien, dat die lichten 's nachts brandden, en op een keer gingen ze kijken wat dat da was. En ze zagen die paster staan aan den autaar, maar j'en had geen mesediender. Wel, zei 't er een jongetje, 'k gaan ik voor messediender spelen. En 't speelde voor diender, en daarmee kon die pastor z'n messe doen. Da was een gelofte dat ie afgelegd had in z'n leven en waarvooren dat ie moest weerekomen, en daarmee was 't ie nu verlost. Maar een beetje nadien, dat jongetje dat de messe gediend had, ging dood; da was die pastor die hem kwam halen. Ze zeggen, als je iemand verlost, da je dan nie lange meer leeft, dat dezen dien je verlost hebt, je komt halen.

(N.C.).

18. OVER EEN PATERTJE DAT WEERKWAM.

Waar dat Gennevoise's nu wonen, was er een keer een meisje, dat elken avond een wandeling maakte door den hof, en op een keer zag 't een patertje zitten lezen. 't Verschoot daarvan, dat het da patertje daar zag, en 't liep zeere naar huis en 't zei: «Is 't er hier een patertje, tê?» — «Bê neen 't,» zeien ze. — «'t En doet,» zei het, «'k hên d'r ééntje zien zitten, in 't bruin, z'n paternostertje aan 't lezen, een capucyntje.» En ze gingen mee om te kijken, en als z'in den hof kwamen, zagen ze niet (s) meer.

(N.C.).

De huidige eigenaar heeft nog vernomen dat menschen, die 's avonds over den muur keken, die den tuin van de straat scheidt, een geest zagen dwalen, met een wit laken over zich, en met lichten. Zie ook blz. 19.

Vgl. **De Cock** en **Teirlinck**. *Brabantsch Sagenboek*. I, 141. De omwandelende abt.

19. OVER EEN BOERIN DIE WEERKWAM.

't Was een keer een boerinne die ook alle nachten weerekwam, en ze maakte altijd een geweldig leven in de kelder met een schotel boter. En op een zekeren keer ging 't er één naar den kelder, gaan kijken wat dat ze daar deed, en je zag heur met heur schotel boter en je zei : «Had je jen kluiten wat grooter gemaakt, j'en had nie moeten weerekeeren !»

(N.C.)

20. OVER EEN JONGETJE DAT WEERKWAM.

Een slechte vent had een jongetje, en je wist nie wat gedaan om da jongetje den duvel aan te doen; en je deed nie liever dan een appel op te eten als het bij hem was, om het te kunnen duvelen. En da jongetje ging dood, en 't achtervolgde hem dan gedurig. Ging hij naar de kerke, 't zat van eind tot einde op z'n rug, en 's nachts lag het op hem om hem te versmachten. Ten langen laatste moest hij naar de pastor gaan, en messen laten doen, en veel lezen, en 't is dan nie meer weeregekomen.

(M.V.)

Variante.

't Was een keer een vent en in 't eerste dat 'n getrouwd was, je misdee-ie altijd z'n joengs, en als 't ie appels hadde 't en mochte daar geen één van al z'n joengs aan komen. En 't was ééntje van z'n joengs dat 'n nie koste verdragen, j'hâ da joengetje zuver den duvel aangedaan. En als da joengetje dood was, en als 't ie aan de Groene Wandeling kwam, 's avonds late, dat 't misschien wel achte van den avond was, da kind sprong op hem, op z'n nekke, dat 'n haast dood was als 't 'n thuiskwam. En Rosalie, z'n wuuf, is dan naar de pastor gegaan en 't is nie meer weeregekomen.

(N.C.)

Vgl. V 2. De Mare.

21. EEN SCHOONBROER DIE WEERKWAM.

Eugenie C., V.'s wijf — je was ie naar Frankrijk gaan werken — en z'n broere ging dood en 's nachts zag ze hem bij heur bedde komen, en z'hoorde schoone z'n stappen op den trap, en ze zag hem vóór heur bedde, azoo, mê z'n arm geheven lik voor te slaan. En ze peisde : gij duvel, als je wilt slaan, 'k zal me wel verweeren ! En ze zei dat tegen Eugenie T., en Eugenie T. kwam dan bij heur slapen. En den 2n of 3n nacht had z'iets in heur bedde geleid,

da ze zei : «Gij duvel, als j'iets durft doen, 'k gaan wel weere-slaan.» En je kwam dien nacht weere, en ze stuijkte tegen E. T.'s arm, en E. T. zag niet(s). En z'hê zij toch ook gedwongen geweest naar de paster te gaan en een messe te laten doen, en se-dert hê z'hem nie meer weeregezien.

(M.V.)

En nu, Beste Lezer, «let maar op dat ze van nacht aan je teenen nie komen trekken !»

III. VERHAALTJES

1. MIJNHEER HOSPIRATUS.

't Was een keer een rijke kasteelheere in Oudnburg, en je zocht een knecht. Maar je sprak ie zóó rare, en 't was niet(s) dat ie bij z'n name noemde; al wat dat er in huis was, j'had ie daar een eigen name voor. Maar zijn knechten moesten ook die vreemde namen kennen, en 't was geen één die da kon onthouden, en den één achter den anderen werd weggezonden.

En op een keer kwam een ander knecht hem z'n diensten aanbieden, en die knecht zei : «'k Gaan 't ik wel anders doen, 'k gaan ik hier wel mogen blijven.» En 's anderdaagsmorgens, als hij z'n heere moest roepen, riep ie luide van onder aan den trap :

Menheer Hospiratus,
Komt zeere van jen karetatus !
Je plamakken staan gereed aan de wenteldoek !
Menheer Allegebas
En Madam Totegepui
Zijn aan 't vechten en ze rollen verhelscheratus.

En da beteekende :

Menheer Hospiratus,
Kom zeere van je kamer !
Je sluffers staan gereed aan de wenteltrap.
Den hond en de katte
Zijn aan 't vechten en ze rollen vóór den heerd.

En dien heere was zoo blije als ie die litanie hoorde, dat die nieuwe knecht blijven mocht.

(Uit geheugen; Grootmoeder).

Vgl. **Rond den Heerd** XXIII, blzz. 204-206 (naverteld).

2. OVER EEN VREK.

't Was een keer een oude gierigaard die trouwde. Maar da vrouwmensch waar dat ie mee trouwde, hield meer van z'n kluiten dan van hemzelf. En op een morgen zei ze tegen hem :

— Maar vent, zei ze, je zoudt een keer moeten raden, waarvan da'k van nacht gedroomd hên !

— Raden, raden, zei die gierigaard. Je kunt er achter raden van hier tot aan Parijs !

— Wel, zei ze, 'k droomde da me gheel rijke werden, zoo rijke als de zee diepe, zoodanig rijke da me met ons geld geen weg meer en wisten !

— En wat deden we daarvooren ? vroeg de gierigaard haastig.

— Wat da me daarvooren deden ? 't Is zoo eenvoudig als dat 't groot is : m'en aten nie meer !

— Als me daardooe zoo rijke kunnen worden, we kunnen 't wel een keer probeeren, zei de gierigaard.

Zoo, j'en at ie nie meer. Maar je werd daardooe zoo mager, zoo mager lijk een boonperse, en zoo flauw dat ie op z'n beenen nie meer kon staan. En je werd ziek, en je voelde dat ie ging sterven, en je zei : «ak geeten, ak geeten.» Daarmee wilde ie zeggen: «had ik maar geëten !» Da wijf verstond da wel, maar ze gebaarde da ze da nie verstond, en ze liet een notaris roepen. Maar als die notaris kwam, je kon ie ook niet anders uit die gierigaard z'n mond krijgen dan : «ak geeten !» — «Maar wat is dat toch ?» zei 't ie tegen da wijf. «Wel,» zegt ze zij, «je wilt ie daarmee zeggen dat ie in z'n akt alles aan mij geeft !»

De gierigaard z'n testament werd alzoo opgemaakt, en als 't ie dood was, kreeg z'n wijf gheel z'n ponke.

(Uit geheugen; Grootmoeder).

3. OVER FIETE NEUZE EN LEO.

't Was een keer een wijvetje, en z'heette Fiete Neuze, en heur vent heette Leo. Da waren oude menschen en ze woonden gheel alleene, te lande; en 't waren geen watervensteren aan hulder huis.

En op een keer, Tei en nog eenige jongens waren naar dat hui-zetje gegaan, waar dat Fiete en Leo woonden. 't Was al donker, en z'hadden een keersje meegebracht, en ze zagen schoone Fiete en Leo in hulder bedde kruipen.

En al met een keer da keersje ging over en weere vóór hulder venster, en Fiete pakte zeere Leo's arm vaste. «Maar kijk,» zei ze, «Leo, een verkeer !» En ze trokken zeere de sargies over hulder hoofd.

Maar nu, als dat alzoó een tijdlang geduurd had, vonden de jongens da zoo geestig nie meer. En Tei ging op zoek achter d'hagen, met een plat stokje in z'n hand, en je zag daar een groote, dikke, vette kuttel liggen, en je pakte hem schoone mê zen stokje op. Den eenen helft werd in 't slotergat gestoken, en den anderen helft schoone van buiten op de klinke van de deure geleid. En dan begonnen z'een lawaai te maken, en te tieren, en te joelen, da jen ooren er zouden van getuit hên !

Leo schoot in een verschrikkelijke koleire, en hij in z'n vliegende vane uit z'n bedde, naar de deure. Maar als ie daar kwam, je rook ie dat, dat da str. was, en je riep: «Fiéte, 'k gelóve dan àl de dùvels uit d'héllé aan de deùre gez...kt hên, potverblomme miljardedjue!»

En de jongens aan 't lachen, en lachen, da ze nie meer wisten waar gekropen ! Leo trok zeere de deure open, en als ie ze weere achter hem wilde toetrekken, greep ie in dien menschenstr., en je begon te ketteren, te ketteren, om al de duvels beschaamd te maken ! En de jongens lachen ! En Leo stond daar in z'n hemdeslippe, en je werd rood tot achter z'n ooren, en hij zeere weer in huis !

(Uit geh., Grootm.).

4. OVER DE KLAUWEN VAN DEN DUIVEL.

Vroeger waren er geen hekkens aan 't kerkhof te Oudenburg, er was maar juist een hage, en de menschen gingen er achter keuneten.

't Liep daar altijd een ezel op, 's nachts, om gras te eten. Z'hadden daar een put gemaakt om iemand te begraven, en 't kwam 's avonds late een vent op 't kerkhof, en dien ezel was in die put gevallen, mê z'n pooten omhoog, en die vent viel bots op dien ezel. En dien ezel stampte maar gedurig mê z'n pooten, en die vent geraakte er niet uit en je riep: «Moord ! Moord ! 'k Zitten in de klauwen van den duvel!» zoo luid of dat ie maar koste ! En gheel de prochie kwam toegelopen !

(N.C.).

IV. KLIPPE : STRAATTYPE.

Klippe ! Hebt ge van uw leven nog een schooneren bijnaam geweten ? Zóó noemden ze bij ons den straatveger. Waar hij dien naam gestolen had ? Niets is eenvoudiger : de klep van zijn pet had hem dien bezorgd, want ze was zóó ongewoon groot, en ze hing daar aan zijn hoofd net «naar de laatste mode van Parijs!»

Ge ziet dat ik geen heel verhaal moet aaneenflansen om u aan 't verstand te brengen wie en op welke uitzonderlijke gelegenheid hem zijn naampje gegeven had.

Anders was hij een beste ziel. Iedereen kon goed over den weg met hem. Als hij begon, kon hij weliswaar vloeken en ketteren, dat 't vuur uit de keien «spetterde», maar anders was hij te goed en te zoet om een luis zijn strot door te knippen.

'k Zeg niet dat hij zoo heel zindelijk was op zijn kleeren, maar kon het ook anders bij het beroep dat hij uitoefende ? Wat wilt ge van iemand die moet opkuischen alwat wij, en de paarden, te vies zijn om op te ruimen !

Iedereen was al blij genoeg dat hij voor geen kleintje vervaard was, en dat hij met grove handen door 't werk ging. Moesten er geen mannen van den reinigingsdienst bestaan, waar zou de wereld met ons heenvaren ? Daarom : «Leve de Straatveggers ! Leve Klippe !» En 'k ben niet de eenige die dat roept. Als er één liedje in de laatste jaren te Oudenburg populair was, dan is het wel dit :

Viva Klippe !
Z'n steert zit in z'n schippe !
Viva Klippe !
Z'n steert zit in z'n hol !

Wat natuurlijk gezongen werd op de wijs van :

Viva Boma !
Petatten mê saucissen !
Viva Boma !
Petatten mê salaa !
En d'r bij ne flinke cervela, (bis
Tra la la ! (

Maar, wonder boven wonder, dat liedje, waarin hij zóó opgehemeld werd — Viva Klippe ! — stond hem precies aan als een aangebranden haring. Als enkele ondeugende schoolrakkers het hem achterna zongen, ware hij uit zijn vel gesprongen van koleire; en één, twee, drie ! gebaarde hij dat hij achter hen zat. Zij natuurlijk waren aanstonds de gaten uit; hun broek moest nog niet vermaakt worden ! En als hij weer zijn driewielkarreke stak, riepen 't een paar guiten weeral.

Nochtans hield hij wel van zingen. 't Westvlaamsch bloed jeukte hem genoeg. Hij was geen saaie, en als iemand het repertorium Oudenburgsche straatdeuntjes kende, was hij het wel.

Ook kon hij flink zijn man staan, waar 't moest. «Vroeger hielp hij Fonsen Delefevere, den putgraver, en op een keer maakte Fonsen, z'n wijfs broere, en Klippe een pit voor een begravinge. En ze smeten al de beenderen en doodskoppen er uit. En al met een keer, 't was daar een doodshoofd dat begon te wrikkelen. «Een verkeer ! Een verkeer !» riepen Fonsen Delefevere en die andere, en ze liepen naar huis zoo zeere of dat ze konden. «Wel, wel !» zei Klippe, «waarvan da je gijder benauwd zijt !» en je gaf 't een schop en al de mollejongen liepen d'r uit, 't zat vol mollejongen !» (1)

(N.C.).

Och, een beste kerel was hij. Soms stak hij zijn driewielkarreke dat «z'n aarsdarm uit z'n holletje kwam !» Alleen in den laatsten tijd, als hij de vuilnis uit de bakken vóór de deuren kwam ophalen, hielp hem een knoestige boerenkerel. En, Heere, toen hij eens het voetpad vóór het kerkhof wiede, viel hij voorover op den grond. Bewusteloos droeg men hem een nabije herberg binnen, waar hij stil zijn zielke uitblies.

V. VOLKSGELOOF EN VOLKSBIJGeloof.

1. SPOKERIJ EN HEKSERIJ.

Uit die verhaaltjes blijkt duidelijk hoe bijgeloovig de menschen vroeger waren. Nog loopen ze er niet dun, de oude vrouwtjes die hardnekkig blijven volhouden dat spoken, heksen, Duitsche schapers, doodkeersjes, beerwulven (1), weerkeerenden en wat weet ik al meer, werkelijk bestaan hebben. En dan durven ze nog spreken over : «dien goeien ouden tijd.» Nu echter, zeggen ze, «hoor je daarvan niet meer spreken : al 't verkeer heeft opgehouden sedert de pastor, 's Zondags na de mis, het St Jansevangelie (ook Lang Evangelie genoemd) leest.» Nog een andere kracht wordt aan het St Jansevangelie toegeschreven : zoover ze het hooren kunnen, kan donder of bliksem niet vallen. (2)

Maar, zooals uit die verhaaltjes (II 1, 14, 16) op te merken is,

---

(1) Vgl. **Brabantsch Sagenboek**. I 116. Rat in den doodskop.

(1) De naam beerwulven (weerwolven) is nog vrij goed bekend, maar een verhaaltje daarover heb ik niet kunnen ontdekken.

(2) Vgl. **Volkskunde** XV. blzz. 135-137 : St Jans-Evangelie (studie, waarin ook het bovenstaande vermeld wordt), **Rond den Heerd** III blzz. 378 en 392 (studie).

bestaan nog heel wat andere remedies om de «kwade hand» te verjagen. Zeer voortreffelijk is het zout. Zout immers, zegt men, is gewijd. Smijt ge zout onder den stoel van iemand die iets kan, dan heeft hij al zijn macht verloren. Ook strooit men het op den dorpel, opdat het kwaad niet zou kunnen binnenkomen. Een treffend voorbeeld over de kracht van het zout biedt wel het verhaaltje nr. II, 16 : niet zoodra had het boerke er wat op zijn geweerloop gelegd, of bij het eerste schot lag de haas reeds neer. Daarmee staat wellicht ook in verband het alom in Vlaanderen bekende gezegde tot iemand die een vogeltje, een vliindertje of een ander vlug beestje wil vangen : «Leg wat zout op zijn steertje, ge vangt het dan vanzelf !» (Want waarom prijst men juist het zout zóó aan ?) Het kan aanvankelijk zelfs als een parodie op dat bijgeloof bedoeld geworden zijn, want iedereen weet wel dat het gemakkelijker gaat het diertje te vangen dan zout op zijn staartje te leggen. (**Volkskunde** XVII blzz. 201-217 : Het Zout in 't Volksgeloof en Volksgebruik : uitvoerige studie).

Een ander doeltreffend middel tegen tooverij is de trouwring, Zijn uw oogen bij voorbeeld door een Duitschen schaper verblind (zie II 8), dan hoeft ge er maar een blik door te werpen, en aanstonds ziet ge alles weer zoals het is. Als er tovenaars of tooveressen in de mis zijn, en ge kijkt door uw trouwring, dan staan ze allen met hun achterste naar het altaar. (Vgl. **Volkskunde** IX blzz. 53-61 : Waaraan men de heksen in de kerk kan herkennen).

Uit de eerste tooversage blijkt dat ook het kruisplakket dikwijls tegen tooverij aangewend werd. Dat was, zegt men, een plakket — een oud muntstuk ter waarde van 32 vóóroorlogsche ctm. — waarop aan één zijde een kruis afgebeeld stond. (Zie **Volkskunde** XV blz. 108 : het plakket in zegswijzen.)

Ook de pastoors en de Witheeren kunnen zeer veel. Ze hebben, zegt men, boeken om de tooverij te belezen. Gestolen goederen, zoolang die nog in de derde hand niet zijn, kunnen ze eveneens doen weerekeeren bij den rechtmatigen eigenaar.

Zie **Volkskunde**, o.a. VII, IX: uitvoerige studiën over volksgebruiken en volksgeloof.

2. DE MARE.

Als ge een tiental minuutjes in bed ligt — zoo vertelt men — is het plots alsof er iets, wel duizend kilogram zwaar, op u ligt en u den adem beneemt. Ge wordt gedwongen op te staan, en den

ganschen nacht kunt ge niet meer slapen. En als ge er mee lacht, waarschuwde een oud vrouwtje, komt het 's nachts.

Anderen voegen er bij, dat dat «een doode is, dien je binst je leven kwaad gedaan hebt, en die 's nachts op je komt liggen om je te versmachten.»

Doch de meeste menschen gelooven er niet meer aan. «Dat is uw bloed dat stilstaat», zeggen ze.

Vgl. boven, II 20. **Brabantsch Sagenboek**, 84-87 . Maar.

Biekorf V (1894) blzz. 299-303. **Volkskunde** IX blz. 194, (studie) XIV blzz. 1-4 (studie).

3. DE DOOD.

Ligt er iemand op sterven, dan moet ge een pot water onder zijn bed plaatsen. De dood valt immers altijd ergens op, en dat-gene, waarop hij valt, helpt hij naar den duivel. Meubels doet hij uiteen vallen, kleeren komen uit den naad, de verf trekt weg. Liefst van al echter valt hij op water, en daarom zet men dien pot onder bed.

Tevens behoort ge alle spiegels uit de sterfkamer te verwijderen of minstens te dekken, omdat anders 's anderdaags het gelaat van den overledene er in geprent staat.

Zie verder : **Biekorf** VI (1895), blzz. 321-324.

4. DE DOODNEEP.

Godvruchtige oude vrouwtjes bidden geregeld elken avond het «Gebed van den eenen Zaterdag tot den anderen» — ook «Gebed van Keizer Karel» of «48-urengebed» genoemd — voor de ziel-tjes uit 't Vagevuur die 't meest verlaten zijn. Is er dan eentje door hen verlost, dan komt het hen 's nachts bedanken : het legt zijn hand — maar doorgaans al te krachtig; vandaar de naam doodneep — op hun arm of op hun been. Op die plek zien ze dan 's morgens een schoon blauw handje staan, dat met den tijd weer verdwijnt.

Vgl. **Brabantsch Sagenboek**, 104. Een geest komt zijn dankbaarheid betoonen.

5. REMEDIES TEGEN ZIEKTEN EN KWALEN.

Sommige oude wijvekes kennen nog allerhande weerzinwekkende geneesmiddelen tegen pijnen en kwalen. Hoe viezer en hoe vuiler ze zijn, des te meer baat zullen ze verschaffen.

Hebt ge een zeere keel, dan moet ge 's avonds, als ge naar bed gaat, uw bezweete kous er omheen winden. 's Morgens is uw keel

genezen. Eens hoorde ik er bijvoegen, dat ge ze eerst in een ...pot moet steken, opdat ze goed met dat vocht zou doordrenkt worden.

Zwaluwnesten zijn eveneens een uitstekend middel tegen keelpijn.

Wanneer uw keel zooveel pijn doet, dat ge bijna geen adem meer kunt halen, dan moet ge er een kikvorsch in houden. Dat diertje zwelgt al den brand in, zwelt daardoor dik op, en sterft.

Het beste middel om het bloed uit een wonde te stelpen, is het volgende : met een «kobbegager» haalt ge al de spinnewebben uit de verloren hoeken op; ge plakt ze op de wonde; kleven ze niet goed, dan wrijft ge er nog wat spuwsel over, het geheel snoert ge stevig met pikdraad vast. Nu kan men aannemen dat pikdraad, op de juiste plaats gewonden, den weg voor het bloed afsnijdt; ook is pikdraad heel wat sterker dan gewoon draad. Maar wat komen toch die stoffige spinnewebben daarbij te pas ?

Opdat een wonde niet zou verzweren, moet ge er koeiendrek op smeren.

De kap van de aal, d.i. het dikke vuile vel dat de aal bedekt, moet ge op een zeer been leggen om het vuur tegen te gaan. Hoe straffer ze is, hoe beter.

Zie **A. de Cock**, *Volksgeneeskunde in Vlaanderen*.

6. DINGEN EN HANDELINGEN, DIE GELUK OF ONGELUK AANBRENGEN.

Een mollepootje in uw zak en een klaver-vier-blaadje brengen steeds geluk bij. Een gevonden hoefijzer, dat ge boven uw deur vastgespijkerd hebt, trekt het in huis. Draait ge een stoel op een van zijn pooten naar rechts, dan draait ge het geluk in huis; in den tegenovergestelden zin draait ge het uit huis.

Messen moogt ge nooit met de snede naar boven leggen, want daar wandelt Onze Lieve Vrouwke op. Twee messen, of een vork en een mes, snijlings over elkaar, zijn kruisen, t.t.z. ongelukken.

Dertien is het ongeluksgetal. Nooit moogt ge het uitspreken, want ge roept daardoor het ongeluk. Zit ge met dertien aan tafel, dan moet in den loop van 't jaar één onder u sterven.

Als ge paardedrek hoog in de boomen ophangt, zult ge veel geluk hebben met uw paarden. Hoe hooger die drek hangt, hoe hooger de paarden hun koppen dragen.

7. VOORSPELLINGEN.

Vooraf van belang bij de voorspelling van geluk of ongeluk is de spin. Ziet ge 's morgens een groote zwarte spin, dan zal dien

dag een groot ongeluk u treffen. 's Middags daarentegen brengt ze geluk aan; 's avonds werd ze eeritjds zeer gegeerd door verliefde harten, of door hen die naar een zoete lief zochten. In een lief en bondig versje vat het volk die eigenschappen van de spin samen :

(Spinne)
's Morgens druk,
's Noens geluk,
En 's avonds minne.

Vgl. **Volkskunde**, Studiën over spin in volksgeloof, I, blzz. 139-140
Vooral **Volkskunde** IX blz. 234; XXIII blz. 28.

Een zwarte kat op nachtelijken wandeltocht, of de schrik inboezemende roep van den uil, voorspelt ongeluk.

Een ekster, die schettert, voorspelt een overlijden of minstens slecht nieuws.

Een hond die 's nachts huilt, kondigt den dood van een huisbewoner aan.

Als uw oor ruischt, dan is er nieuws op gang. Uw rechteroor voorspelt goed nieuws, uw linkeror slecht nieuws.

Valt een klos, en blijft ze rechtstaan, dan is er morgen nieuws.

Als de moor tuit, dan is er morgen nieuws, ofwel wordt er kwaad gesproken van ons.

Breekt ge op Nieuwjaarsdag iets, dan zult ge tijdens het jaar ook heel wat breken, en de ongelukken zullen u niet gespaard blijven. Hebt ge daarentegen op Nieuwjaarsdag geluk, dan zal alles u meevallen.

Moeten de paarden een lijk voorttrekken, dan moet ge hun dat den vorigen dag zeggen. Anders zouden ze den lijkwagen niet vooruitkrijgen, en het schuim zou op hun muil komen.

(Verwerkt door Gezelle in zijn Kerkhofblommen.) Zie ook **Biekorf** VI (1895). blzz. 321-324.

Zie veel meer in studiën daarover in **Volkskunde**, o.a. V. blzz. 159-165.

VI. KINDERBIJGELOOF.

1. VANWAAR KOMEN DE KINDEREN ?

Kleine kinderen zijn veel weetgieriger dan groote menschen. Het baart dan ook geen verwondering, dat ze over hun eigen herkomst al het fijne moeten weten, al nemen ze de rooskleurige fabeltjes daarover gaarne klakkeloos aan.

Ik ken meisjes die er indertijd fier op gingen, dat haar moeder haar in een koolkrop of in een roos gevonden had. Ge kunt denken, zulk een hoogedele afkomst !

Anderen werden «achter de kaaie» te Oostende opgeraapt.

Dat behoort echter al tot de uitzonderingen. Bijna al de kinderen worden geboren in een ver, ver land, over de zee. 't Is daar natuurlijk snikheet, de zon brandt er lijk kolen vuur, zoodat ze groeien lijk paddestoelen; ze hebben er ook niets te kort. Zoodra ze een beetje groot zijn, worden ze per schip gehaald. 't Eene schip komt uit Vlaanderen, en neemt de blanke kindjes mee. Weer een ander komt om de kleine Chineesjes, die naar China gevoerd worden. Dan hebt ge nog de schepen ut Kongo, en uit Indië, en uit de streken, waar de roodhuiden wonen...

Op dat schip liggen ze allemaal boven mekaar op een grooten hoop. 't Eene kakt op 't andere. Die 't onderste liggen krijgen bijgevolg de volle lading op hun hoofd, dat zijn de «roste», die met sproeten geboren worden.

Enfin, een reis kan niet eeuwig duren, en 't schip komt een keer op zijn bestemming aan. Hier wordt een vracht kinderen gelost, elders weer een vracht; 't schip vaart de kanalen en de rivieren op, zoover het kan... te Oudenburg komt het zelfs tot op 't Varetje.

Daarmee is 't voornaamste afgehaspeld. Nu komen de vroedvrouwen en koopen de kinderen op. In sommige streken gebeurt dat in vendities. Ze nemen er aanstonds een stuk of twee mee... 't eene leggen ze in een mand, onder een warmen doek; een ander steken ze onder hun mantel, en zóó trekken ze op. Hier gaan ze naar een huis waar ze schoon spreken om er één te verkopen; daar krijgen ze honderd frank voor één, en ten langen laatste is geheel de bazaar uitverkocht, en ze hebben een schoonen stuiver verdiend.

En de menschen koopen die kinderen en kweeken ze op, en als ze groot zijn, hebben ze er nog meer ruzie en beslag mee dan wanneer ze klein zijn. «'t Kleine treedt op 't kleed, 't groote treedt op 't hart.» (Vondel).

Ik persoonlijk ben op een Zondagmorgen gebracht. Mijn moeder trok juist de deur open om naar de vroegmis te gaan, toen de vroedvrouw daar aankwam. Eerst wilde mijn moeder van mij niet weten, ze zei: «Wat hebben we zoo 'n pruts nog noodig? Hebben we nog geen miserie genoeg?» Maar mijn grootmoeder kwam kijken en ze kreeg zoo 'n groot medelijden mt mij. «Tut tut tut,» zei ze, «breng hem maar alhier; anders kan hij nog bij slechte men-

schen in huis vallen!» Maar daar ze zelf te oud was om me te koopen, drong ze bij mijn moeder aan. En daarmee ben ik te onzent binnengevallen...

Nu moet ge ook nog weten dat de vroedvrouw altijd het eerst gaat naar een huis waar de vrouw ziek ligt, omdat die dan zooveel niet kan tegenpruttelen...

Vgl. **Volkskunde** XXII en XXIII blz. 29 (uitvoerige studie).

2.

Op den laatsten December, zoo vertelt men aan de kinderen, komt er 's morgens vroeg op de markt een man met zooveel neuzen als er (nog) dagen in 't jaar zijn, en op den voorlaatsten één met zooveel oogen als er dagen in 't jaar zijn. Jammer genoeg kunnen de kinderen 's morgens zoo vroeg uit hun bed niet, en als ze gaan kijken, zien ze hem niet meer.

3. BIETEBAUWEN EN WATERDUIVELS.

Iedereen heeft al op een verwaaiden keer hooren spreken over het eene of andere beest dat in Kongo of in China de kleine jongens opeet, maar 'k durf u vrij verzekeren dat die nog geen gelijkens vertoonen met wat daar te Oudenburg en in 't omliggende woekert. 'k Zeg wel: woekeren, want bietebauwen leven daar met de macht: één in elk huis waar er kinders zijn. Een bietebauw is ongeveer zoo groot als een trekhond, maar meer bijzonderheden kan ik er ook niet over geven, omdat ik er slechts één gezien heb in heel mijn jonge jaren, en hij had dan nog bij geval juist een grauwe deken over zijn lijf — 't kwam misschien omdat het dien dag kouder was dan op een anderen... 'k heb het zelf vergeten. 'k Zal u dat vertellen:

In dien tijd had ik leeren loopen en, gelijk alle menschen en papegaaien, toonde ik gaarne mijn «konijnetoeren». En op een zekeren dag was ik onze trap opgeklauterd en had den zolder ontdekt. 't Moet zijn dat hij me aanstond, want weldra vond ik er een waar genot in daarheen te klimmen. Tegen den zin van mijn moeder echter, die mij eens een les wilde lezen die ik niet rap vergeten zou. Buiten mijn weet natuurlijk, liet ze een bietebauw komen; vanwaar, weet ik niet. Bij ons woonde er één in de schouw van het «ovenkot». Hij kan ook uit een ander huis overgekomen zijn. Nu, dien dag deed ik mijn gewone wandeling, maar 'k had nauwelijks een paar stappen op den zolder gewaagd, of die bietebauw kwam al grollend van achter den schoorsteen en maakte aanstalten om op mij toe te springen. Jammaar, ik had

ook beenen; rapper dan de weerlicht had ik de leuning van de trap vastgegrepen, en 'k liet me zeker meer glijden dan dat ik liep, zoo benauwd was ik.

De bietebauwen werken dus al eens volgens de aanduiding van de ouders, maar te Oudenburg leeft er nog een ander tooverbeest, de waterduivel, die nog veel meer verzot is op kindervleesch, en waartegen zelfs de ouders niets vermogen. Hij woont in de beek, niet ver van het kasteel van Mijnheer Vanderheyde. De beek is daar zeer diep, zoodat geen geschikter plaats voor den waterduivel bestond, om er «zijn kamp op te slaan».

Bloeddorstige Baekelandstreken heeft hij al op zijn geweten. 't Gebeurde toen ik in de wieg nog met het lintje speelde, dat boven mijn neus bengelde. Een klein meisje plukte bloempjes in 't Bekestraatje, bij den duiker, en daar bloeide er toch zóó 'n schoontje vlak op den rand van 't water. Dat wilde ze hebben om midden in haar tuil te steken. Dieper en dieper bukte ze zich, maar juist toen ze 't wilde plukken, strekte de wreedaardige waterduivel zijn hand boven 't water uit, als een schicht greep hij het meisje bij haar beentjes, en snakke haar mee in de diepte.

En toch was ik soms al even stout als ik later om konijneneten ging. Kleine kinderen vermoeden geen kwaad, behalve in het duister, waarin ze zich niet alleen durven wagen. Maar zijn de moeders daar soms de schuld niet van? Hoe dikwijls hoort men hen niet zeggen, wanneer het kindje boos geweest is: «'k Ga je in de kelder steken, bij de ratten!» of «'k Ga je bij de zwijns steken!» En kinderen, die een hazenkarakter aangeleerd zijn, zullen die onbewust maar tegelijk stelselmatig aangekweekte angstvaligheid nooit geheel meer afleeren.

Vgl. **De Cock** en **Teirlinck**, *Brabantsch Sagenboek*. I, 145. Waterduivel, Nekker.

Volkskunde IV blz. 15 : waterduivel te Nevele.

VII. LIEDJES EN KINDERRIJPJES.

1. SCHIMPLIEDJES OP GEMEENTEN.

En ik kwam daar gegaan,
En ik zag daar wat ik wilde,
En ik zag daar eenen schareslijper staan.
Schareslijpers, schareslijpers zijn de Westkerkenaars,
Beter mannen, beter mannen zijn de Gistelnaars.

En ik kwam daar gegaan,
En ik zag daar wat ik wilde,
En ik zag daar eenen tubaksnijder staan.
Tubaksnijders, tubaksnijders zijn de Zevekotenaars,
Schaeslijpers, schaeslijpers zijn de Westkerkenaars,
Beter mannen, beter mannen zijn de Gistelnaars.

En ik kwam daar gegaan,
En ik zag daar wat ik wilde,
En ik zag daar eene versche plate (1) staan.
Versche platen, versche platen zijn d'Ostendenaars,
Tubaksnijders, tubaksnijders zijn de Zevekotenaars,
Schaeslijpers, schaeslijpers zijn de Westkerkenaars,
Beter mannen, beter mannen zijn de Gistelnaars.

Met dezelfde herhalingen gaat het lied immer voort. In elke strophe komt er een nieuwe gemeente bij:

Briekebakkers, briekebakkers zijn de Oudnburgnaars.

Kiekefretters, kiekefretters zijn de Brusselaars.

Keunepiets, keunepiets zijn de Snaaskerkenaars.

En tot slot luidt het:

En ik kwam daar gegaan,
En ik zag daar wat ik wilde,
En ik zag daar eenen duivemelker staan.
Duivemelkers, duivemelkers zijn de Roksemnaars,
Keunepiets, keunepiets zijn de Snaaskerkenaars,
Kiekefretters, kiekefretters zijn de Brusselaars,
Briekebakkers, briekebakkers zijn de Oudnburgnaars,
Versche platen, versche platen zijn d'Ostendenaars,
Tubaksnijders, tubaksnijders zijn de Zevekotenaars,
Schaeslijpers, schaeslijpers zijn de Westkerkenaars,
Beter mannen, beter mannen zijn de Gistelnaars,
Beter mannen, beter mannen zijn de Gistelnaars !

Het laatste vers wordt traag en plechtig uitgesproken, om heinde en verre te laten hooren dat beter mannen dan de Gistelnaars nergens te vinden zijn.

Vgl. **Volkskunde V**, blz. 172 (op andere gemeenten).

---

(1) Spreek uit : vassche plate.

Maar ook de Gistelnaars spannen de kroon niet. Zulks getuigt het volgende liedje, dat de Ichtegemnaars en andere -naars eertijds zongen, als ze te Gistel ter kermis kwamen:

En laat de Gistelnaars maar draaien !

We geneeren us niet, we geneeren us niet !

En laat de Gistelnaars maar draaien,

We geneeren us niet lijk da' je ziet !

(opget. Gistel)

Ook andere gemeenten krijgen niet een gering stuk van de taart :

(Wenduine)

De meisjes van Wiendune,

Ze p... in 't zand,

En als het nie wilt schuimen,

Ze scharten met hulder hand.

(Stalhille)

Stalhille

Groot van wille,

Groot van pracht,

Kleine van macht !

(Reeds in : **Rond den Heerd**) of :

Stalhille

Kleine van moed en

Groot van wille.

(Houtave)

Houtave,

Schoone peren en leelijke wuufs.

(Lichtervelde)

Lichtervelde,

Kort van gelde;

Toeroet steê,

Lacht er mee.

(Torhout)

Dat 't nie ware,

Van Roesselare,

Toeroet zou moeten kreveeren !

(Ettelgem)

— Ettelgemnaars,

Pijpekoteraars !

(Oudenburg)

— Oudnburgnaars,

Beetelaars !

scholden de jongens uit beide gemeenten mekaar uit, als ze elkaars grondgebied betraden.

Of ook wel :

Oudenburg stinkt,
Ettelgem blinkt !

en omgekeerd.

Wel geen schimpliedje, maar toch eigenaardig is dit :

Zande, Moere, Leke,
't Ligt al in één streke,
Knokke, Hoeke, Heist,
Schore, Leke, Beerst.

(Oudb. en elders).

2. SCHIMPLIEDJES OP PERSONEN.

Saareltje heê z'n gat verbrand
Aan een pot met vet,
En had ie beter opgelet,
J'en had het nooit nie ghad.

Heê je Mauriestje nie gezien ?
J'is gevallen op z'n kniën,
En z'n moeder kwam geloopt,
En je kreeg een teugsje bier.

(Oudb.)

Elias
Scheet in de kas.
Moeder peisde dat 't boter was,
Maar 't was stront van Elias.

(Oudb.)

Wel uit jongeren tijd dagteekenen de volgende twee, maar dezelfde luimige spot overheerscht er :

Die Duitsche keizer,
Dien oliekop,
Je was van ijzer,
Je kreeg den klop,
Mê gheel z'n klieke,
Mê man en peerd,
J'en is geen sieke
Tubak weerd !

(Oudb.)

Dat zong men tijdens den Grooten Oorlog, maar natuurlijk niet wanneer een Feldwebel of een andere pinhelm in de buurt was.

Op de wijze van het gekende :

Boven Gent rijst,
Eenzaam en grijsd,
't Oud Belfort, zinbeeld van 't verleden.

van Albrecht Rodenbach, zong men een zestal jaar geleden te
Oostende, weldra ook op het platteland, alras :

Boven Berlijn
Hangt er een zwijn :
't Is Hitler die er hangt te drogen !

3. KERST- EN NIEUWJAARLIEDJES.

't Was op een nieuwjaaravond,
De bakker sloeg z'n wijf,
Al met een heete pale
Zoo deerlijk op heur lijf.
Wat gaan me die bakker geven
Al voor z'n nieuwejaar ?
Een kinnetje al in de wiege
Mê schoon gekreukeld haar.
Wien gaat er da' kindje wiegen ?
Twee groote vliegen.
Wien gaat er da' kindje douwen ?
Twee Spaansche vrouwen.
Wien gaat er da' kindje kerste doen ?
Twee paters mê witte schoen.
Waar gaan ze da' kindje kerste doen ?
In Sinte Pieters preekstoel.
Hoe gaan me da kindjen heeten ?
Jan Baptist,
Suiker in de kist,
Vleesch in de pot,
Jan Baptist is } dobbelzot.
                              } rondomzot.

(Opget. te Gistel).

Vgl. **Biekorf** VI, blz. 208. **Rond den Heerd** I, blz. 40. De overal
verspreide varianten zijn legio.

Als men met de ster van deur tot deur rondging, zong men
vroeger :

Sterre, je moet er zoo zeere nie gaan,
We gaan d'r te zamen naar Bethlehem gaan.
Bethlehem was een schoone stad,
Waar dat Maria met heur kindje zat,

- Tusschen een os en een ezel.
- Jozef most om water gaan;
't Pitje was toegevrozen.
Maria kreesch, 't kindje lacht,
't Is geboren al in den nacht.

(Oudb.-Gistel).

Vgl. **Volkskunde** XII, blz. 30.

Ofwel :

Vrienden, 'k wensche junder allegaar
Een gelukzalig nieuwejaar.
'k Wensche junder alle van de minste tot de meeste
De gratie van God en den Heilige Geest.
Maria, de moeder, die heur klein kind
In die onnoozele doeksjes windt.
Geeft uit goeder herte al wat da je kan :
Een giftje kleine, een giftje kleine, een giftje kleine,
Al was 't maar een vet zwijn !

(Oudb.)

Ook :

Geef j'een touwtje,
'k En kun 't nie knoopen.
Geef j'een centje,
'k Gaan deureloopen.
Haast je, maak gedaan,
'k Zijn zoo moe van staan.
Geef een centje,
Of een kluitje,
'k Gaan deuregaan.

(Oudb.)

Op dien tijd gaan ook de kinderen hun peter en hun meter een
«Zalig Nieuwjaar !» toewenschen, met de hoop iets te krijgen :

Liefste Meter,
Hoe meer da' je geeft, hoe beter !
Is 't een cens,
't Is voor een arme mensch.
Is 't een kluite,
't Is voor een arme stuite.
Is 't een frank,
't Is voor een koekeboterham.
Is 't vijf frank,

Geef dan zooveel of da' je kan.
En geef je niet,
J'en zigt m'n Meter niet !

(Gistel; te Oudb. eerste 2 en laatste 2 verzen).

4. SINTERKLAASLIEDJES.

Moeder, 'k hên Sint Niklaai gezien,
Tusschen twee boomtjes, tusschen twee boomtjes.
Moeder, 'k hên Sint Niklaai gezien,
Tusschen twee boomtjes zoo verre van hier.
En je stond er zoo plezant,
Mê z'n mutsje, mê z'n mutsje,
En je stond er zoo plezant,
Mê z'n mutsje al in z'n hand.
En je salueerde en je salueerde,
En je salueerde voor menheer en voor madam :
Bonjour ! Bonsoir !

(Gistel).

Nadat de zangertjes heel lief gegroet hebben, gaan ze aan het dansen. Een variante van hetzelfde lied is :

Moeder, 'k hên Sint Niklaai gezien,
Bachten twee boomtjes, bachten twee boomtjes,
Moeder, 'k hên Sint Niklaai gezien,
Bachten twee boomtjes zoo verre van hier.
En je stond er zoo plezant,
Mê z'n mutsje, mê z'n mutsje,
En je stond er zoo plezant,
Mê z'n mutsje al in z'n hand.
Ja, de leerze al up z'n rik,
Vul mê koeken, vul mê koeken,
Ja de leerze al up z'n rik,
Vul mê koeken zoo groot als ik.
En je dei z'n mutsjen af,
Voor menheere, voor menheere,
En je dei z'n mutsjen af,
Voor menheer en voor madam :
Bonjour ! Bonsoir !

(Gistel)

Vgl. **Rond den Heerd** XXI, blz. 60.

Sint Niklaai den Heilige Man,
Mê z'n beste stampers aan,
Ging daarmee naar Engeland,
Van Engeland naar Spanje,
Appeltjes van Oranje,
Appeltjes van Kondee Kondee,
Sint Niklaai brengt vele mee.

{Oudb. en elders}.

Ofwel :

Sint Niklaai den Heilige Man,
Mê z'n beste tabberd aan,
Gink daarmee naar Bethlehem,
Van Bethlehem naar Spanje,
Appeltjes van Oranje,
Appeltjes van een noteboom,
Pietje Jantje Kootjen Oom.

{Oudb. en elders}

Vgl. **Rond den Heerd** XVII, blz. 46.

Sint Niklaai van Tolentyn,
Brenge een koeksje van lekkerantien,
Van drie pond en half !
Een koe en is geen kalf !
Een peerd en is geen zwijn !
't Zal morgen Sint Niklaaidag zijn !

{Oudb.}

Ofwel :

Sint Niklaai van Tolentyn,
Bakt m'n koeksje lekker en fijn,
Lekker en fijn alleene,
Bakt m'n koeksje kleine,
Bakt m'n koeksje groot,
Leg het in Maria's schoot;
Moeder zal 't wel beuteren
En Marietje zal 't wel sneuteren.

{Oudb.}

Sint Niklaai komt uit den Hemel
Mê z'n ezeltje gelaân,
En de fraaie krijgen vele,
En de droeve krijgen slagen !

{Oudb.}

Vgl. **Volkskunde** IV, blzz. 27-32 (verzameling St Niklaasliedjes).

Voor de booze kinderen brengt Sinterklaas wisschen en roeden mee, ofwel geeft hun in 't geheel niets. Dan schalt opnieuw het bijtend schimplied uit hun keel :

Sint Niklaai te peerde,
Je rijdt mê z'n neuze in d'eerde,
Je rijdt mê z'n neuze in 't baggerslijk,
Sint Niklaai heê vele gelijk !

(Oudb.)

5. LEUGENLIEDEREN.

't Liep een katje langs de zee.
't Ving een visch al bij z'n tee.
Visch al in de panne,
Goê bier in de kanne,
Wittebrood in moeders schoot.
Koekeloerenhaantje is dood,
Mijn haantje van zeventien oogen.
'k Hên d'r al over gezogen.
Over gezogen is biembalon.
't Haantje vocht met kabeljauw.
Kabeljauw die waakte,
Manneje die d'r kraakte,
Manneje die de trommel sloeg,
't Wuveje die de vaandel droeg.
Klienkebelle van wafelsnelle.
'k Zagen d'r en blond peerd staan.
Boer, boer, hoevele voor je peerd ?
Je peerd en is geen frank meer weerd !
We rijden d'r mee naar Frankrijk.
Als m'in Frankrijk binnenkwamen,
't Wuveje vraagt er : «hoevele vooren ?»
De katte keerde de boter,
De vliendermuis die vangde een muis,
De zwalm droeg den asschen uit.
Ze kost nie verre meer dragen,
Van hier tot aan Belle mê z'n wagen.
Belleje en z'n wuveje,
Ze schoten elk een duveje ;
't Eene was te mager en 't ander was te vet ;
Ze smeten 't al in Belleje's net.

(Gistel)

Vgl. **Biekorf** I (1890), blz. 208.

't Was zeer waar, noch kort noch klaar.
't Waren daar twee mannen die bolden, kruisten en speelden.
Ze vroegen of 'k mee wilde doen.
'k Zeide van neen maar 'k wilde wel.
'k Gingen naar Dzijenemoeiens om kriecken te lezen.
't Kwam daar een huis uit de man geloopen
En je zei : «Laat mijn kriecken staan, 't is mesdag !»
Maakt hem een gouden drank,
Van olievievaart,
En 't snot van een kraaie,
Van 't haar van een puit,
En 't binnenste van een slekke,
Zout en zeepe en zagemul,
Met één lepel gheel jen buiksje is vul.
(Oudb., gehoord v. Grootvader Karel Verlinde., geb. Koekelare
1854).

6. LIEDEREN GEZONGEN DOOR SPELENDE MEISJES.

Bij het balspel :

Zwarte Karliene
Zat bachten de gardiene.
Wat doet ze daar ?
Ze kamt heur haar.
Ze wascht heur handjes
Al in de fonteine.
Ze droogt ze af
En legt z'in heur leentjes.
Ze zet heur op heur knietjes.
Ze maakt heur kruis.
Ze leest heur gebed.
Ze staat weer op
En ze draait heur omme.

(Oudb.)

Telkenmale de meisjes hun bal omhooggooiden, zongen ze een vers en volbrachten tevens de handeling die er in uitgesproken was.

Bij den rondedans :

Vanwaar zijt gij gekomen,
Machoecheltje, Machoecheltje,
Vanwaar zijt gij gekomen,
Machoecheltje ?

Ik kom van onder d'eerde,
Machoecheltje, Machoecheltje,
Ik kom van onder d'eerde,
Machoecheltje !

Wat hebt gij daar gelaten,

.....

Een mandetje met taarten,

Aan wien ga je dat (mandetje) geven ?

Aan een van m'n naaste gebuurtjes.

Wien is 't er je naaste gebuurtje,
Machoecheltje, Machoecheltje,
Wien is 't er jen naaste gebuurtje,
Machoecheltje ?

(Oudb. - Gistel)

Dan moest het meisje dat in het midden stond, haar naaste gebuurtje uitkiezen.

Vgl. **Jozef Simons**, *Ons vroom en vroolijk Kempenland*, blz. 83.

Volkskunde XXXVIII (1933) blz. 32 (Kempisch).

Bij den rondedans ontstond eveneens het volgende liedje :

Vrouwtje, ga je geen koetje koopen,
Anne Marie Marie Katrie,
Vrouwtje ga je geen koetje koopen,
Anne Marie Katrie ?

Wat zou ik met dat koetje doen,
Anne Marie Marie Katrie,
Wat zou ik met dat koetje doen,
Anne Marie Katrie ?

Melken, melken,
Anne-Marie Marie Katrie.
Melken, melken,
Anne-Marie Katrie !

Wat zou ik met die melk doen ?

Rijspap koken, rijspap koken !

Wat zou ik met die rijspap doen ?

Roeren, roeren !

'k Hên geen pollepel !

Pakt een koeisteert !

'k Hên geene, 'k hên geene !

Pakt een aalschuttel !

E.tje, e.tje

Anne-Marie Marie Katrie.

E.tje, e.tje,

Anne-Marie Katrie.

(Oudb.)

7. ANDERE KINDERRIJMPJES.

Treeze Moeiens hondje

Zat op heur kloef.

't Wrikkelde z'n steertjen

En Treeze Moeie loech.

(Oudb. en elders)

Vgl. **Biekorf** V (1894) blz. 64.

't Was een aaptje op een stoksje

Boven moeders keukendeur.

't Was een scheurtje in z'n broekstje

En z'n hemdetje zat er deur.

(Oudb.)

Vgl. **Jozef Simons**, *Ons vroom en vroolijk Kempenland*, blz. 65.

't Zat een aaptje in d'hage

Te kijken naar een koek uut.

Z'n oogstjes kregen de plage,

De bolletjes vielen d'r uit.

Sappertiele, kom maar binnen,

Pakt een stoel en zet je neer.

'k Zal je geven een tasje kaffie

En daarbij een pistolee.

(Gistel)

Do re mi fa sol,

Pak de katte bij heur hol,

Pak ze bij heur steert,

Dat ze van de trappen speerst !

(Oudb. en elders)

A. B. C. !

De katte ga mee.
Den hond blijft thuis.
Piep zei de muis
Mêt heur pootjes overkruis.

(Oudb. Met wijziging van het laatste vers, ook elders).
Vgl. o.a. **Volkskunde** XXXVIII (1933) blz. 125 (Hoogstraten).

A. B. C. !

De katte ga mee.
De katte ga naar 't schole.
De katte speelt viole.

(Oudb.)

Anne Marie, ze reed te peerde,
Met een viole
Rond de schole,
Met een bas
Rond de klas.
'k Wenschte dat 't nooit geen schole meer was !

(Gistel)

Koeiwachter Dikvel,
Hoe hooge zit de zonne wel ?
Drie uren en een minute !
Geef de koeiwachter een (dikke, vette) stute !
Geef hem een schop,
Dat ie zeere naar z'n koeien lo(o)pt !
Alliejaloo ! Alliejaloo ! Alliejaloo !

(Gistel)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 269 (Gentsche variante).

't Schole is gedaan
Den appel is gebraân !
En Jantje mag naar huis nie gaan !

(Oudb.)

Eén, twee, drie.
M'n voetjes hên zoo koud.
De stove wilt nie branden,
Want m'en hên geen hout.

(Oudb.)

't Was een heere met een paraplu,
J'had kromme beenen lijk me zuster nu,
En je stapte op de tram,

En j'at er van een ham,
En j'at te vele geëten,
Je moest het nu maar weten,
Je ging me nie meer aan,
En j'had in z'n broek gedaan !

(Oudb.)

't Ga regen, 't ga waaien !
Pietje ga naar de kaaie,
Pietje ga naar de bassin
En je valt er in.

(Oudb. - Eertijds gezongen door de kinderen als 't regende.)

Vliendermuis,
Kom maar uit,
't Is klare mane.

(Oudb.-Gistel. - In 't schemerlicht gezongen).

Vgl. **Volkskunde** I blz. 83. (var. Leuven, Isegem, Nevele).

Kraaie,
Waar ga je ?
Naar Engeland !
Naar Engeland !
Je stovetje brandt,
Je kavetje rookt
En je moortje kookt !

(Oudb.-Gistel)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 77 (var. Nevele), 159 (var. Eernegem, Watou, enz.) 178 (var. Quaremont).

- Pieternelle, waar weun (1) je ?
- Van binnen.
- Wat kun je ?
- Asschen en spinnen.
- Wat nog ?
- Door de tralies lopen.

(Gistel)

«k Hên armoe» (traag en grof uitgesproken)
Zegt de koe.
«En ik tê?» (snel en fijn).
Zegt de geite.

(Gistel)

---

(1) weunen = wonen.

De kwiekel en de kwakkel,
Ze vonden een vorten appel.
Ze smeten daarmee de kerk in tweeën !
Oeje, oeje m'n besten been !

(Oudb.-Gistel, einde von overal bekend leugenlied met zeer veel varianten).

Vgl. **Biekorf** VI (1895) blz. 368. **Volkskunde** VIII blzz 29-30).

'k Hên van den nacht naar d'helle geweest,
De duivels waren dronke.
'k Pakte daar één al bij z'n steert
En 'k smet hem dat ie ronkte.

(Oudb.)

Keizer Karels kleinste kind
Kakt kleine korte kromme kiezige kinderkuutteltjes.

(Overal verspreid)

Een wuveje
Had geen snuveje,
En ze krabbelde aan heur gatje,
En z'had een gheel piepevatje.

(Oudb.; van hier oorspronkelijk ?)

Haaksje en een oogsje,
Tiekketakketoogsje.
Wil je nie werken,
Ga naar de kerken.
Wit papier,
Keer je maar alhier.

(Oudb.)

Mijn moeder kocht een haring.
't Was een haring zonder kop.
En ze lei hem voor de venster,
En 't was niemand die hem kocht.
't Kwamen twee agenten
En ze namen den haring mee.
Den haring ging aan 't bleiten,
En moeder bleitte mee.

(Gistel)

8. ANDERE LIEDJES.

Is 't nu nie geestig,
Briekebakker zijn ?
Werken gelijk een beeste
En drinken gelijk een zwijn !

(Oudb. en elders)

Petatten met de pele
En een haring van een cens,
Is lekker kost voor vele,
Is kost voor een arme mensch.

(Oudb. en elders)

Wien gaat er mee naar Amerika ?
Daar moeten wij niet werken !
Eten en drinken op ons gemak,
Slapen gelijk een verken !

(W. en O. VI.)

Mietje en Wantje zijn altijd ziek,
Gheel de weke maar de Zondag niet.
's Zondags zitten ze voor de deur
Om te kijken naar Serfijn Teur.
Serfijn Teur mê z'n twee roô kaken
«Mietje, wil je m'n broek vermaken ?»

In dat lied was er voor elken dag in de week een couplet, doch het begin alleen, nl. de Zondag, is thans nog gekend.

(Oudb., ook elders ?)

Als m'n moeder koeken bakt,
'k Zitten d'r zoo geeren omtrent.
'k Kruipen al in het hoeksje,
Voor een lekker koeksje.
'k Kruipen al onder tafel,
Voor een stiksje wafel.
'k Kruipen al onder de zulle,
'k Krijgen daar een beetje wulle.
'k Kruipen al onder de zoldertrap,
En 'k krijgen daar een groote schop onder m'n gat.

(Gistel)

En eindelijk de «Oostendsche Brabançonne» : als men op een avond gezellig bijeen is, moet elk zijn liedje peinzen, en op een gegeven oogenblik, «één... twee... drie !» moeten allen te zamen aan 't zingen gaan. Beeld het u maar eventjes in !

RAADSELS (1)

Da wuvetje van Ardooie,
Heur mutsje stond tutemantooie,
't En had geen voetjes en 't ging ging,

---

(1) Bijna al deze raadsels zijn in heel de omgeving bekend.

Heur oogstjes zaten pink pink.
Die dat gaat raden gaat oolijk zijn.

(Slak).

(Oudb.)

Een ijzeren peerdje
Met een flikkerend steertje.
Hoe zeerder dat 't perdje lo (o) pt,
Hoe korter z'n steertje wordt.

(Naald en draad).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** II blz. 34 (overal bekend).

Een jong wuvetje
Met een rood lyvetje.
Hoe ouder dat 't wuvetje wordt,
Hoe rooder z'n lyvetje wordt.

(Aardbei of framboos).

(Oudb.)

Vgl. **Rond den Heerd** XXV, blz. 45.

Groen zijn de deuren,
Wit zijn de muren,
Zwart zijn de papen
Die in 't kapelletje slapen

(Appel).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 207 (Lokeren) II blz. 35 (overal bekend).

Rond den Heerd XVI, blz. 263.

Vier rollebollen,
Vier stamperknolle,
Een zwiepzwapzwaai
En een papegaai.

(Wagen, paard, zweep en man).

't Groeit buiten,
't Bloeit buiten
't Komt in huis
En 't danst.

(Wisschen wieg).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** i blz. 206 (variante uit Roesbrugge-Haringe).

't Groeit buiten,
't Bloeit buiten,
En 't komt in huis
Om slagen te krijgen.

(Graan, wordt gedorscht).

(Oudb.)

't Groeit buiten,
't Bloeit buiten,
En 't wordt gebrand
In een eerden oventje.

(Tabak).

(Oudb.)

Hooge geboren,
Leege geschoren,
En tusschen twee steenen
Z'n name verloren.

(Graan, wordt gemalen en heet dan meel).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 19, (Denderwindeke), **Rond den Heerd**
XIX, blz. 160.

Hooge geboren,
Leege geschoren,
Opengesneden
En 't herte uitgehaald.

(Okkernoot).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 205, (overal bekend in varianten), **Rond**
den Heerd XXIV, blz. 406.

Hooge geboren
En krom geschapen.
Als je 't raadt
Mag je bij me slapen.

(Regenboog).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 19 (variante, Liedekerke).

Holderkabolder
Liep over de zolder
Mê gheel z'n muile
Vol menschevleesch.

(Holsblokken).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 207. (variante, Wickevorst).

'k Hên zeven jaren
Op zee gevaren
En 'k hên van m'n leven
Nog geen water gezien.

(Blinde matroos).

(Oudb., oorspronkelijk Oostende ?)

Zeer bevreesd zat op de wagen,
Hij zag den één den ander dragen,
Twee koppen en een steert,
Die dat zal raden is de moeite weerd.

(Een gevangene op een wagen ziet een reiger met
een kikker in zijn bek, ofwel paard en ruiter).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 18.

't Is een hof en 't en is geen hof,
't Is een huis en 't en is geen huis,
't Is een stoel en 't en is geen stoel,
't Is een vent en 't en is geen vent.

(Kerkhof, kerk, preek- of biechtstoel, pastoor).

(Gistel)

Ofwel :

't Is geen hof gelijk een ander hof,
't Is geen huis gelijk een ander huis,
't Is geen stoel gelijk een ander stoel,
't Is geen man gelijk een ander man,
Die man spreekt soms woorden die een ander niet en kan.

(Id. + Latijn).

(Oudb.)

Ietje Petietje viel van de bank.

't Is geen één timmerman die Ietje Petietje vermaken kan.

(Ei).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 18, (variante, Thielrode), VI blz. 152,
VI blz. 152 (var. Antw.) ; **Rond den Heerd** XIX blz. 336.

Die het maakt, en wil het niet,
Die het koopt, gebruikt het niet,
En die 't gebruikt, en weet het niet.

(Doodkist).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I, blz. 207, (var. Antw.) **Rond den Heerd** XXI,
blz. 32.

't Is van onder wit
En van boven groene,
't Heeft een steert gelijk een kalkoene
En een baard gelijk een geite,
En je gaat het nie raden
Al ware 't dat j'op je tonge be(e) te.

(Prei).

(Oudb.-Gistel)

't Is helderwit van kleur,
't En heeft geen zoete geur,
Men eet het alsof 't niet lekker is
En 't smaakt gelijk z'n name is. (1)

(Zout).

(Oudb.)

Geenpoot lag op driepoot,
En vierpoot kwam
Die geenpoot van driepoot nam.

(Een haring op een rooster werd gestolen door een kat).

(Oudb.-Gistel)

Vgl. **Rond den Heerd**, XXIV, blz. 406.

't Roodje stak het zwartje,
Dat 't witje uit de bilk sprong.

('t Vuur stak het gat van den pot, zoodat de melk overliep).

(Oudb.)

Hoe kun je al staan
Naar Roeselare gaan?

(Staan is de Westvl. uitspraak van Staden, een dorp; «al» is «lang»).

(Gistel)

Vijf hollen in één gat.

Ofwel:

Raad,
Vijf gaten in één gat,
Wat is dat?

(Handschoen).

(W. VI. en elders)

't Loopt iets rond het huis
En 't maakt bij elke stap een kruis.

(Hen).

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 207 (var. Wiekevorst).

't Zuigt zijn bloed en 't eet zijn darm.

(Petroleumlamp).

(Oudb.)

Ik trok en de boer trok,
En wat trekt de kave?

(Rook. Dan antwoordt de guitige raadselopge-
ver: «Kust den hond z'n hol en mij(n) ook!»).

(Oudb.)

(Ook elders)

(1) Te oordeelen naar de woorden : **men, alsof**, schijnt uit een aljnanak te komen.

Als ze komen, komt het niet,
En als ze niet komen, 't komt.

(**'t Zaad en de musschen. Komen de musschen, dan komt het zaad niet op. Komen ze niet, dan komt het wel op.**)

(Oudb.)

'k Smijt het over 't huis
En 'k heb 't nog in m'n hand.

(**Een bol «sajet» waarvan men een uiteinde in z'n hand blijft houden.**)

(Oudb.)

Wat was was eer was was ?

(**Honig.**)

(Oudb.)

Vgl. **Volkskunde** I blz. 207 (Wambeke). (Overall bekend).

Wie gaat er op z'n kop naar de kerke ?

(**De nagels op uw schoenen.**)

Vgl. **Rond den Heerd** III, blz. 48. XXIV, blz. 406.

Wie steekt er 's morgens 't eerst z'n kop in de kerke ?

(**Sleutel.**)

Vgl. **Rond den Heerd** XXIV, blz. 406.

Wie draagt er z'n huis op z'n rug ?

(**Slak.**)

(Ook elders)

Wie heeft er Onze Lieven Heere gediend
En komt in den Hemel niet ?

(**Os en ezel.**)

Waar liet Napoleon hem den laatsten keer scheren eer hij
Frankrijk verliet ?

(**Op zijn aangezicht.**)

Waar kan ik je zien, waar je nog nooit geweest zijt en waar
dat je nooit zult zijn ?

(**In den spiegel.**)

Hoeveel wegen loopen er van hier naar Parijs ?

(**Geene; ze liggen.**)

Waar woont de paus van Rome ?

(**In Rome.**)

(Ook elders)

Wat staat er in 't midden van Parijs ?

(**Een r.**)

(Ook elders)

Wat staat er in 't midden van den Hemel op drie pooten ?

(**Een m.**)

(Ook elders)

Wanneer is water 't krachtigste en waarom ?

(**Als 't vervroren is.**)

- Welke ring past op je vinger niet ?
(Haring).
- Welke vijgen worden er niet ge (g) eten ?
(Oorvijgen)
- Welke katjes miauwen niet ?
(Wilgekatjes).
- Welk is het sterkste dier ?
(De slak, want ze draagt haar huis).
- Welke visch zwemt er niet in 't water ?
(Droogvisch).
- Welke weg is de langste ?
(Een omweg).
- Welke hoed wordt er niet op jen hoofd gezet ?
(Vingerhoed).
- (Ook elders)
- Welke bril wordt er niet gedragen ?
(De bril in de W. C.)
- (Ook elders)
- Welke stoel komt er niet aan tafel ?
(Biecht- of preekstoel).
- Met welke boog wordt er niet geschoten ?
(Met een regenboog).
- Welk haar had Keizer Karel's hond ?
(Hondenhaar).
- Hoe is de eerste vlooi in Parijs gekomen ?
(Bruin).
- (Ook elders)
- Hoe is een steen als hij in de Zwarte (Roode) Zee valt ?
(Nat).
- Hoe is een neger als hij in de Witte Zee valt ?
(Nat).
- Waarom en kan de steert van 'n hond niet vervriezen ?
(Omdat hij boven zero staat)
- (Ook elders)
- Waarom maakten de Israëlieten een gouden kalf ?
(Omdat ze geen goud genoeg hadden voor een koe).
- (Ook elders)
- Waarom moet je naar bedde gaan ?
(Omdat het zelf niet naar je komt).
- (Ook elders)
- Waarom is de wereld rond ?
(Omdat anders de menschen hun vuilnis in de hoeken zouden vagen).
- (Ook elders)

Waarom staat er een haan op de kerk, en geen hen ?

(**'t Ware te hoog om de eieren te gaan rooven.**)

Waarom zegt de pastoor: «Beminde Parochianen» ?

(**Omdat een haan op de kerk staat.**)

Waarom is een regenboog krom ?

(**Als hij recht ware, 't zou geen boog meer zijn.**)

In welke maand babbelen de vrouwen het minst ?

Of:

In welke maand klagen de boeren het minst ?

(**In Kortemaand: Februari.**)

(Ook elders)

Je nonkels broeder, die je nonkel niet is.

Wat vriend is dat ? (1)

(**Vader.**)

Waarin gelijken een geit en een apotheker op mekaar ?

(**Ze maken beiden pillekes.**)

(Ook elders).

Wat verschil is er tusschen een olifant en een vloo(i) ?

(**Een vloo loopt op een olifant, maar een olifant niet op een vloo.**)

(Ook elders).

Wat verschil is er tusschen een garendraad en een vlag ?

(**Een garendraad steekt men in; een vlag steekt men uit.**)

Wie draagt er de menschen ?

(**Hun beenen.** In verband daarmee ontspint zich soms een week na de begrafenis het volgende gesprek :

— Weet je 't al ? Deze die hem gedragen hebben zyn ook al dood !

— Zyn z'ook al dood, die arme sukkelaars ?

— Bê neen 't, z'n beenen !

(Gistel)

't Is achttien centimeter lang,

En er staat een kop op.

De man heeft het geerne

Maar de vrouwe nog liever.

(**Bankbriefje.**)

't Heeft een romp,

Twee oogen,

Vier pooten,

En toch en heeft het geen steert.

(**Kikvorsch.**)

(1) Uit almanak ?

't Heeft een naam en een (aan)gezicht,
En we kunnen er niet aan.

(Maan).

Ik ben wat ik ben,
En als je weet wat ik ben,
Ben ik niet meer wat ik ben (1)

(Geheim).

Op een halven kletskep staan er drie haartjes; hoeveel staan er op een geheelen ?

(Geen. Een oplosser die niet nadenkt, zal «zes» antwoorden).
(Ook elders)

De pastoor en z'n meisen,
En de koster en z'n wijf
Hadden drie appels
En elk moest er één van hebben
Hoe ging dat ?

('s Pastoors meid was 's kosters vrouw).

(Alle Oudenburg)

SLOT.

De Lezer, die deze bijdrage gelezen heeft en eindelijk hier aangekomen is, zal zich zeker wel afvragen, waar ter wereld een hoofdstuk over oude gebruiken moet gevonden worden. Ook dat behoort immers tot de folklore ! Nochtans is Oudenburg niet zoo 'n rijke bakermat van eigenaardige gebruiken (1), als men misschien uit de volkslitteratuur zou kunnen vermoeden. Wat daar nog voortleeft, wordt ook elders, veel oorspronkelijker soms, aangetroffen. Het zou dan ook de moeite niet loonen om te handelen over iets, dat toch algemeen bekend is en door bekende folkloristen uitvoerig bestudeerd werd.

---

(1) Uit almanak ?

(1) Het eenige dat verdient aangestipt te worden, was de jaarlijksche verkiezing van den «koning van Spanje» tot vóór een veertigtal jaren. De koning en de koningin zaten op een feestwagen; verscheidene andere wagens volgden, o.a. die van de duivenmelkers en van de «briekebakkers»; het muziekkorps ging voorop, en aldus trok de stoet in 't Steedje rond. Groote feestelijkheden werden te dier gelegenheid gevierd; 't was net alsof een pastoor of een burgemeester ingehaald werd. Gewoonlijk verkoos men elk jaar denzelfden koning : «'t oud Kammertje noemde men hem; hij was «een kleindutsje van een ventje, met een krom beentje, en die met een stökske ging». Hij woonde in de St Pietersstraat, tusschen de Weststraat en de Kapellestraat. De bijnaam van de familie van zijn vrouw was : «de Truussens». Daarom, zegt men, heeft men dat deel van die straat «'t Trusselaarsch Spanje» genoemd. (Gewoonlijk spreekt men echter uit : 't Roeselaars Spanje. Ook beweren enkelen dat die naam afkomstig is van het uithangbord van een herberg. In elk geval, de verkiezing van den koning van Spanje geraakt stilletkens aan ook uit het geheugen).

Evenzeer als in eenige andere streek echter, leefden totnogtoe in West-Vlaanderen de oude vertelsels en liedjes voort. Ik ben er mijlen ver van af om te beweren dat alles, wat daarover te Oudenburg op te teekenen valt, hier verzameld is. Zooals dan de Lezer het gissen kan, is in mij het bewustzijn gerijpt, dat nog rijke terreinen heelemaal «te lande» braak liggen, terwijl zeker reeds veel reddeloos verloren ging. Dit werk is dan ook maar een bescheiden inleiding tot verdere navorsching. Moge het de Vlaamsche folkloristenwereld te stade komen !

OPHELDERINGEN

C. C.: *Casimir Campe, geb.*

Oudb. 1857

N. C.: *Nathalie Campe, geb.*

Oudb. 1865

M. J.: *Mathilde Janssens,*
vrouw v. C. C.

M. V.: *Marie Verlinde, geb.*

Oudb. 1891

G. J.: *Gustaaf Janssens (te*
Gistel)

II 4: *verteld door C. C.*

Miel Br.: *Emiel Breemersch*

Eug. C.: *Eugenie Campe,*
(Oudb. 1862 - Westkerke
1921)

Eug. T.: *Eugenie Taecke (te*
Westkerke)

V.: *Karel Vergaerde (te*
Westkerke)

Tei: *Theo Verbrugge*

WOORDVERKLARING

aalschuttel: *aallepel*

altemets: *soms*

bachten: *achter*

bê ja: *wel ja*

beuteren: *boteren*

bleiten: *huilen, schreien*

beenhouwer: *vleeschhouwer,*
slachter

beik, bilk: *weide of beemd*
met grachten omringd

briek: *baksteen*

gouwen: *wiegen*

drillen: *drentelen*

dadde: *dat*

't dienkt me: *me dunkt*

droef: *boos*

egde: *egge*

entwat: *iets (Duitsch:etwas)*

eentwatse: *een zeker*

êtje: *foei*

fraai: *braaf*

Feldwebel: (Duitsch) *ser-*
geant-majoor

gekreukeld: *gekruïd*

garre: *spleet, reet*

gardiene: *gordijn*

hên: *hebben*

hik: *wrok*

hulder: *hun*

hutsekluts: *poespas, rommel-*
zoo, mengelmoes

houtvumme: *houtmijt*

ievers: *ergens*

je: *2de of 3de pers. enk.*

kave: *schoorsteen*
kerste(n) doen: *doopen, tot kristen maken, «kerstenen»*
klaaien: *omstorten*
koetsebedde: *bedstede, met hemel en voorhangen*
kortewagen: *kruiwagen*
kobbe: *spin*
keun: *konijn*
keunepiet: *handelaar in konijnen*
kluite: *stuk van 10 ctm*
koekuit: *koekoek*
leen: *lende*
messing: *mesthoop*
meissen: *meid*
moor: *waterketel*
messe: *mis*
pit: *put*
pinkelen: *glinsteren*
plaat: *pladijs*
praktezeeren: *diepzinnig nadenken*
peizen: *peinzen*
ponk: *schat*
pers: *staak*
petatten met de pele: *gepofte aardappelen in de schil*
puit: *kikvorsch*
reize: *op gelijke hoogte*
rik: *rug*
sargie: *deken*
stik: *stuk*
sloter: *sleutel*
scharten: *krabben*
sieke tubak: *tabakspruim*
stuite: *boterham*
schorre: *grootte arduinen tegel*

stuipen - stoop - gestopen: *nederbuigen*
speerzen: *(doen) spatten*
sluffers: *pantoffels*
schreemen: *weenen, schreien of schreeuwen*
schruwelen: *gillen (van schrik)*
stekken: *(gretig) vastgrijpen*
spekke: *caramel en dergelijke kindersnoeperij*
smout: *gesmolten vet, reuzel*
sneuteren, sneukelen: *snoepen*
schoere: *schouder*
tubak: *tabak*
tegare: *te zamen*
toogen: *toonen*
te vierklauwe: *in vollen ren*
vaute: *kamer die boven op een keldergewelf gemaakt is, gewoonlijk een slaapkamer*
verkeer: *spook, geest, doodkeers, enz.*
vort: *rot*
vul: *vol*
vliendermuis: *vledermuis*
waschte: *lijnwaad en ander goed dat gewasschen wordt of gewasschen is*
watervenster: *vensterblind, dat naar buiten open en toegaat.*
wuvetje, wijfje, vrouwtje
wulle: *wol*
zulle: *dorpel*
zwalm: *zwaluw*
zeer: *pijnlijk*
zeere: *vlug*

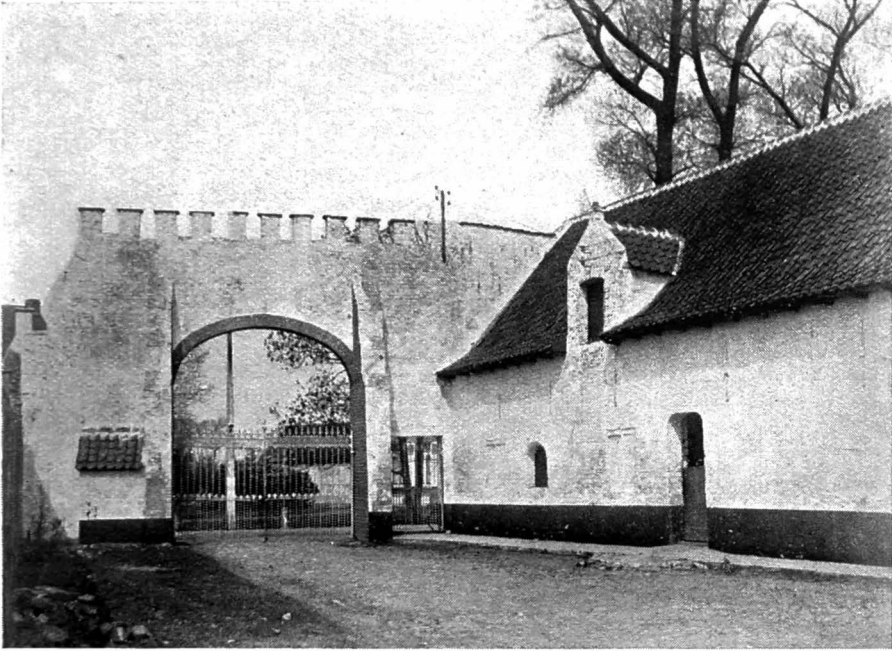

Foto C. V. Tréfois

Oudenburg. Toegangspoort tot de abdijhoeve, van binnen uit gezien.

Foto C. V. Tréfois

Oudenburg. Abdijhoeve. Neerhof met duiventoren.

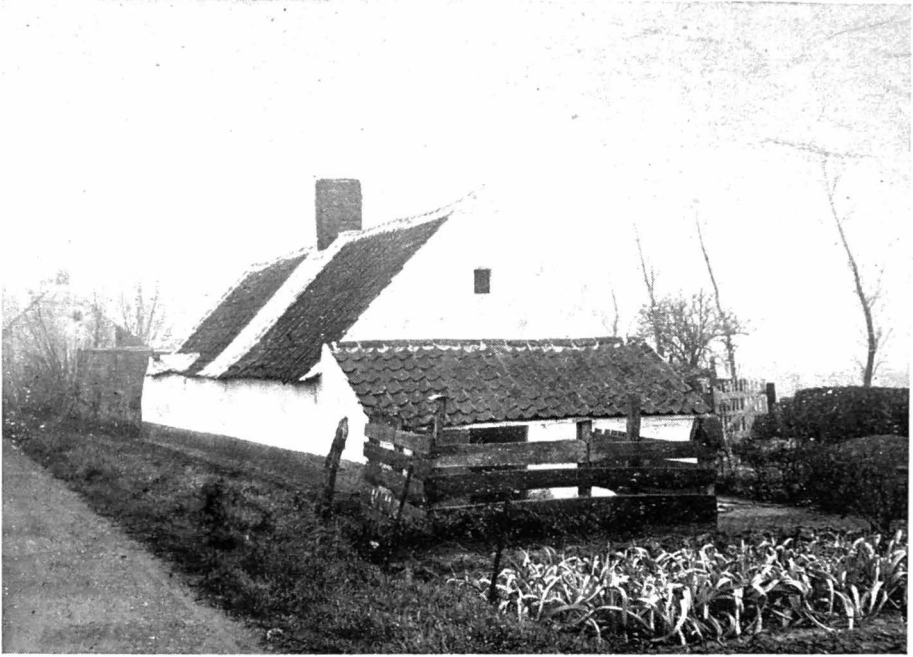

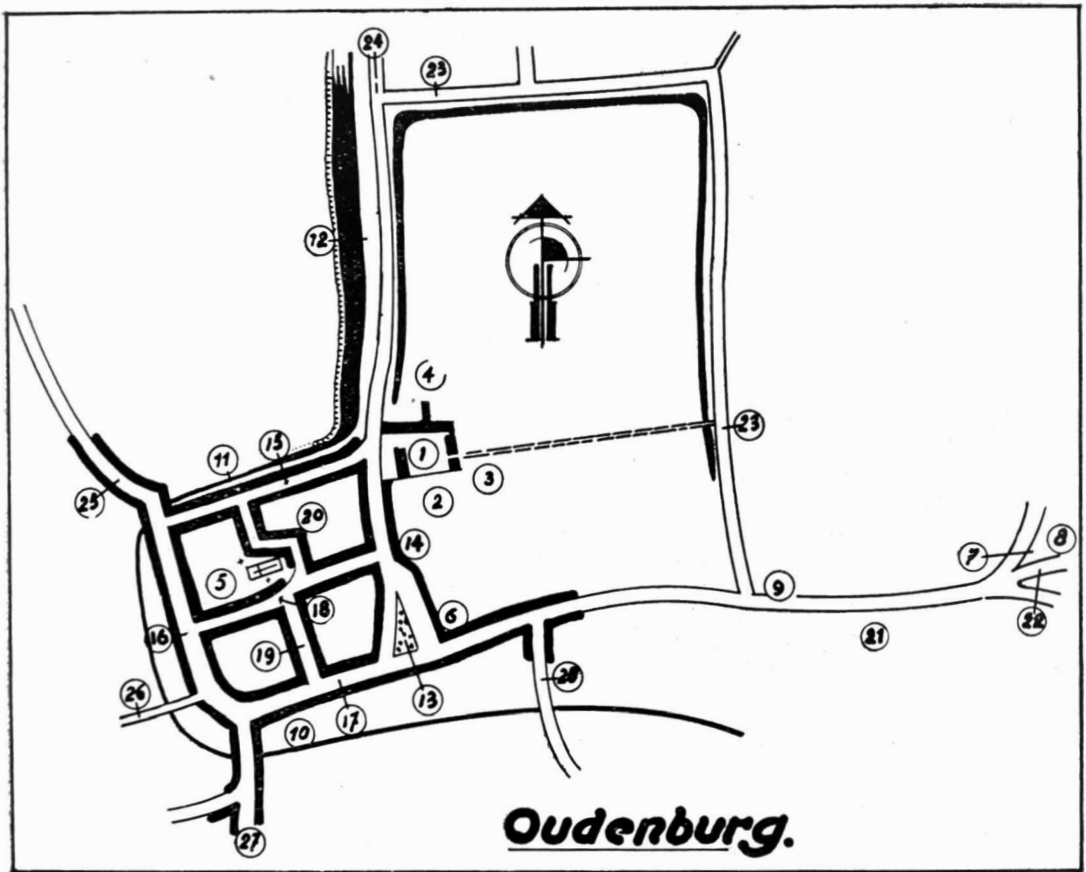
Foto C. V. Tréfois

Oudenburg, Kortwoonst.

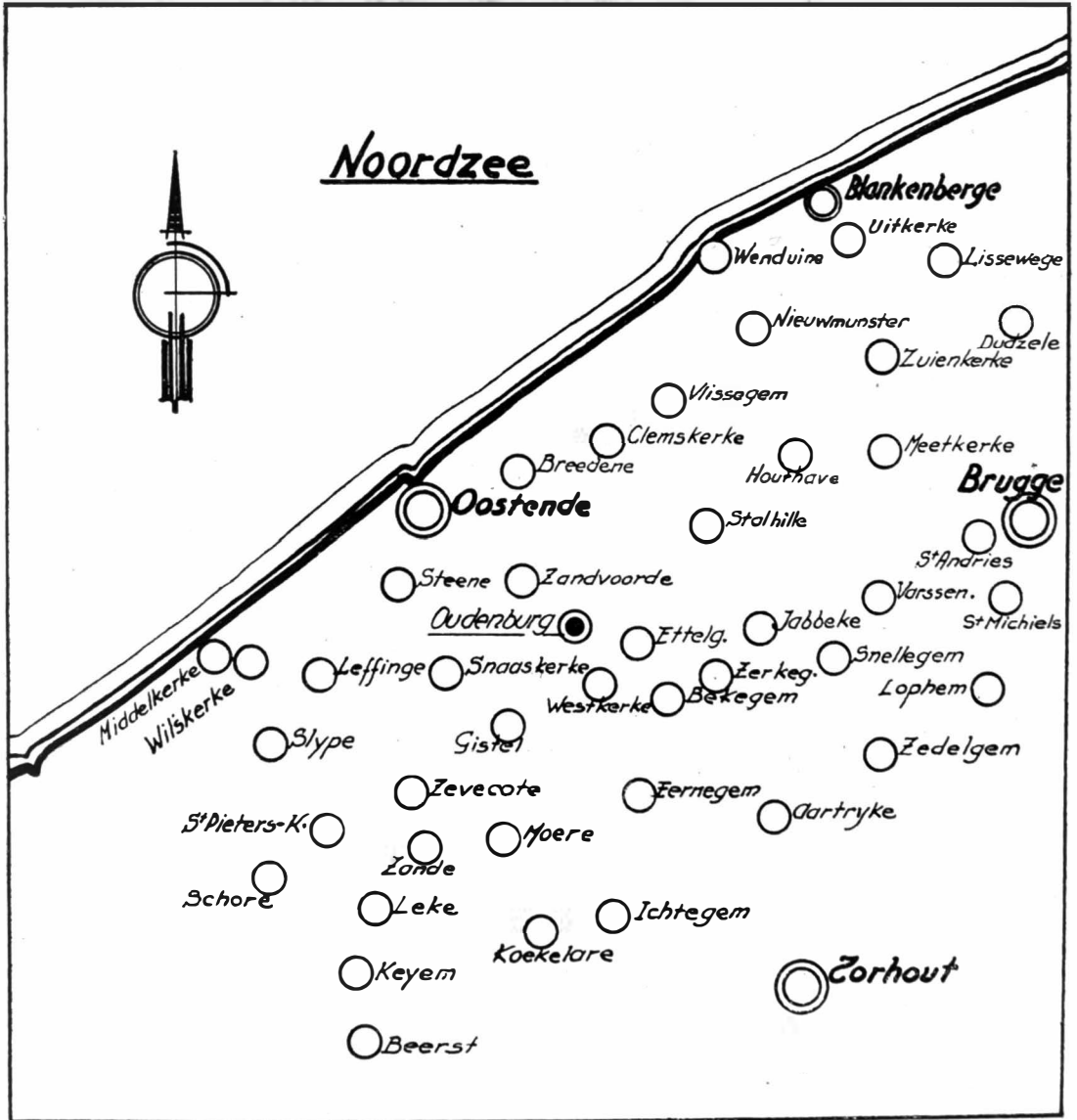
Foto C. V. Tréfois

Oudenburg. Een zogenaamde «friessche» hoeve.

VERKLARING

1. Boerderij van de oude St Pietersabdij. 2. Tuin van M. Gennevoise. 3. Oud kerkhof. 4. Leegebeik. 5. Kerk. 6. Geboortehuis van steller dezes. 7. Vrieboomtje 8. Galgestik. 9. Molenhoek. 10. Plaats waar de overblijfselen van een Romeinsch schip ontdekt werden. 11. «Beke» (Milbeek). 12. «Varretje». 13. Marktplaats.	14. Markstraat. 15. St. Pietersstraat. 16. Weststraat. 17. Hoogstraat. 18. Mariastraat. 19. Kerkstraat. 20. Kapellestraat. 21. Ettelgemstraat. 22. Oude Bruggeweg. 23. Cothemweg (Groene Wandeling). 24. Statiestraat. 25. Zandvoordebrugstraat. 26. Hoogwegel. 27. Westkerkestraat. 28. Bekestraatje

Oudenburg en omstreken, met plaats van herkomst van de behandelde folklore.

GERAADPLEEGDE WERKEN

Annales de la Société d'Emulation de Bruges, Bruges.

Biekorf, tschr., Brugge 1890-99 (1).

L. L. DE BO, *Westvlaamsch Idioticon*, Brugge 1870.

A. DE COCK en IS. TEIRLINCK, *Brabantsch Sagenboek*, Gent 1909.

E. FEYS en D. VAN DE CASTEELE, *Histoire d'Oudenbourg, accompagnée de pièces justificatives*, Bruges 1873.

K. DE FLOU, *Woordenboek ter toponymie van Westelijk Vlaanderen*, Gent 1914-34.

ERNST FOERSTEMANN, *Altdeutsches Namenbuch*, Bonn 1901.

VICTOR GAUCHEZ, *Topographie des Voies Romaines de la Gaule-Belgique*, in: *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique* XXXVIII, 3e série, tome VIII, Anvers 1882.

GHESEQUIERE, *Acta Sanctorum Belgii*, Bruxelles 1795

J. MANSION, *De voornaamste Bestanddeelen der Vlaamsche Plaatsnamen*, 1935.

Rond den Heerd, tschr., Brugge 1866-90.

SANDERUS, *Flandria Illustrata*, Coloniae Agrippinae 1641.

JOZEF SIMONS, *Ons Vroom en Vroolijk Kempenland*, Antwerpen 1925.

E. VERWIJS en J. VERDAM, *Middein Nederlandsch Woordenboek*, 's Gravenhage 1912.

Volkskunde, tschr., Gent 1888-1914; Antwerpen 1920-1934 (jgg. 1928, 29, 30, 32, 34 onvolledig, 1921 niet gezien) (1).

M. A. WATERSCHOOT, *De Vlaamsche Kustvlakte*, Langemark 1937.

N. VAN WIJK, *Franck's etymologisch woordenboek der Nederlandsche taal*, 's Gravenhage 1910-12.

Corrigenda. — Van blz. 29 af, lees y in plaats van ij.

---

(1) De andere jgg. heb ik niet kunnen nazien.

EEN ONOPGEMERKT «SPREEKWOORD» VAN BRUEGEL

Men kent de schilderij van Pieter Bruegel den Ouden in het Kaiser Friedrichmuseum te Berlijn, waar de Vlaamsche spreekwoorden op zoo 'n illustratieve ende folkloristische wijze zijn op voorgesteld.

Het is mij nu opgevallen dat in verschillende verklarende artikels over dit paneel, die den laatsten tijd zijn verschenen telkens één uitgebeeld spreekwoord niet werd opgemerkt, en derhalve niet werd vermeld.

Zoo onder meer in een artikel van Dr Jan Crauls; zoo ook nog op de groote plaat met verklaringen door de firma Gevaert uitgegeven, zoo nog in het Encyclopedisch Woordenboek van Pater Verschueren bij de plaat «spreekwoorden».

Het gaat hier om het spreekwoord : «**Dat is de verkeerde wereld !**» En dit staat wel degelijk afgebeeld in den linker bovenhoek van de schilderij, bij de boerderij. Daar waar de man in onwelvoeglijke houding uit het venster hangend ons ter kennis brengt dat «hij schijnt op de wereld». Al schijnt men wel te hebben gezien dat de wereld waarop hij zijn ...daad voltrekt, een omgekeerde werelddol is, met het kruis naar omlaag hangend (die bol — feitelijk een rijksappel — moet natuurlijk met het kruis omhoog gedragen of gehouden worden), toch lijkt me niemand tot hertoe te hebben vastgesteld dat die omgekeerde werelddol op zichzelf de uitbeelding is van een spreekwoord, namelijk «Dat is de verkeerde wereld», en dat hij niet enkel de simbolische samenvatting van het gansch gebeuren zou zijn. Wat ik trouwens moeilijk zelf kan aannemen, want spreekwoorden beelden niet enkel 's wereldds verkeerdheid uit.

In dit verband weze ook even verwezen naar **Wilhelm Fraenger**, die een der eersten systematisch dit paneel heeft bestudeerd en willen uitleggen. «Der Bauern - Bruegel und das deutsche Sprichwort.» Verschenen in «Die Komische Bibliothek» Eugen Reutsch Verlag, Erlenbach - Zürich. Op bladz. 142 beschrijft hij het Boerenhuis, dat hij als «Herberge zur verkehrten Welt) betitelt, beschrijft en noemt de 36 spreekwoorden die er onderdak krijgen, maar heeft ook niet opgemerkt dat de omgekeerde globus op zich zelf ook de uitbeelding van een spreekwoord is.

Hetzelfde mag worden gezegd van de uitgave «De Schilderijen van Peter Bruegel den Oude, tekst van Gustav Glück, inleiding van **Willem Vogelsang**. Uitgave N. V. Van Ditmar, Antwerpen.

Onder nummer 9 bespreekt hij «De Nederlandsche Spreekwoorden». Ook hij zegt dat de wereldbol als een soort uithangbord aan de boerenwoning hangt, merkt op dat het kruis verkeerd hangt, als symbool van 's werelds verkeerdheid, maar onder de lijst der uitgebeelde spreekwoorden, geeft hij ook niet op dat die verkeerde wereldbol de uitbeelding is van het spreekwoord «Dat is de verkeerde wereld».

In zelfden zin vindt men het natuurlijk in het werk van **Gustav Glück** zelf. Bruegels Gemaelde. Wien. Op Pl. 53. Glück verwijst trouwens naar Fraengel.

En eindelijk in **Gothard Jedlicka**: Pieter Brueghel. Der Maler in seinen Zeit. Euge en Reutsch-Verlag. Erlenbach-Zürich. 1938. Op bladz. 58 geeft de schrijver weer de gebruikelijke lezing dat de omgekeerde wereldbol van het «Gasthaus zur verkehrten Welt», «wie mit einem zusammen fassenden Motto» het gansche paneel met al zijn gekke tafereeltjes symboliseert en typeert. Maar noemt ook niet dat die bol een uitbeelding is van het spreekwoord door ons naar voren gebracht.

Jos. VERMEULEN.

Folkloristisch Leven

GROOTSCHE VOLKSFEESTEN IN KROATIE

Het door de Kroaten bewoonde gebied van Joegoslavië organiseert voor 11 Juni 1939 grootsche volksfeesten die eenig in hun aard zullen zijn. Deze volksfeesten waaruit de veelzijdigheid van de Kroatische volkskultuur op schilderachtige wijze zal blijken, zullen de belangstelling gaande maken niet alleen van specialisten : folkloristen en ethnologen, maar van het publiek over het algemeen. Al degenen die oog hebben voor de kleurrijke schoonheid van traditioneele kleederdrachten, die nog meetrillen met de rijke rhythmten van het volkslied, die niet ongevoelig zijn voor de zwierige uitdrukkingsmogelijkheden van den volksdans, zullen hier hun gading vinden. Kleederdrachten en volksgewoonten van de landelijke bevolking van Kroatië, deze uitingen van eeuwenoude volkskultuur, nog steeds in het leven van de bevolking geankerd, zullen zich in al hunne rijkheid ontplooiën ter gelegenheid van dit festival, georganiseerd door de «Seljatsjka Sloga» («Boerensolidariteit»), de kultuurafdeeling van de Kroatische Beweging.

Om te beter het karakter en de beteekenis van deze grootsche

volksfeesten te begrijpen, die op eenzelfde dag in 3051 steden en dorpen van Kroatië zullen gehouden worden, is het noodig te weten dat het op 1 Juni is dat de Gebroeders Anté en Stiépan RADITSJ geboren zijn; zij zijn de stichters van de Kroatische Boerenbeweging. De oudste, Anté, ethnoloog en socioloog (1868-1919), heeft de basis voor de beweging gelegd door zijn wetenschappelijk en publicistisch werk. Hij trad zelf ook op als de verspreider van zijne ideeën bij de landelijke bevolking. Het is echter aan de jongere broeder, aan Stiépan (1871-1928), voorbehouden geweest deze ideeën grootendeels uit te werken, door ze aan het werkelijke leven aan te passen. Behalve ideoloog en socioloog, was hij de politieke organisator, de organisator van de Kroatische Boerenpartij.

Om haar doel te bereiken verdeelt deze partij hare activiteit over drie organismen. Het eerste is er een van politieke aard : de «Hrvatska Seljatsjka Stranka» (de «Kroatische Boerenpartij»); het tweede is er een van economische aard : de «Gospodarska Sloga» (de «Economische Solidariteit»); het derde is van culturele aard : de «Seljatsjka Sloga» (de «Boerensolidariteit»).

De «Boerensolidariteit» werd gesticht door een discipel der gebroeders Raditsj, een intieme medewerker van het eerste uur, die nog steeds de leiding van de Beweging waarneemt, nl. Rudolf HERTSEG.

De ideologie van de «Boerensolidariteit» komt hierop neer : de landelijke bevolking is te lang eenvoudig-weg het voorwerp geweest van degenen die geschiedenis maakten, zij moet een andere rol gaan spelen : zij moet het voorwerp worden van de politiek der natie. De menselijke gemeenschap zou erbij winnen georganiseerd te worden op de basis van de primordiale voortbrengst, d.i. van den landbouw. De boer in de breedste beteekenis van het woord, — een beteekenis die verder reikt dan die van «bearbeider van het veld», — is de schenker van alle goederen, van de moreele zoowel als van de materiele. De echte cultuur van elke natie bestaat in de landelijke cultuur, die totaal verschilt van de genivelleerde, cosmopolitische cultuur die we alle gemeen hebben. Het nationalisme dat op deze eigen cultuur van landelijken oorsprong gegrondvest is, heeft niets agressiefs; de culturele individualiteit van elk volk geëerbiedigd blijvende, konden alle volkeren der wereld in vrede leven.

Met het oog op zijn zuiver-culturele zending, stelt de «Seljatsjka Sloga» zich tot doel :

1. — Het bewaren en hernieuwen van de autochtone waarden

van de landelijke cultuur (zeden en gewoonten, kleederdrachten, volkslied, volksdans, enz.).

2. — Het invoeren van «dorpsrechtspraak» : Volksrechtbanken, bestaande uit «wijze lieden», zullen trachten alle geschillen onder boeren op te lossen, zonder beroep te doen op de rechtbanken van den Staat.

3. — Strijd tegen het analphabetisme, door het onderricht van man tot man, zoodat hij die kan lezen dit op zijn beurt aan anderen voortleert.

4. — Het uitgeven en verspreiden van boeken voor het boerenpubliek, in de eerste plaats de werken van de Gebroeders Raditsj en van andere boerschrijvers van onzen tijd.

Een groot gedeelte van deze activiteit speelt zich natuurlijk af op den buiten, ver van de stedelingen, onder de boeren. Weliswaar tracht deze actie om de boerencultuur ongerept te bewaren, en ze eventueel te vernieuwen, in de eerste plaats de landelijke bevolking te bereiken, maar het spreekt vanzelf dat deze spectaculaire volksfeesten zich tot een veel ruimer publiek richten, ook tot dat van de steden. Want het is noodig de boeren te doen begrijpen dat hunne zeden en gewoonten eerbiedwaardig zijn. De bijval door een groep behaald bij haar optreden in een ander dorp of zelfs in steden, laat de toegejuichte uitvoerders niet onverschillig. Daarom zijn deze volksfeesten een noodige aanmoediging en een machtig propagandamiddel : hierdoor komen de landelijke uitvoerders in aanraking met voor hun tot hiertoe onbekende mededingers, en zij voelen in zich de rechtmatige begeerte ontwakten te toonen waartoe ook zij bekwaam zijn; wat de stedelingen betreft, zij zijn overweldigd door de grootschheid en het indrukwekkende van deze massa-uitingen der volksziel, waarvan zij geen flauw vermoeden hadden, en dit contact is vaak de eerste stap naar een toenadering en naar een wederzijdsch beter begrijpen.

De volksfeesten waarover we het hier hebben worden gewoonlijk «smotré» genoemd, d.i. «volkschouwingen». Groepen jonge lieden van beider kunne, uitgedoscht in regionale kleederdrachten die zij meestal zelf vervaardigen, voeren dansen en liederen uit, en brengen ook volksgewoonten in dramatischen vorm ten tooneele, zoo b.v. al wat verband houdt met huwelijksgewoonten. Hierbij is spraak noch van leider die aanwijzingen geeft, noch van dirigent voor de muziek; noch van insceneerders; geen spraak van muzikale notaties noch van choreographische instructies: al de uitvoerders stellen zich gewoon aan alsof ze in hun dorp waren, en of ze deze volksfeesten uitvoerden onder elkaar,

voor eigen genot. De eenige wetenschappelijke controle die geduld wordt, is er alleen om uit deze overoude volksoverleveringen het stadsche of het modernere te weren dat er mettertijd zou kunnen ingezijpeld zijn.

Gedurende de achttien jaar van zijn bestaan heeft de «Seljatsjka Sloga» meer dan honderd van deze «smotrè» georganiseerd, soms in het bescheiden kader van een dorp, zonder dat er de minste ruchtbaarheid aan gegeven werd, soms ook in een groote stad, waarbij dan verschillende dorpen, of zelfs verschillende gouwen tegelijk «geschouwd» werden. Meestal hebben deze grootere «smotrè» plaats te ZAGREB, hoofdstad van Kroatië.

Op 11 Juni 1939 wordt dan plechtig de geboortedag der Gebroeders Raditsj herdacht door het organiseeren van «smotrè» over gansch Kroatië; de voornaamste plechtigheden zullen plaats nebben te Zagreb; in meer dan 50 provinciesteden zullen gelijkaardige schouwingen gehouden worden, terwijl in haast drieduizend dorpen de bevolking op die dag zal samenkomen in de zgn. «sielo», een soort volksvergadering, die de oorspronkelijke vorm is van de hedendaagsche «smotrè».

De vreemde bezoekers, of zij nu komen als geleerden of als toeristen, zullen op 11 Juni 1939 in Kroatië volksfeesten kunnen bijwonen van werkelijk artistieken aard. Het inrichtend comité is er van overtuigd dat deze plechtigheden een reis naar Kroatië waard zijn, om er te dezer gelegenheid kennis te maken niet alleen met een nog sterk levende, homogene landelijke cultuur, zooals ze elders haast nergens meer kan gevonden worden, maar ook met een schilderachtig jong land, en met een volk waarvan de gastvrijheid spreekwoordelijk is.

Voor alle inlichtingen wende men zich tot:

Prof. Dr. Milovan GAVAZZI, Professor in de Ethnologie, Universiteit Zagreb, Joegoslavië.

(Ingezonden door Fr. M. OLBRECHTS)
(Wezembeek)

WESTVLAAMSCHE ZANTEN

KINDERRIJMPJES UIT MEENEN.

Eerst een paar rijmpjes die rond den tijd der eerste of plechtige communie worden afgedreund :

Plechtige communicant
De breedte van mijn hand
De breedte van mijn oore
Oei, gij vuile sloore.

Eerste communicant
Smijt een beetje zand
Smijt er niet te vele
Of 'k stek je bij joen keele !

Een paar andere op vogels, of ten minste vliegende wezens.

Karekiet, kiet, kiet
'k Woon in 't riet, riet, riet.
En ge vindt me niet
Nog voor den duivel niet !

Vledermuis
Komt 't avond thuis;
Drinkt het uit
En tapt een nieuw;
Gaet in den kelder
En breekt zijn been.

Een derde serie, die, 't spijt me, in éézelfden platten toon-
aard zijn gesteld :

Nonkel Smet - cadet,
Joen bil ê vet !
Van ouderdom
Joen g... ê krom !

Op den hoek van de straat
Staat er een gendarm,
Met een pijp in den mond
En een broek vol str...

Mijn moeder maak weer soepe,
't ê Weere van da vet,

Ik voel 't aan mijn p...,
'k Moe weere naar 't vertrek.

Daar staat een koe op de markt
En die had een zweer op heur g..

.....

En 't vertelselke is uute.

Deze kinderrijmpjes die door de dreumessen worden afgeram-
meld leveren voor 't meerendeel zeker niet het bewijs afkomstig
te zijn uit een fijnbeschaafd milieu. Maar ik heb ze opgeteekend
zoals ze nu nog mondgemeen zijn.

V.

BOEKBESPREKING

**FILLIAERT, JUUL, «De Dood van Nieupoort», Nieupoort, Juul
Filliaert, 1938, prijs : 17 frank.**

In 1915 verscheen van Caesar Gezelle een fraai uitgegeven, veelgelezen oorlogsboek: «De Dood van Yper». «De Dood van Nieupoort» van Juul Filliaert verscheen insgelijks in datzelfde jaar 1915, als mengelwerk in «De Belgische Standaard», maar werd veel minder bekend. Dit oorlogsboek verdiende een beter lot. Zijn geestelijke vader, de kruimige Westvlaamsche schrijver uit den Westhoek, Juul Filliaert, heeft zich over dien verstooteling ontfermd, hem netjes aangekleed — op het titelblad prijkt een sober-pakkende penteekening van K. Van Lerberghe — en hem de wijde wereld ingestuurd met een kort woordje vooraf. Het kon wel vijf-en-twintig jaar daarna heeten ! Er is zoo ontzaglijk veel gebeurd sedert de vernieling van onze mystiek-schoone Westvlaamsche martelaarssteden, zooveel gruwelijks, zooveel onmenselijk-wreeds in de «rücksichtlose» toepassing van het totale oorlogsvoeren, in Abessinië, in Spanje, in China en elders, dat ons gevoel eenigszins is afgestompt voor de gedetailleerde beschrijvingen van nameloos oorlogswee. En toch dwingt de stem van Filliaert tot luisteren, want het geldt hier immers de vernieling van eigen erf, van Vlaamsche cultuurwaarden, die nimmer meer te vervangen zijn. Het oude Nieupoort werd dag aan dag en stuk voor stuk tot gruzelementen geschoten. Wie vermoedde dat onder die puinen een kronijkschrijver van het zieltogende Nieupoort om elk dier stukken was bekommerd, dat hij getrouw plaats en datum van het onheil, waaronder de stad te loor ging, noteerde ? Die kronijkschrijver was Roeland van de Castele.

Hij was de laatste burger die de stad uitgedreven werd door de militairen. Het hoorde zóó, want zijn liefde voor een tot gruis en pulver geschoten stad moest de militairen verdacht voorkomen. Verklaart hij immers niet dat «zijn handschriften een heele ton vulden»: «de gebeurtenissen der laatste dagen had hij aangeteekend tot in de minste bijzonderheden. Hij was niet gezwicht voor al het uiterlijke geweld en 't rumoer van kanonnen en geweren, verre van daar ! Zorgvuldig, automatisch, met een besef van

de uiterste belangrijkheid van zijn daad voor de toekomstige glorie van zijn stad, noteerde hij ! Weggaan zou hij nooit ! Zijn weggaan zou een ontzaglijk verlies van documentarische waarde beteekenen voor de latere geschiedenis, en liever zich laten begraven, slavend op zijn vaderlandsch werk, dan toe te geven aan de lafheid van een oogenblik.»

«In der Beschränkung zeigt sich der Meister» zei Goëthe. Gelukkig heeft Filliaert méér gedaan dan, blakend van vaderlandsliefde te midden van doodsgevaar, genoteerd.

Aldus heeft hij enkele prachtige bladzijden van werkelijk-epische visie en kracht geschreven, zooals blz. 50. De dag was schoon opengebloeid... tot — Monsieur l'Abbé, soyez son dernier docteur, maar hoeveel bladzijden staan vol gemeenplaatsen en herhalingen. De epische toon is moeilijk vol te houden. waar een schrijver zoo gemakkelijk en vlot schrijft en tevens zoo intens met het gebeuren medeleeft, dat hij telkens in menschelijk begrijpelijk geweklaag en lyrische ontboezemingen vervalt. Te veel klein-burgerlijkheid schaadt wellicht aan de gaafheid van dit literair gewrocht, dat het midden houdt tusschen een gloedvolle aanklacht tegen het noodlot en een dagboek vol objectief-historische documenten van een ooggetuige. De stijl ook, volgens de eigen verklaring van den auteur, bleef de schrijfwijze van 1915 behouden, dateert, toch is hij sappig genoeg om impenitente «Streuvelianen» te bekoren.

Wie gehouden heeft van «De Dood van Yper» van Caesar Gezelle mag «De Dood van Nieupoort» van Juul Filliaert, niet ongelezen laten. Het is er de niet-onwaardige tegenhanger van.

P. D. K.

* * *

JOLLES, J. A. «De Schuttersgilden en Schutterijen van Limburg», 2 dln, Overdruk uit «Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg à Maestricht» (tomes LXXII, LXXIII, 1936-37).

De heer Jolles, folklorist bij Gods genade, is een gelukkig man. Niettegenstaande de talrijke stoffelijke moeilijkheden is hij erin geslaagd, met opoffering van geheel zijn vrijen tijd en geld daartoe, een werk tot stand te brengen, dat bewondering afdwingt. Begonnen in 1931 met zijn «Schuttersgilden en Schutterijen van Gelderland (Gelre's Bijdragen XXXIV, 1931), voortgezet in «Schuttersgilden en Schutterijen van Noord-Brabant» (uitgave van het Prov. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Nd-Br., 's-Hertogenbosch 1933-'34), 2 dln, en in «Schuttersgilden en Schutterijen van Zeeland» (uitgave van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, Middelburg, 1934) zet hij zijn studie der nog bestaande Schuttersgilden onverdroten voort. Maar zijn doel reikt verder: geheel Nederland en liefst ook België hoeft verder onderzocht te worden, want de heer Jolles als secuur-wetenschappelijk werker wil niet uit honderd boeken een honderd-en-éénste boek samenstellen, maar een betrouwbaar repertorium van het voor de Nederlanders zoo typisch gildewezen, waarin onze volksaard in zijn deugden en ondeugden, in zijn ernst en vreugde, nog het best te bestudeeren valt. En zooals alle folkloristen weten is het gildewezen ten onzent nog lang niet dood. Het leeft en het tiert, in 't bijzonder in onze Kempen, maar een overzicht, zooals de heer Jolles ons dat schenkt met zijn methodische geest en zijn zin voor volledigheid, waardoor hij niets belang-

rijks en voor den buitenstander min belangrijks onverlet laat, van de geschiedenis, de statuten, het zilver tot het vaandel toe, waarbij talrijke merkwaardige en eigen gemaakte foto's niet ontbreken, bezitten wij niet. En nochtans hoeveel opstellen over nog bestaande en verdwenen gilden bevatten onze tijdschriften niet ! Mag het dan niet jammer heeten dat het werk, dat eenigszins als de Vlaamsche wedergade zou kunnen beschouwd worden van het levenswerk van den heer Jolles ongedrukt blijft. We bedoelen het omvangrijke handschrift van Kanunnik Janssen over de Kempische Gilden, al sedert jaren gereed, maar nog steeds onuitgegeven.

We weten dat op het gebied van het schutterijwezen een groote verscheidenheid bestaat en een schrijver als J. A. Jolles zou de aantrekkelijkheid van zijn boeken over de Gilden verhoogd kunnen hebben door beschrijvingen, waaraan, zooals hij zelf schrijft, «een kleurige franje» aan vastzit. Hij heeft dat vermeden en, wetenschappelijk gesproken, hij heeft daarin gelijk gehad. Hij wenscht in de eerste plaats documentatie aan den ernstige folklorist te bezorgen en daartoe verkoos hij, wegens de hanteerbaarheid, een beschrijving op gemeentenaam en deze in alphabetische volgorde. De verscheidenheid is groot, maar overal is er ook weer overeenstemming. Het onderwerp moge aan sommigen wat eentonig lijken, blijkens de ervaring van den heer Jolles echter, steekt er ook fijner intellectueel genot in, afgezien van het avontuurlijke, dat de kennismaking van zoo talrijke als verscheiden gildebroeders in verschillende streken aan het land medebrengt.

Werpt het onderzoek reeds geen licht op het volkskarakter, wanneer de heer Jolles in zijn Inleiding vaststelt: dat Zeeland het schietlustigst, Brabant het rijkst aan oude tradities, Limburg het strijdvaardigst, en Gelderland (in Iedental) het talrijkst is ?

Het werk van een man als Jolles is een echte mijn voor den folklorist en we wenschen het in velerlei handen, ook opdat het tot navolging zou prikkelen.

Sedert lang moest die medewerking in Noord en Zuid verzekerd zijn, maar, naar het schijnt, is dat ook in Nederland, waar zulke uitzonderlijke initiatieven doorgaans gemakkelijker financieel gesteund worden dan bij ons, niet het geval. Wat er ook van zij, we hopen dat de heer Jolles moge volharden, dat hij de medewerking moge verwerven, waarop zijn pioniersarbeid hem recht geeft, en ook de officieele steun, desnoods den vrijen tijd, om zijn reuzenarbeid tot een goed einde te brengen, althans voor Nederland. Dan ware hij, wij zijn ervan overtuigd, eerst een volledig gelukkig man !

P. D. K.